PHEGEA

driemaandelijks tijdschrift van de
VLAAMSE VERENIGING VOOR ENTOMOLOGIE

Afgiftekantoor 2170 Merksem 1 — ISSN 0771-5277
Periode: april – mei – juni 2019 — Erkenningsnr. P209674

Redactie: S. Cuvelier (Ieper), Dr. L. De Bruyn (Antwerpen), G. De Prins (Antwerpen) W. O. De Prins (Leefdaal), T. C. Garrevoet (Antwerpen), B. Goater (Chandlers Ford, England), Dr. A. Legrain (Hermalle-sous-Argenteau), Dr. K. Martens (Brussel), T. Sierens (Gent).

Redactie-adres: Zoë Vanstraelen, Westerwennel 15, 3600 Genk (Belgium).
phegea.vve@gmail.com

www.phegea.org

Jaargang 47, nummer 2
1 juni 2019

Phyllocnistis valentinensis (Hering, 1936) – see page 40.

Steeman C.: *Coleophora wockeella* (betoniekokermot) en *Elachista differens* (zeggemineermot) (Lepidoptera: Coleophoridae, Elachistidae) nieuw voor de Belgische fauna 26

Wullaert S.: Resultaten van de Werkgroep Bladmineerders uit 2018 met meldingen van minerende en andere zeldzame Lepidoptera in België en met tien nieuwe soorten voor de Belgische fauna (Blastobasidae, Gelechiidae, Gracillariidae , Nepticulidae en Tortricidae) 30

Meert R., Goossens R. & Garrevoet T.: *Synanthedon spuleri* (Fuchs, 1908) (Lepidoptera: Sesiidae) nieuw voor België 47

Steeman C. & Sierens T.: Interessante waarnemingen van Lepidoptera in België in 2018 53

Troukens W.: *Attagenus smirnovi* (Zhantiev, 1973) aan de westrand van Brussel (Coleoptera: Dermestidae) 64

Steeman C.: *Acleris roscidana* (Lepidoptera: Tortricidae, Tortricini), nieuw voor de Belgische fauna 67

Meert R.: *Cosmopterix pulchrimella* (Lepidoptera: Cosmopterigidae) nieuw voor België 69

Boekbespreking 72

PHEGEA

Coleophora wockeella (betoniekokermot) en *Elachista differens* (zeggemineermot) (Lepidoptera: Coleophoridae, Elachistidae) nieuw voor de Belgische fauna

Chris Steeman

Samenvatting. Tijdens een inventarisatie met UV-lichtvallen te Han-sur-Lesse op 25.vi.2018 werden drie imago's van *Coleophora wockeella* Zeller, 1849 gevangen. Op 10.ix.2018 werd in hetzelfde gebied een jeugdkoker gevonden op *Stachys officinalis* (betonie). Een extensievere zoektocht op 16.ix.2018 resulteerde in de vondst van dertien kokers. Op 25.vi.2018 werden ook twee Elachistidae verzameld uit een lichtval te Han-sur-Lesse die later, gebaseerd op genitaalonderzoek gedetermineerd werden als *Elachista differens* Parenti, 1978. Beide soorten worden hier voor het eerst uit België vermeld. Gegevens over de verspreiding en de biologie worden meegedeeld.

Résumé. Lors d'un inventaire des papillons de nuit avec des lampes UV à Han-sur-Lesse le 25.vi.2018, trois exemplaires de *Coleophora wockeella* Zeller, 1849, ont été capturées. Le 10.ix.2018, un fourreau juvénile a été trouvé dans la même site sur *Stachys officinalis* (bétoine). Une recherche plus approfondie effectuée le 16.ix.2018 a abouti à la découverte de treize fourreaux. Le 25.vi.2018 aussi deux Elachistidae ont été capturés et après examen des organes génitaux, déterminé comme *Elachista differens* Parenti 1978. Il s'agît des premières mentions de ces espèces en Belgique. Des informations sur la répartition et la biologie sont discutées.

Abstract. During a moth inventory with UV light traps at Han-sur-Lesse on 25.vi.2018, three imago's of *Coleophora wockeella* Zeller, 1849, were captured. On 10.ix.2018 a youth case was found in the same area on *Stachys officinalis* (betony). A more extensive search on 16.ix.2018 resulted in the find of thirteen cases. On 25.vi.2018 two specimens of Elachistidae were, after examination of the genitalia, identified as *Elachista differens* Parenti, 1978 after examination of the genitalia. These species are listed here for the first time for the Belgian fauna. Information about their distribution and biology are given.

Keywords: *Coleophora wockeella* – *Elachista differens* – Faunistics – Lepidoptera – First record – Belgium.

Steeman C.: Koning Albertlei 90, B-2950 Kapellen. christiaan.steeman@telenet.be

Inleiding

Tijdens een nachtvangst te Han-sur-Lesse (NA) op 25.vi.2018 werden 188 nachtvlindersoorten gevangen waaronder verscheidene *Coleophora's*. Drie daarvan trokken meteen de aandacht door hun grootte en de zeer opvallende verdikte basis van de antennen (fig. 1). Een snelle zoektocht ter plaatse in de aanwezige veldgidsen en op het internet deed vermoeden dat het om *Coleophora wockeella* Zeller, 1849 zou gaan. Eén exemplaar werd verzameld en genitaliënonderzoek bevestigde dit vermoeden (fig. 2). Ook werden twee Elachistidae verzameld (fig. 6) die, na controle van de genitaliën, *Elachista differens* Parenti, 1978 bleken te zijn (fig. 7). Beide soorten zijn nieuw voor België. Gebruikte afkorting is NA: Namen.

Fig. 1. Imago *Coleophora wockeella*, ♂, Han-sur-Lesse (NA), 25.vi.2018, © C. Steeman.

Coleophora wockeella Zeller, 1849

Fig. 2. Preparaat van de ♂ genitaliën van *Coleophora wockeella*, Han-sur-Lesse (NA), 25.vi.2018, © C. Steeman.

Fig. 2. Slide preparation of the ♂ genitalia of *Coleophora wockeella*, Han-sur-Lesse (NA), 25.vi.2018, © C. Steeman.

Taxonomie

De familie Coleophoridae met 1386 soorten is kosmopolitisch in verspreiding. Het genus *Coleophora* echter, komt vooral voor in het Holarctische gebied met ongeveer een 1000 beschreven soorten (van Nieukerken *et al.* 2011: 215). In België werden tot dusver 115 soorten waargenomen (De Prins *et al.* 2018) en met *Coleophora wockeella* staat het totaal op 116. Als Nederlandse naam werd betoniekokermot gekozen vermits de soort uitsluitend op betonie (*Stachys officinalis*) voorkomt.

Fig. 3. *Coleophora wockeella*, jeugdkoker op *Stachys officinalis*, Han-sur-Lesse (NA), 10.ix.2018, © C. Steeman.
Fig. 3. *Coleophora wockeella*, youth case on *Stachys officinalis*, Han-sur-Lesse (NA), 10.ix.2018, © C. Steeman.

Fig. 4. *Coleophora wockeella*, koker op *Stachys officinalis*, Han-sur-Lesse (NA), 16.ix.2018, © C. Steeman.
Fig. 4. *Coleophora wockeella*, case on *Stachys officinalis*, Han-sur-Lesse (NA), 16.ix.2018, © C. Steeman.

Fig. 5. *Coleophora wockeella*, kokers op *Stachys officinalis*, Han-sur-Lesse (NA), 16.ix.2018, © C. Steeman.
Fig. 5. *Coleophora wockeella*, case on *Stachys officinalis*, Han-sur-Lesse (NA), 16.ix.2018, © C. Steeman.

Biologie

Het ei van deze monofage soort wordt afgelegd op een blad van betonie *(Stachys officinalis)* en komt uit in augustus. De jonge rups maakt een kleine blaasmijn waaruit de eerste jeugdkoker wordt geconstrueerd.

Naargelang de groei maakt de rups meerdere kokers uit bladfragmenten van de waardplant. De koker van een volgroeide rups is 10–14 mm lang, tweekleppig en samengesteld uit zes tot acht ringen met een typisch haakvormig anaal uiteinde.

De mondhoek van de koker varieert naargelang de bronnen: zeer scherp, zodat de koker vrijwel plat op het blad ligt (Hering 1957), 45 tot 50° (Suire 1961; Toll 1962) en ongeveer 20° (Emmet *et al*. 1996). De afgebeelde koker in Emmet *et al*. 1996 echter staat praktisch bijna recht op het blad. Eigen waarnemingen variëren van een mondhoek van 40 tot 80°.

Rupsen zijn gemakkelijkst te vinden vanaf eind september tot omstreeks half mei. De soort overwintert in de koker. De vliegtijd is in juni en juli in één generatie.

Kenmerken

De, met een vleugelspanwijdte tot 22 mm, vrij grote imago's zijn okerkleurig met verschillende witachtige strepen en hebben antennes met een tot halverwege hun lengte een opvallende verdikte haarachtige basis (fig. 1).

Verspreiding

Coleophora wockeella komt voor van Letland tot aan het Middellandse Zeegebied en van het Verenigd Koninkrijk tot Zuid-Rusland met uitzondering van Scandinavië, Estland, Nederland, Luxemburg, Tsjechië, Portugal, Montenegro, Servië, Griekenland, Bulgarije, Turkije, Moldavië, Oekraïne en Wit-Rusland.

Elachista differens Parenti, 1978

De determinatie aan de hand van de genitaalpreparaten van twee mannelijke exemplaren werd bevestigd door Lauri Kaila. Het opmerkelijke verschil in aedeagus tussen beide is te wijten aan de manier waarop de aedeagus ingebed ligt in het preparaat (fig. 7). De vorm van de uncus-lobes, juxta en valven is hetzelfde.

Taxonomie

De familie Elachistidae is met ongeveer 400 soorten wereldwijd vertegenwoordigd. Het merendeel daarvan komt voor in het noordelijk halfrond. In België waren tot hiertoe 56 soorten *Elachista* gekend (De Prins *et al*. 2018) en met *E. differens* komt het totaal op 57.

Biologie

De larven zijn bladmineerders, maar de mijn is nog niet beschreven (Ellis 2017). Vrijwel alle geconsulteerde bronnen vermelden *Carex ferruginea* als waardplant. Deze alpiene plant is niet gekend uit België. Ellis (2017) vermeldt dat *E. differens* monofaag op deze plantensoort voorkomt. Hausenblas (2006) daarentegen vermeldt een rups die opgekweekt werd uit *Carex flacca* (zeegroene

Fig. 6. Imago *Elachista differens*, ♂, Han-sur-Lesse (NA), 25.vi.2018, © C. Steeman.

zegge) in de Zwabische Jura, een middelgebergte van 600–1000 m. Deze zeggesoort, die vrij algemeen in België voorkomt en ook aanwezig is op de kalkgraslanden in de Famenne (waarnemingen.be), is een potentiële waardplant.

De vliegtijd van *E. differens* is van midden juni tot einde juli. De habitat waar de soort gevangen werd, komt vrijwel overeen met de habitat van *E. differens* in het Eifelgebergte in Duitsland.

Kenmerken

De soort gelijkt uiterlijk zeer sterk op *Elachista gleichenella* (Fabricius, 1781), een soort die zeer zeldzaam voorkomt in België en op *Elachista lambeseella* Nielsen & Traugott-Olsen, 1987, maar deze laatste soort komt alleen voor in Algerije, Noord-Afrika. Onderzoek van de genitaliën is een noodzakelijk om tot soortniveau te determineren.

De grondkleur van de voorvleugels is zwart met een bronskleurige glans. De vleugelbasis heeft een zilverachtige glans. De dwarslijn, die net voor het midden van de costa richting middenrug vertrekt, is zilverachtig met een blauwachtige of groenachtige reflectie. De driehoekige costale vlek nabij de vleugelpunt is crèmekleurig aan de costa en zilverachtig naar het midden van de vleugel toe net voorbij de tegenovergestelde zilverkleurige tornale vlek. Er is een onregelmatige derde vlek tussen de tornale en costale vlek die gevormd wordt door enkele zilver-kleurige schubben. De achtervleugels zijn grijs. De lengte van de voorvleugels is 3,5–4 mm bij mannetjes en 2,5–4 mm bij vrouwtjes.

Verspreiding

Deze van oorsprong alpiene soort is een bewoner van semi-droge (kalk)graslanden. *Elachista differens* heeft een vrij beperkte verspreiding in Europa en komt voor in Duitsland, Frankrijk, Griekenland, Italië, Oostenrijk en Zwitserland. Vermits de soort uiterlijk vrijwel identiek is aan *Elachista gleichenella* is de kans groot dat deze soort over het hoofd wordt gezien in verschillende Europese landen.

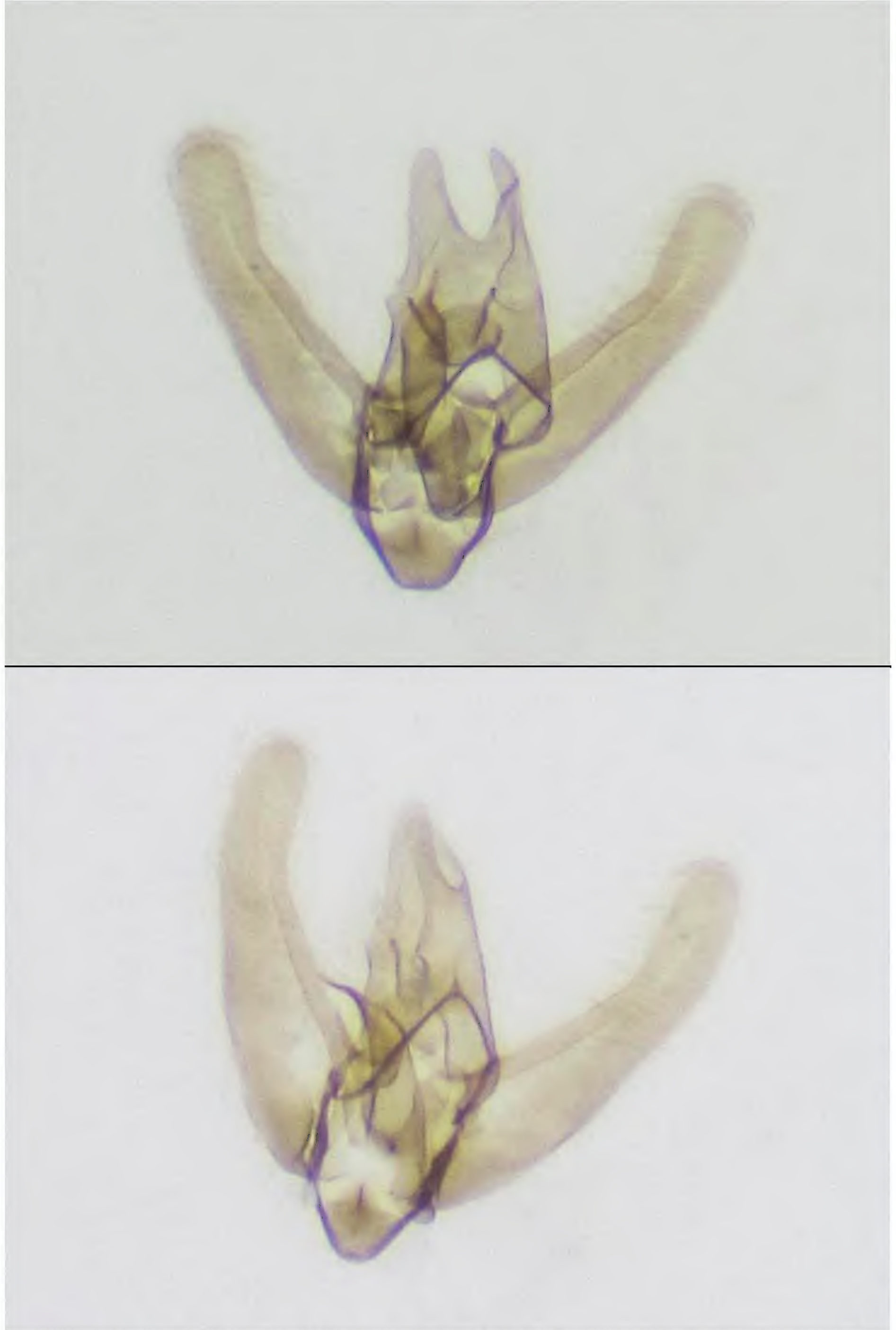

Fig. 7. *Elachista differens*, genitaalpreparaten van twee ♂ met aedeagus in een verschillende positie, Han-sur-Lesse (NA), 25.vi.2018, © C. Steeman.

Fig. 7. *Elachista differens*, genitalia preparation of two ♂ with the aedeagus in a different position, Han-sur-Lesse (NA), 25.vi.2018, © C. Steeman.

Dankwoord

Mijn dank gaat uit naar Département de la Nature et des Forêts (DNF) voor het bezorgen van de nodige vergunningen om inventarisaties te mogen verrichten in het Waalse landgedeelte en ook naar Wouter Mertens en Steve Wullaert die meezochten naar kokers van *Coleophora wockeella* en tenslotte naar Eef Thoen die me vergezelde op de nachtvangst.

Mijn speciale dank gaat uit naar Lauri Kaila (Finland) die de determinaties van beide preparaten van *Elachista differens* bevestigde.

Referenties

Baldizzone G. 1982. Contributi Alla Conoszensa Dei « Coleophoridae» (Lepidoptera). — *Rivista Piemontese di Storia Naturale* **3**: 145–161.

De Prins W., Steeman C., De Prins G., De Prins J., Garrevoet T., Meert R., Sierens T., Vanstraelen Z., Verboven A. & Wullaert S. 2018. *Catalogue of the Lepidoptera of Belgium*. — http://projects.biodiversity.be/lepidoptera/ [bezocht op 26 dec. 2018].

Ellis W. N. 2018. *Plantenparasieten van Europa*. — www.bladmineerders.nl.
Emmet A. M, Langmaid J. R., Bland K. P., Corley M. G. V. & Razowski J. 1996. *The moths and butterflies of Great Britain and Ireland* Vol 3. Yponomeutidae – Elachistidae. — Harley Books, Great Horkesley, 452 pp.
Hausenblas D. 2006. Korrekturen und Ergänzungen zur Mikrolepidopterenfauna Baden-Württembergs und angrenzender Gebiete. — *Mitteilungen des Entomologischen Vereins Stuttgart* **41**: 3–28.
Hering M. 1957. *Bestimmunstabellen der Blattminen von Europa: einschliesslich des Mittelmeerbeckens und der Kanarischen Inseln*. 1,2: 1–1185; 3: 1–221. — Junk, 's-Gravenhage.
Kaila L. & Biesenbaum W. 1995. Redescription of *Elachista differens* Parenti, 1978 . — *Nota lepidopterologica* **17**(3/4): 113–119.
Karsholt O. & Nieukerken E. J. van 2017. *Lepidoptera, Moths*. Fauna Europaea version 2017.06. — https://fauna-eu.org. [bezocht op 26 december 2018].
Lepiforum.de 2018. *Bestimmungshilfe*. — http://www.lepiforum.de/. [bezocht op 20 december 2018].
Nel J. 2012. *Atlas des genitalia ♂et ♀des Lépidoptères Coleophoridae de France*. — Pixartprinting, 13600 La Ciotat, 34 pp.
Manley C. 2015. *British Moths, A Photographic Guide to the Moths of Britain and Ireland*. — Bloomsburry Publishing, London, 352 pp.
Nielsen E. S. & Traugott-Olsen E. 1987. Four new West Palaearctic species of Elachistidae (Lepidoptera). — *Entomologist's Gazette* **38**: 103–113.
Parenti U. 1978. Nuove specie paleartiche del Genere *Elachista* Treitschke (Lepidoptera, Elachistidae). — *Bollettino dei musei di zoologia ed anatomia comparata della R. Università di Torino* **4**: 15–26.
Sircom J. 1849. Description of three new British Tineidae. — *Zoologist* **7**, App. 42.
Sruoga V. 1990. Seven new species of Elachistidae (Lepidoptera) from the USSR. – *Tijdschrift voor Entomologie* **133**: 75–84.
Sterling P. & Parsons M. 2012. *Field Guide to the Micromoths of Great Britain and Ireland.* — British Wildlife Publishing Ltd., Gillingham, 416 pp.
Suire J. 1961. Contribution à l'étude des premiers états du genre *Eupista*. — *Annales de l'École d'Agriculture de Montpellier* **20**: 1–186; 31 b/w pl.
Toll S. 1962. Materialen zur Kenntnis der paläarktischen Arten der Familie Coleophoridae (Lepidoptera). — *Acta zoologica cracoviensia* **7**: 577–719; 133 b/w pl.
Traugott-Olsen E. & Nielsen E. S. 1977. The Elachistidae (Lepidoptera) of Fennoscandia and Denmark. — *Fauna Entomologica Scandinavica* **6**. 299 pp.

Resultaten van de Werkgroep Bladmineerders uit 2018 met meldingen van minerende en andere zeldzame Lepidoptera in België en met tien nieuwe soorten voor de Belgische fauna (Blastobasidae, Gelechiidae, Gracillariidae, Nepticulidae en Tortricidae)

Steve Wullaert

Samenvatting. Belangrijke meldingen van zeldzame en nieuwe soorten voor de Belgische fauna worden meegedeeld. De nieuwe soorten voor België zijn: 1. *Blastobasis glandulella* (Riley, 1871) (Blastobasidae), één exemplaar te Brasschaat / Kalmthout (AN) op 22.vi.2016, één exemplaar te Harnoncourt (LX) op 02.vii.2018, opnieuw drie exemplaren op de eerste vindplaats op 02.viii.2018. 2. *Caryocolum viscariella* (Stainton, 1855) (Gelechiidae), vier exemplaren te Koksijde (WV) op 19.viii.2018. 3. *Monochroa rumicetella* (O. Hofmann, 1868) (Gelechiidae), één exemplaar te Maasmechelen (LI) op 12.v.2018. 4. *Scrobipalpa pauperella* (Heinemann, 1870) (Gelechiidae), twee exemplaren te Torgny (LX) op 09.vii.2018. 5. *Syncopacma patruella* (Mann, 1857) (Gelechiidae), één exemplaar te Beauraing (NA) op 15.ix.2018. 6. *Teleiodes wagae* (Nowicki, 1860) (Gelechiidae), eerste bevestigde waarneming door gen. det. te Maasmechelen (LI) op 12.v.2018. 7. *Caloptilia fribergensis* (Fritzsche, 1871) (Gracillariidae), zeven exemplaren te Trooz (LG) op 22.ix.2018. 8. *Phyllocnistis valentinensis* Hering, 1936 (Gracillariidae), de eerste waarneming dateert al van 11.xi.2013 te Evere door Bart Hanssens. In 2018 echt doorgebroken en in bijna alle provincies waargenomen. 9. *Stigmella nivenburgensis* (Preissecker, 1942) (Nepticulidae), zeven bladmijnen te Dilsen-Stokkem (LI) op 11.viii.2018. 10. *Cnephasia pumicana* (Zeller, 1847) (Tortricidae), vijftien exemplaren te Visé (LG) op 30.vi.2018 op feromoon PUM.

Abstract. Important records of rare and new species for the Belgian fauna are given. The new species for the Belgian fauna are: 1. *Blastobasis glandulella* (Riley, 1871) (Blastobasidae), one specimen at Brasschaat / Kalmthout (AN) on 22.vi.2016, one specimen at Harnoncourt (LX) on 02.vii.2018, again three specimens at the first site on 02.viii.2018. 2. *Caryocolum viscariella* (Stainton, 1855) (Gelechiidae), four specimens at Koksijde (WV) on 19.viii.2018. 3. *Monochroa rumicetella* (O. Hofmann, 1868) (Gelechiidae), one specimen at Maasmechelen (LI) on 12.v.2018. 4. *Scrobipalpa pauperella* (Heinemann, 1870) (Gelechiidae), two specimens at Torgny (LX) on 09.vii.2018. 5. *Syncopacma patruella* (Mann, 1857) (Gelechiidae), one specimen at Beauraing (NA) on 15.ix.2018. 6. *Teleiodes wagae* (Nowicki, 1860) (Gelechiidae), first confirmed observation by gen. det. at Maasmechelen (LI) on 12.v.2018. 7. *Caloptilia fribergensis* (Fritzsche, 1871) (Gracillariidae), seven specimens at Trooz (LG) on 22.ix.2018. 8. *Phyllocnistis valentinensis* Hering, 1936 (Gracillariidae), the first observation dates back to 11.xi.2013 in Evere by Bart Hanssens. The species really broke through in 2018 and was observed in almost all provinces. 9. *Stigmella nivenburgensis* (Preissecker, 1942) (Nepticulidae), seven leafmines at Dilsen-Stokkem (LI) on 11.viii.2018. 10. *Cnephasia pumicana* (Zeller, 1847) (Tortricidae), fifteen specimens at Visé (LG) on 30.vi.2018 on pheromone PUM.

Résumé. Importantes communications sur l'observation d'espèces rares et nouvelles pour la faune belge. Les espèces nouvelles pour la faune belge sont: 1. *Blastobasis glandulella* (Riley, 1871) (Blastobasidae), un spécimen à Brasschaat / Kalmthout (AN) le 22.vi.2016, un spécimen à Harnoncourt (LX) le 02.vii.2018, encore trois spécimens dans le premier endroit le 02.viii.2018. 2. *Caryocolum viscariella* (Stainton, 1855) (Gelechiidae), quatre spécimens à Koksijde (WV) le 19.viii.2018. 3. *Monochroa rumicetella* (O. Hofmann, 1868) (Gelechiidae), un spécimen à Maasmechelen (LI) le 12.v.2018. 4. *Scrobipalpa pauperella* (Heinemann, 1870) (Gelechiidae), deux spécimens à Torgny (LX) le 09.vii.2018. 5. *Syncopacma patruella* (Mann, 1857) (Gelechiidae), un spécimen à Beauraing (NA) le 15.ix.2018. 6. *Teleiodes wagae* (Nowicki, 1860) (Gelechiidae), première observation confirmée par det. gen. à Maasmechelen (LI) le 12.v.2018. 7. *Caloptilia fribergensis* (Fritzsche, 1871) (Gracillariidae), sept spécimens à Trooz (LG) le 22.ix.2018. 8. *Phyllocnistis valentinensis* Hering, 1936 (Gracillariidae), la première observation remonte au 11.xi.2013 à Evere par Bart Hanssens. L'espèce a vraiment éclaté en 2018 et a été observé dans presque toutes les provinces. 9. *Stigmella nivenburgensis* (Preissecker, 1942) (Nepticulidae), sept feuilles minées à Dilsen-Stokkem (LI) le 11.viii.2018. 10. *Cnephasia pumicana* (Zeller, 1847) (Tortricidae), quinze spécimens à Visé (LG) le 30.vi.2018 sur phéromone PUM.

Key words: *Blastobasis glandulella* – *Caryocolum viscariella* – *Monochroa rumicetella* – *Scrobipalpa pauperella* – *Syncopacma patruella* – *Teleiodes wagae* – *Caloptilia fribergensis* – *Phyllocnistis valentinensis* – *Stigmella nivenburgensis* – *Cnephasia pumicana* – Faunistics – First record – Belgium.

Wullaert S.: Sint-Jorisstraat 24, B-3583 Paal. sw.demijnen@gmail.com – www.bladmineerders.be

Inleiding

De Werkgroep Bladmineerders van de Vlaamse Vereniging voor Entomologie heeft in 2018 de lijn van de voorbijgaande zes jaar doorgetrokken. Met meer dan 170000 waarnemingen werd het alweer een topjaar voor onze werkgroep. Die sterke resultaten zijn grotendeels te verklaren door de doorgedreven inventarisaties van Lepidoptera in allerlei verschillende soorten gebieden (fig. 1). Tijdens meerdere weekends werden ook dubbel-excursies gehouden. Zoals gewoonlijk ging de werkgroep dan van start op zaterdagochtend, hield aansluitend een nachtinventarisatie en op zondag werd dan een ander gebied uitgekozen dat geprospecteerd werd met het oog op mogelijke excursies de komende jaren. Die manier van werken zorgde voor heel wat extra gegevens. Er werden ook heel wat rupsen uitgekweekt, die gevonden werden tussen samengesponnen bladeren of in bladmijnen. Dit

Fig. 1. Excursie te Maasmechelen – Mechelse Heide (Ll) op 12.v.2018. © Steve Wullaert.

Fig. 1. Excursion at Maasmechelen – Mechelse Heide (Ll) on 12.v.2018. © Steve Wullaert.

zorgde voor heel wat nieuwe inzichten in de biologie en verspreiding van bepaalde soorten in België.

De Werkgroep Bladmineerders hield in 2018 in totaal maar liefst 69 verschillende individuele excursies en observeerde in totaal 170588 exemplaren van 1653 verschillende soorten. Van 10 maart 2018 tot 18 november 2018 werd geïnventariseerd in zeer uiteenlopende gebieden in heel België. Zestien excursies vonden plaats in verschillende gebieden in Limburg (fig. 2). Hetzelfde aantal keren ging de werkgroep naar de provincie Luik, daar echter vaak naar steeds dezelfde gebieden. De excursieverdeling over de overige provincies was Namen: dertien excursies, Luxemburg: tien excursies, West-Vlaanderen: acht excursies, Antwerpen: twee excursies, Vlaams-Brabant: twee excursies, Henegouwen: één excursie en Oost-Vlaanderen: ook één excursie. Het merendeel van de excursies is terug te vinden op de website van de werkgroep, www.bladmineerders.be, waar steeds de lijst van waargenomen soorten en een fotoreeks te zien is (Wullaert 2019). De verschillende bezochte gebieden in België liggen onder beheer van Agentschap voor Natuur en Bos (ANB), Ardennes & Gaume, Département de la Nature et des Fôrets, Limburgs Landschap, Natagora, Natuurpunt, Orchis en Patrimoine Nature.

Alle gegevens van 2018 staan in de persoonlijke database van de auteur en werden vergeleken met het totaal aantal Lepidoptera dat in België voorkomt (2635 volgens De Prins *et al.* 2019). Van de meer dan 170000 exemplaren en 1653 verschillende soorten die de werkgroep optekenden werden de meeste soorten in de provincie Limburg gevonden (fig. 3). De werkgroep vond hier maar liefst 37% van alle in België voorkomende Lepidoptera, in totaal waren dat 969 soorten – 59506 exemplaren. Voor de provincie Luxemburg kwam dit uit op 36%, daar werden 949 soorten – 23463 exemplaren waargenomen. In de provincie Luik was dit 31%, daar trof

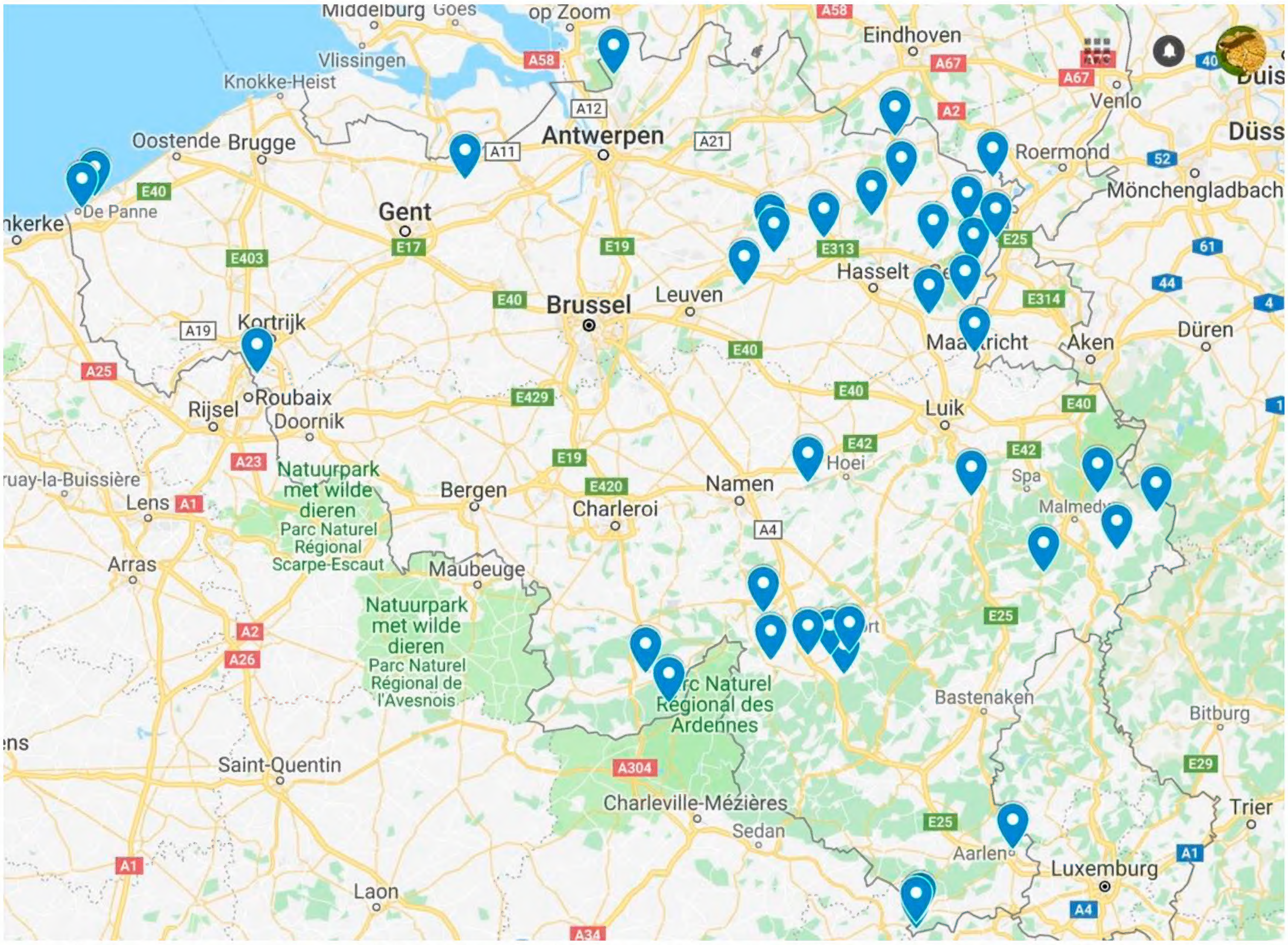

Fig. 2. Alle plaatsen waar de Werkgroep Bladmineerders in 2018 inventariseerde. © Google Maps – Kaartgegevens ©2018. GeoBasis-DE/BKG (© 2009), Google.

Fig. 2. All inventory sites of the Working group Leafminers in 2018. © Google Maps – Map data ©2018. GeoBasis-DE/BKG (© 2009), Google.

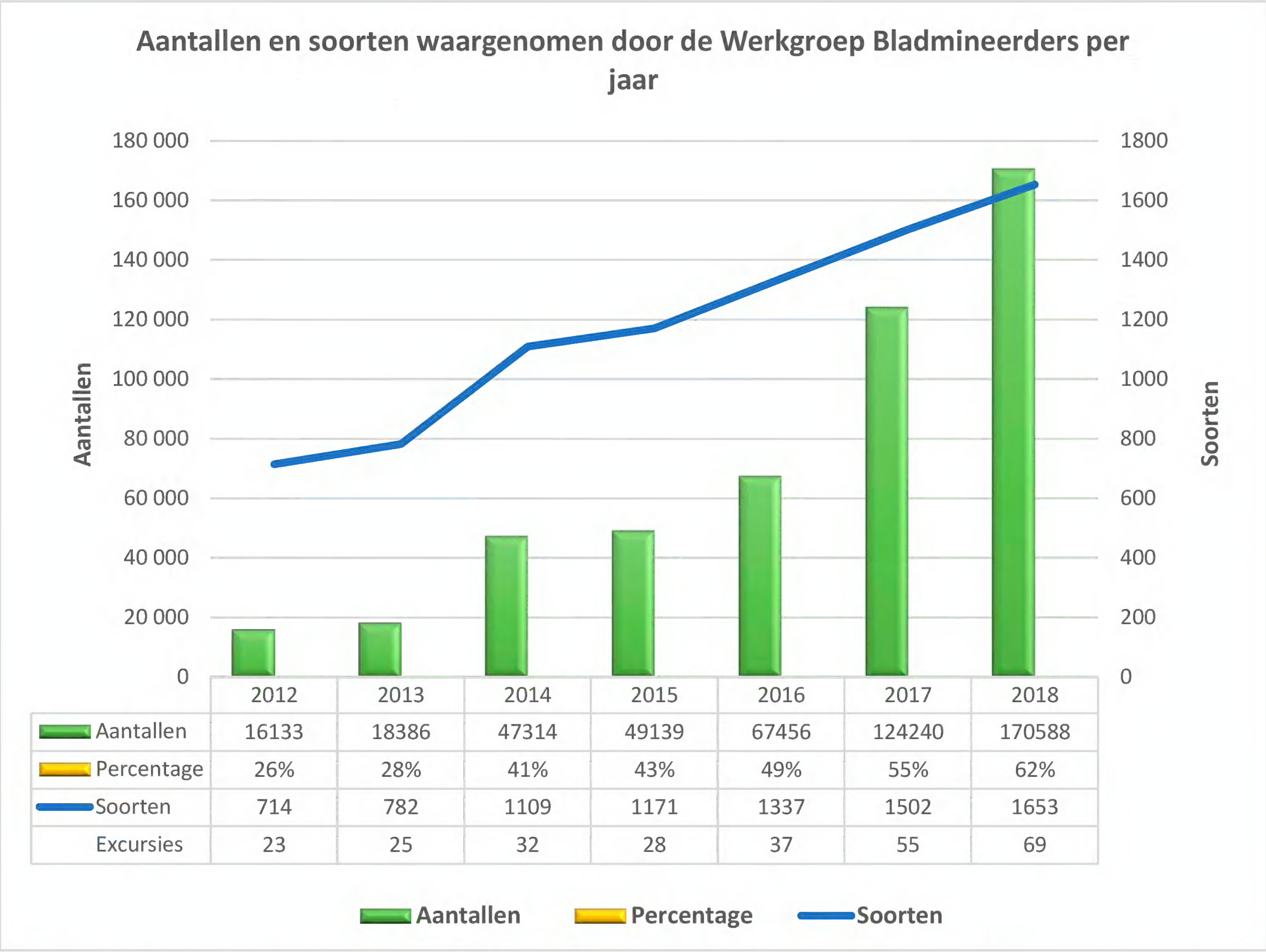

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Aantallen	16133	18386	47314	49139	67456	124240	170588
Percentage	26%	28%	41%	43%	49%	55%	62%
Soorten	714	782	1109	1171	1337	1502	1653
Excursies	23	25	32	28	37	55	69

Fig. 3. De aantallen en soorten waargenomen door de Werkgroep Bladmineerders per jaar vanaf 2012 tot en met 2018, alsook het percentage van alle waargenomen soorten Lepidoptera ten opzichte van het totaal aantal bekende Lepidoptera soorten in België. Het aantal excursies dat de werkgroep uitvoerde in dat jaar staat onderaan in de tabel.
Fig. 3. The observed number and species by the Working group Leafminers per year from 2012 tot 2018, as well as the percentage of all observed species of Lepidoptera compared to the number of known Lepidoptera species in Belgium. The number of excursions that the work group carried out in that year is at the bottom of the table.

Fig. 4. Zoektocht naar bladminerende Lepidoptera in Neerpelt – Het Hageven (Ll) op 13.x.2018 ©Steve Wullaert.
Fig. 4. Search for leaf-mining Lepidoptera in Neerpelt – The Hageven (Ll) on 13.x.2018 © Steve Wullaert.

de werkgroep in totaal 833 soorten – 25617 exemplaren. Daarna kwam Namen met 731 soorten – 30855 exemplaren wat neerkomt op 28%. In West-Vlaanderen vond de werkgroep 17% van alle in België voorkomende soorten Lepidoptera, 451 soorten – 17709 exemplaren. Zowel in de provincie Vlaams-Brabant als in Henegouwen vond de werkgroep ongeveer 7% wat neerkomt op 177 soorten – 6038 exemplaren voor Vlaams-Brabant en 203 soorten – 2149 exemplaren voor Henegouwen. Oost-Vlaanderen had 6% van alle soorten in de lijst staan, 148 soorten – 2423 exemplaren. Voor de provincie Antwerpen was dat 2%, 52 soorten – 2828 exemplaren. Dat er in de provincie Limburg zo veel werd waargenomen heeft deels te maken met het opstellen van mijn permanente vlinderval in mijn eigen tuin. In 2018 stond de val 166 keer opgesteld, waardoor er natuurlijk heel wat extra soorten konden toegevoegd worden aan de lijst van Limburg. Er werden 22823 exemplaren opgetekend, een totaal van 585 verschillende soorten. Na 26 jaar inventariseren in België staan er nu in mijn persoonlijke database 902943 waarnemingen van 2045 verschillende vlindersoorten.

Materiaal en methoden

De Werkgroep Bladmineerders organiseerde elk weekend tussen maart en eind oktober een excursie. Niet alleen vlinderimago's werden in onze lijsten opgenomen, maar ook de eitjes, rupsen, vraatbeelden en poppen (fig. 4). Overdag werd de vegetatie visueel afgezocht op Lepidoptera. Vraatbeelden met rupsen werden in sommige gevallen meegenomen om uit te kweken om de

exemplaren op naam te brengen. ’s Nachts werd het meest gewerkt met lichtvallen. Zowel actinic-vallen met lampen van 20 Watt, grotere UV- kwikdamplampen van 125 Watt als lampen van 250 Watt werden gebruikt om nachtvlinders te lokken. Smeer en wijntouwen lokten soorten die niet of nauwelijks op licht komen. Ook werd gebruik gemaakt van feromoonvallen, die zowel overdag als ’s nachts uitgehangen werden. Ongedetermineerde imago’s van tijdens de inventarisaties werden meegenomen om te determineren aan de hand van de genitaalstructuur (De Prins 2007). Al deze inventarisatiemethoden zorgden ervoor dat het mogelijk werd om op één jaar tijd een zeer uitgebreide soortenlijst neer te zetten.

Voor de naamgeving van alle soorten Lepidoptera en planten in dit artikel worden respectievelijk de Catalogue of the Lepidoptera of Belgium (De Prins W. *et al*. 2018) en waarnemingen.be gebruikt. De nieuwe soorten voor de Belgische faunalijst kregen een naam in lijn met de bestaande Nederlandse namen. De foto’s van de preparaten werden gemaakt door Theo Garrevoet met een Olympus SZX2-ZB16 stereomicroscoop met Canon 40D camera.

Lijst met afkortingen

In dit artikel worden de afkortingen gebruikt van de Catalogue of the Lepidoptera of Belgium (De Prins 2016, De Prins *et al*. 2019). WV: West-Vlaanderen, OV: Oost-Vlaanderen, VBR: Vlaams Brabant, AN: Antwerpen, LI: Limburg, NA: Namen, LG: Luik, LX: Luxemburg. De gebruikte afkortingen voor groepen en personen zijn BMW: Werkgroep Bladmineerders, BVA & GT: Ben van As & Gerrit Tuinstra, SW *et al*.: Steve Wullaert samen met Chris Steeman, Eef Thoen en Jurgen Dewolf. BH; Bart Hanssens, CS: Chris Steeman, DG: Damien Gailly, FV: Frans Vorsselmans, JV: Johan Vandeplas, MJ: Maarten Jacobs, PDJ: Peter D’Joos, SW: Steve Wullaert, TD: Tom Deroover, TG: Theo Garrevoet, WM: Wouter Mertens en ZV: Zoë Vanstraelen. Een genitaalpreparaat wordt steeds op dezelfde manier voorgesteld. “PRE.SW.2412.18.M.PA.141” wijst op PRE = Preparaat, SW = Steve Wullaert, 2412 = nr van preparaat, 18 = jaartal: 2018, M = Male, PA = Paal, 141 = Preparaat nr. 141 uit Paal.

Blastobasidae – spaandermotten

Blastobasis glandulella (Riley, 1871) – eikelspaandermot – **Nieuw voor België**. Op 02.vii.2018 werd één exemplaar meegenomen tijdens een inventarisatie van nachtvlinders te Harnoncourt – Bois de Guéville (LX). Omdat er nogal wat gelijkenissen zijn tussen sommige soorten uit de familie Blastobasidae werd het exemplaar achteraf gegenitaliseerd (fig. 5) en vervolgens gedetermineerd als *B. glandulella*, leg. SW & CS, det. & gen. prep. SW: PRE.SW.2259.18.M.HAR.1 (fig. 6).

Na enig opzoekwerk werd duidelijk dat dit mogelijk niet het eerste Belgische exemplaar van deze soort was Op waarnemingen.be staan twee waarnemingen van in totaal vier imago’s, maar van deze exemplaren werden geen genitaalpreparaten gemaakt. De eerdere exemplaren, één op 22.vi.2016 en drie op 02.vii.2018. werden door FV gevonden in Brasschaat – Klein schietveld (AN).

Fig. 5. *Blastobasis glandulella*, ♂, Harnoncourt – Bois de Guéville (LX), 1.vii.2018, © Steve Wullaert.

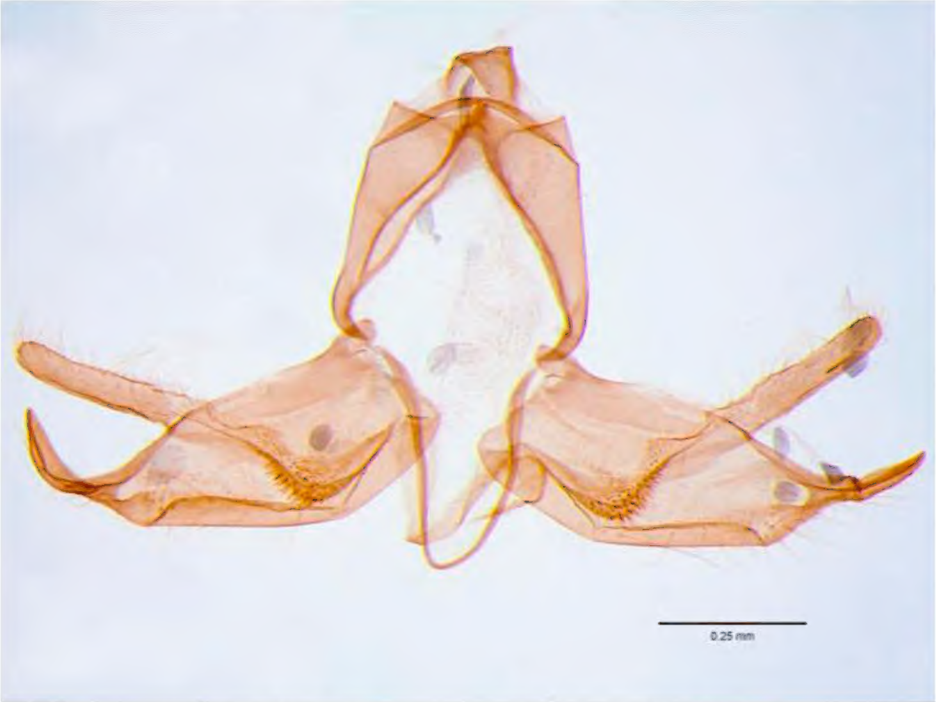

Fig. 6. *Blastobasis glandulella*, genitaalpreparaat van het exemplaar afgebeeld in fig. 5, PRE.SW.2259.18.M.HAR.1, det. & gen. prep. Steve Wullaert, © Theo Garrevoet.

Fig. 6. *Blastobasis glandulella* genitalia preparation of the specimen shown in fig. 5, PRE.SW.2259.18.M.HAR.1, det. & gen. prep. Steve Wullaert, © Theo Garrevoet.

Van de familie Blastobasidae zijn wereldwijd ongeveer 377 soorten beschreven (van Nieukerken *et al*. 2011). In België komen, inclusief *Blastobasis glandulella,* slechts vijf soorten voor (De Prins *et al*. 2019).

B. glandulella is een Amerikaanse soort die de laatste jaren in heel wat Europese landen is opgedoken (Muus 2017). Sinev beschreef de soort onder de naam *Blastobasis huemeri* van vondsten uit Noord-Italië (1982) en Kroatië (1989) (Sinev 1993). Later is deze soort ook nog waargenomen in Oostenrijk (Habeler 1999), Hongarije (Pástoralis *et al*. 2000), Slowakije (Tókar 2002) en in Tsjechië (Liška *et al*. 2005). Verder werd *B. glandulella* ook gemeld uit Duitsland, Frankrijk, en Zwitserland (Landry *et al*. 2013).

B. glandulella is zeer variabel, zowel qua kleur van de voorvleugels als qua grootte. De meeste exemplaren zijn grijs met een donkere dwarsband ongeveer in het midden van de voorvleugel. In de dwarsband zit een duidelijke knik die in de richting van de vleugelapex wijst. Soms is de

donkere middenband bijna zwart, waardoor deze sterk contrasteert met het bleekgrijze van de rest van de voorvleugel (Landry *et al*. 2013). *B. glandulella* verschilt van de andere Blastobasidae door een opvallende mediale en twee discale zwarte vlekken op de voorvleugel (Sinev 1994).

De rups leeft in de vruchten van verschillende soorten eiken. Meestal zijn de rupsen te vinden in beschadigde eikels of eikels die geïnfesteerd zijn door andere insecten, maar de ontwikkeling kan evengoed plaatsvinden in gezonde kiemende eikels. In Noord-Amerika leven de rupsen in de eikels van *Quercus montana* (bergeik), *Quercus rubra* (Amerikaanse eik), maar vooral in die van *Quercus alba* (witte eik) (Galford 1986). Rupsen worden ook gevonden op *Castanea* (kastanje) (Landry *et al*. 2013).

In Tsjechië wordt deze soort soms talrijk gevonden op xerotherme en zonrijke habitats (Šumpich 2010).

Gelechiidae – palpmotten

Caryocolum viscariella (Stainton, 1855) – bonte kustmot – **Nieuw voor België.** Op 19.viii.2018 werden tijdens een nachtvlinderinventarisatie te Koksijde – De Doornpanne (WV) verschillende exemplaren meegenomen (fig. 7) uit de familie van de Gelechiidae, ter controle van de genitaliën, leg. SW & WM. Uit de resultaten van dat onderzoek bleek dat er vier imago's behoorden tot *C. viscariella* (Stainton, 1855), een soort die nog nooit eerder uit België was gemeld. Er werden drie ♂ en één ♀ gegenitaliseerd, det. & gen. prep. SW: PRE.SW.2385.18.M.KDO.46 & PRE.SW.2386.18.M.KDO.47 & PRE.SW.2388.18.F.KDO.49 & PRE.SW.2389.18.M.KDO. 50 (fig. 8).

De familie van de Gelechiidae, met meestal nogal moeilijk te determineren imago's, bevat wereldwijd ongeveer 4700 soorten uit 500 genera (van Nieukerken *et al*. 2011). In België komen met *C. viscariella* erbij 170 soorten voor (De Prins *et al*. 2019). Uit het genus *Caryocolum* zijn wereldwijd zo'n 76 soorten bekend (Beccaloni *et al*. 2018). De meeste daarvan leven in gematigde klimaten in Europa en het Midden-Oosten, maar er zijn ook een paar Nearctische soorten (Huemer 1988).

In België komen, inclusief de nieuwe soort, dertien soorten voor van dit genus (De Prins *et al*. 2019). De waardplanten van deze soorten behoren exclusief tot de Caryophyllaceae (anjerfamilie), andere waardplanten zijn twijfelachtig of het gaat vermoedelijk om xenofagie (Huemer & Karsholt 2010).

Een volgroeide rups is 8–9 mm lang en is donker groengrijs met een doorschemerende roodbruine darm. De kop en het nekschild zijn zwart, het eerste abdominale segment is aan de onderkant roodachtig bruin. De rups leeft in de maanden april en mei op de jonge scheuten en tussen samengesponnen bladeren en doet aan lichte venstervraat. Later boort de rups in het onderste deel van de stengel (Huemer 1993). De stengel kan hierdoor licht opzwellen (Huemer & Karsholt 2010). In het samengesponnen gedeelte ligt een vrij opvallende hoop frass. De rups verpopt in een lichte cocon tussen afgevallen bladeren op de grond (Bland *et al*. 2002). De rups leeft van *Silene viscaria* (rode pekanjer), *S. latifolia alba* (avondkoekoeksbloem) en *Silene dioica* (dagkoekoeksbloem) (Huemer & Karsholt 2010). Lhomme (1946) vermeldt ook *Cucubalus baccifer* (besanjelier), maar Huemer & Karsholt (2010) betwijfelen of dit correct is.

Fig. 7. *Caryocolum viscariella*, ♂, Koksijde – Doornpanne (WV), 19.viii.2018, © Steve Wullaert.

Fig. 8. *Caryocolum viscariella*, genitaalpreparaat van van het exemplaar afgebeeld in fig. 7, PRE.SW.2385.18.M.KDO.46, det. & gen. prep. Steve Wullaert, © Theo Garrevoet.

Fig. 8. *Caryocolum viscariella*, genitalia preparation of the specimen shown in fig. 7, PRE.SW.2385.18.M.KDO.46, det. & gen. prep. Steve Wullaert, © Theo Garrevoet.

Caryocolum viscariella is een kleine vlinder waarvan de vleugelspanwijdte niet groter is dan 10–14 mm (Bland *et al*. 2002). De vliegtijd van het imago loopt van midden juni tot eind juli (Huemer 1993). Volgens een later werk van Huemer en Karsholt (2010), Microlepidoptera of Europe, loopt de vliegtijd door tot begin augustus. Onze werkgroep vond de vier exemplaren op 19 augustus, wat erop duidt dat de soort ook nog later in de zomer aan te treffen is. Het imago is te vinden in uiteenlopende biotopen zoals bosranden, droge en extensief beheerde graslanden, langs hagen en op open plekken. *C. viscariella* is een soort van vooral laagland; niet boven de 1000 m (Huemer & Karsholt 2010). *Caryocolum viscariella* komt voor in Duitsland, Finland, Frankrijk, Groot-Brittannië, Hongarije, Italië, Noorwegen, Oostenrijk, Polen, Zweden en Zwitserland (Huemer 1993). In 2011 werd de soort

gemeld uit Slowakije (Pastorális *et al*. 2013) en verder ook uit Denemarken, Estland, Ierland (Karsholt 2019). Tevens zijn er meldingen uit het Europese gedeelte van Rusland (Huemer & Karsholt 2010).

Monochroa rumicetella (O. Hofmann, 1868) – zuringboegsprietmot – **Nieuw voor België.** Op 12.v.2018 hield de Werkgroep Bladmineerders een grootschalige dag- en nachtvlinderinventarisatie te Maasmechelen – Mechelse Heide (LI). Er werden tijdens deze inventarisatie maar liefst 4577 exemplaren gevonden van 211 soorten (Wullaert 2019). Van een aantal exemplaren was niet meteen duidelijk om welke soort het ging (fig. 9). Daarom werden achteraf van een paar exemplaren de genitaliën gecontroleerd. Zo werd duidelijk dat er één exemplaar van *M. rumicetella* tussenzat, een nieuwe soort voor België, leg. BMW, det. & gen. prep. SW: PRE.SW.1991.18.M. MEC.2 (fig. 10).

In het genus *Monochroa* komen wereldwijd zo'n 58 soorten voor (Beccaloni *et al*. 2019), waarvan er in België slechts elf vertegenwoordigd zijn (De Prins *et al*. 2019).

De soort werd al gemeld uit Bulgarije, Duitsland, Frankrijk, Griekenland, Noordwest Europees Rusland, Oostenrijk, Polen, Portugal en Roemenië (Karsholt 2019). Verder zijn er ook waarnemingen uit Denemarken, Finland, Letland, Noorwegen, Zweden (Aarvik 2017). Pastoralis (2010) meldt de soort voor Hongarije en Slowakije (Pastoralis 2011). Tevens zijn er meldingen uit Tsjechië (Laštůvka & Liška 2005) en Slovenië (Lesar & Govedič 2010).

De laatste drie jaar werden in België een aantal nieuwe soorten uit het genus *Monochroa* toegevoegd aan de Belgische lijst. In 2015 werden zowel *M. suffusella* (Douglas, 1850) (Slootmakers & De Prins 2015) als *M. hornigi* (Staudinger, 1883) (Wullaert 2017) nieuw gemeld uit België. Met *M. rumicetella* komen we nu uit op twaalf Belgische soorten uit het genus *Monochroa* en 170 soorten uit de familie Gelechiidae (De Prins *et al*. 2019).

M. rumicetella prefereert als biotoop bossteppes (Elsner *et al*. 1999). In Polen werd een aantal exemplaren gevangen in een droog dennenbos met een groot aantal jeneverbesstruiken (*Juniperus communis*) (Šumpich *et al*. 2011). Het landschap, waarin het Belgische exemplaar werd gevangen, wordt gedomineerd door uitgestrekte dennenbossen, afgewisseld met grote heidevelden (ANB 2019). In Finland komt de soort vooral voor in rotsachtig gebied (Kaitila 1996). Hoewel *M. rumicetella* in grote delen van Europa voorkomt, is de soort zeer lokaal en komt ze nergens in grote aantallen voor (Šumpich *et al*. 2011).

Het imago, dat ongeveer 8–9 mm groot is, heeft op de voorvleugels twee duidelijke discale donkere vlekken (Spuler 1910). De kleine grijs en zwart beschubde vlinder heeft een kleine gele voorrand en binnenrandsvlek. Ook in de zoom van de vleugelpunt heeft deze soort gele schubben (Hofmann, 1868).

De imago's van *M. rumicetella* vliegen vanaf eind mei tot midden juni en opnieuw van begin juli tot eind augustus, met een piek begin augustus (Unger 2019). Op de website van Lepiforum staan afbeeldingen van imago's die zijn waargenomen begin mei (Lepiforum 2019). Ook het exemplaar van Maasmechelen was van begin mei. De soort lijkt dus nog net iets vroeger te vliegen dan de literatuur vermeldt.

Fig. 9. *Monochroa rumicetella*, ♂, Maasmechelen – Mechelse Heide (LI), 12.v.2018, © Steve Wullaert.

Fig. 10. *Monochroa rumicetella*, genitaalpreparaat van het exemplaar afgebeeld in fig. 9, PRE.SW.1991.18.M.MEC.2, det. & gen. prep. Steve Wullaert, © Theo Garrevoet.

Fig. 10. *Monochroa rumicetella*, genitalia preparation of the specimen shown in fig. 9, PRE.SW.1991.18.M.MEC.2, det. & gen. prep. Steve Wullaert, © Theo Garrevoet.

De rups van deze soort zou volgens Spuler (1910) mineren in de bladeren van *Rumex acetosella* (schapenzuring) en volgens Hering (1957) eveneens op *Rumex acetosa* (veldzuring). De blaasmijn kan volgens Hering (1957) bij *Rumex acetosella* het gehele blad beslaan, terwijl de blaasmijn bij *Rumex acetosa* op de hoofdnerf geconcentreerd is. Ellis (2019) meldt dat deze beschrijving van de mijn betrekking zou kunnen hebben op een andere soort uit het genus *Monochroa* namelijk *M. sepicolella* (Herrich-Schäffer, 1854).

Scrobipalpa pauperella (Heinemann, 1870) – centauriezandvleugeltje – **Nieuw voor België.** Op 9.vii.2018 werden tijdens een nachtvlinderinventarisatie dichtbij het natuurreservaat "Réserve naturelle de Raymond Mayné" te Torgny (LX) een aantal exemplaren meegenomen ter controle, omdat deze in het veld niet op naam te brengen waren (fig. 11). Twee imago's werden gegenitaliseerd en op naam gebracht als *Scrobipalpa*

pauperella, nieuw voor de Belgische fauna, leg. SW *et al.*, det. & gen. prep. SW: PRE.SW.2374.18.M.TOR.97 & PRE.SW.2375.18.M.TOR.98 (fig. 12).

Het genus *Scrobipalpa* is, binnen de Gelechiidae, één van de moeilijkst te determineren soortencomplexen. Er zijn wereldwijd zo'n 251 soorten binnen dat genus (Beccaloni *et al*. 2019). In België komen dertien soorten voor (De Prins *et al*. 2019).

In sommige literatuur staat nog de naam *Scrobipalpa klimeschi* (Elsner *et al*. 1999 & Povolný 2002), maar tegenwoordig wordt gesproken van *S. pauperella* (Fauna Europaea 2019).

Het imago heeft een vleugelspanwijdte van 10–13 mm (Bland *et al*. 2002). De voorvleugel is bedekt met as-

Fig. 11. *Scrobipalpa pauperella*, ♂, Torgny – RN de Raymond Mayné (LX), 9.vii.2018, © Steve Wullaert.

Fig. 12. *Scrobipalpa pauperella*, genitaalpreparaat van het exemplaar afgebeeld in fig. 11, PRE.SW.2375.18.M.TOR.98, det. & gen. prep. Steve Wullaert, © Theo Garrevoet.

Fig. 12. *Scrobipalpa pauperella*, genitalia preparation of the specimen shown in fig. 11, PRE.SW.2375.18.M.TOR.98, det. & gen. prep. Steve Wullaert, © Theo Garrevoet.

grijze tot zwarte schubben, waardoor het imago een monotone zwartgrijze kleur heeft (Povolný 2002). Er zijn grote gelijkenissen met onder andere *Scrobipalpa acuminatella* (Sircom, 1850), *S. arenbergeri* Povolný, 1973, *S. halonella* (Herrich-Schäffer, 1854), *S. amseli* Povolný, 1966, *S. proclivella* (Fuchs, 1886) en *S. hyssopi* Nel, 2003 (Huemer & Karsholt 2010). Daarom is controle van de genitalia van de imago's aan te raden. De imago's vliegen van eind april tot begin juni en dan opnieuw in juli en augustus (Bland *et al*. 2002). Huemer & Karsholt (2010) stellen ook dat door de gelijkenissen met andere soorten enkel larvale waarnemingen op *Centaurea scabiosa* betrouwbaar zouden zijn.

Geverifieerde vondsten zijn er van Frankrijk, Groot-Brittannië, Hongarije, Luxemburg, het zuiden van Scandinavië, Slowakije en Spanje. Ook zijn er vondsten van Oekraïne en Rusland (Huemer & Karsholt 2010). Fauna Europaea vermeldt nog een aantal landen: Duitsland, Estland, Italië, Letland, Oostenrijk, Polen, Roemenië, Tsjechië, Wit-Rusland, Zweden en Zwitserland (Karsholt 2019). Verder komt de soort ook voor in Afghanistan, Aziatisch Rusland en China (Povolný 2002).

De rupsen zijn te vinden in juli en vermoedelijk opnieuw in september. Waardplanten zijn *Centaurea scabiosa* (grote centaurie), *Petasites albus* (wit hoefblad) en vermoedelijk ook *Serratula tinctoria* (zaagblad) (Sattler 1989). Kaitila (1996) bespreekt een aantal biologische kenmerken van deze soort in Finland. Er werden rupsen opgekweekt van op *Cirsium palustre* (kale jonker). Deze maakten in de maand augustus blaasmijnen die langs de hoofdnerf lagen, gelijkaardig aan de mijnen van *Scrobipalpa acuminatella.* Zo werden er ook verlaten mijnen gevonden op *Centaurea scabiosa.* Tevens werden regelmatig imago's gevangen in de buurt van *Cirsium helenioides* (sombere vederdistel) (Kaitila 1996).

Syncopacma patruella (Mann, 1857) – zwartvlekbandpalpmot – **Nieuw voor België.** Op 15.ix.2018 ging de Werkgroep Bladmineerders naar "Grand Quarti" te Beauraing (NA). Er werden tijdens de dag- en nachtinventarisatie in totaal bijna 2000 exemplaren opgetekend van 180 soorten (Wullaert 2019). Daarbij zat één exemplaar dat niet onmiddellijk op naam te brengen was (fig. 13). Dit werd achteraf gegenitaliseerd en gedetermineerd als *S. patruella*, nieuw voor de Belgische fauna, det. & gen. prep. SW: PRE.SW.2252.18. M.GQ.3 (fig. 14), leg. BMW.

De voorvleugels zijn zwartbruin met een blauwachtige schijn. Er zijn een aantal vage zwarte vlekken in het midden van de voorvleugel te zien die in sommige gevallen afwezig kunnen zijn (Spuler 1910). Wat bij verse exemplaren wel opvalt, zowel bij de mannetjes als bij de vrouwtjes, zijn de dorsaal en costaal aanwezige geelachtige vlekken. Bij afgevlogen exemplaren blijft echter weinig van die geelachtige schubben over (fig. 13).

Over de biologie van deze soort is nog weinig geweten, alleen dat de rups leeft van *Hippocrepis comosa* (paardenhoefklaver) (Elsner *et al*. 1999).

Binnen Europa is deze soort al gemeld uit: Bulgarije, Corsica (Frankrijk), Duitsland, Frankrijk, Griekenland, Hongarije, Italië, Kroatië, Macedonië, Montenegro, Oekraïne, Oostenrijk, Portugal, Roemenië, Servië, Sicilië, Slowakije, Spanje en Zwitserland (Karsholt 2019).

In de Catalogue of life zijn momenteel, uit het genus *Syncopacma* Meyrick, 1925, wereldwijd zo'n veertig soorten beschreven (Beccaloni *et al*. 2019). In België komen nu in totaal acht soorten voor (De Prins *et al.* 2019).

De meeste soorten zijn heel moeilijk te determineren zonder genitaalpreparaten (Bland *et al*. 2002a). Met doorgedreven onderzoek werden de laatste jaren heel wat nieuwe soorten uit dit genus aan onze Belgische lijst toegevoegd.

In 2012 werden voor het eerst exemplaren uitgekweekt van *S. vinella* (Bankes, 1898) (Wullaert 2015). In 2014 werd *S. ochrofasciella* (Toll, 1936) voor het eerst vastgesteld in België (Claerebout 2016). Het is zeker niet uit te sluiten dat er de komende jaren nog een aantal zal bijkomen. Mogelijk nog te verwachten in België zijn *S. coronillella* (Treitschke, 1833) en *S. sangiella* (Stainton, 1863).

Fig. 13. *Syncopacma patruella*, ♂, Beauraing – Grand Quarti (NA), 15.ix.2018, ©Steve Wullaert.

Fig. 14. *Syncopacma patruella*, genitaalpreparaat van het exemplaar afgebeeld in fig. 13, PRE.SW.2252.18.M.GQ.3, det. & gen. prep. Steve Wullaert, © Theo Garrevoet.

Fig. 14. *Syncopacma patruella*, genitalia preparation of the specimen shown in fig. 13, PRE.SW.2252.18.M.GQ.3, det. & gen. prep. Steve Wullaert, ©Theo Garrevoet.

Teleiodes wagae (Nowicki, 1860) – lichte korrelpalpmot – **Nieuw voor België.** Tijdens een dag- en nachtvlinderinventarisatie op de Mechelse Heide te Maasmechelen (LI) op 12.v.2018 vond de Werkgroep Bladmineerders twee nieuwe soorten voor België. De eerder in dit artikel vernoemde *Monochroa rumicetella* (O. Hofmann, 1868) en een tweede nieuwe soort namelijk *Teleiodes wagae* (fig. 15), leg. BMW, det. & gen. prep. SW: PRE.SW.1995.18.F.MEC.6 (fig. 16). Dit is de eerste be-

Fig. 15. *Teleiodes wagae*, ♀, Maasmechelen – Mechelse heide (LI), 12.v.2018, © Steve Wullaert.

Fig. 16. *Teleiodes wagae*, genitaalpreparaat van het exemplaar afgebeeld in fig. 15, PRE.SW.1995.18.F.MEC.6, det. & gen. prep. Steve Wullaert, © Theo Garrevoet.

Fig. 16. *Teleiodes wagae*, genitalia preparation of the specimen shown in PRE.SW.1995.18.F.MEC.6, det. & gen. prep. Steve Wullaert, © Theo Garrevoet.

-vestigde waarneming van deze soort. Op het portaal waarnemingen.be staan ook een aantal waar-nemingen van deze soort, maar deze zijn niet door genitaalpreparaten bevestigd. Het eerste exemplaar komt uit het Klein Schietveld te Brasschaat (AN) op 17.v.2017, leg. FV. Daarna was er nog één exemplaar in Dunbergbroek te Holsbeek (VB) op 12.v.2018, leg. JV & TD.

Vooral grijze exemplaren van *Pseudotelphusa paripunctella* (Thunberg, 1794) kunnen voor verwarring zorgen. Deze lijken heel sterk op *T. wagae* en zouden volgens Huemer & Karsholt (1999) gecontroleerd moeten worden voor zekerheid. Ook exemplaren van

Carpatolechia proximella (Hübner, 1796), *Teleiodes saltuum* (Zeller, 1878), *Carpatolechia notatella* (Hübner, 1813) en *Exoteleia dodecella* (Linnaeus, 1758) kunnen gelijkaardig zijn aan *Teleiodes wagae* (Muus 2019). Zeker bij sterk afgevlogen of beschadigde exemplaren is het aan te raden om de genitaliën te controleren.

De rupsen van *T. wagae* leven op *Corylus* (hazelaar) en *Betula* (berk) (Emmet 1988), maar volgens Huemer en Karsholt (1999) is dit eerder uitzonderlijk. Rupsen werden al gevonden op *Castanea sativa* (tamme kastanje) (Bland *et al*. 2002). Volgens Spuler (1910) en Elsner *et al*. (1999) komen de rupsen ook voor op *Salix caprea* (boswilg). In Zuid-Europa werd de soort zelfs op *Ostrya carpinifolia* (Europese hopbeuk) aangetroffen (Huemer & Karsholt 1999). De rups leeft tussen twee bladeren die vlak tegen elkaar zijn gesponnen of, iets minder vaak, in een bladrol. Daar doen de rupsen aan venstervraat (Bland *et al*. 2002).

De imago's zijn te vinden vanaf de maand mei tot in juli (Huemer & Karsholt 1999). De imago's rusten overdag vaak op de schors van bomen en ze komen 's nachts occasioneel op licht (Bland *et al*. 2002).

Door de grote gelijkenissen met andere soorten uit de familie Gelechiidae is het niet uit te sluiten dat er verkeerde determinaties zijn gemaakt en dat daarom de nu bekende verspreiding niet geheel klopt.

Volgens Fauna Europaea komt deze soort voor in Bulgarije, Centraal-Europees Rusland, Denemarken, Duitsland, Estland, Finland, Frankrijk, Groot-Brittannië, Hongarije, Ierland, Italië, Letland, Nederland, Noordwest Europees Rusland, Oekraïne, Oostenrijk, Polen, Roemenië, Slowakije, Spanje, Tsjechië, Wit-Rusland, Zweden en Zwitserland (Karsholt 2019). Deze soort wordt lokaal gemeld doorheen Europa, behalve van de meest noordelijke delen van Scandinavië. Oostwaarts zijn er lokale meldingen uit heel Siberië (Junnilainen *et al*. 2010).

In België zijn er de laatste vijf jaar uit de familie van de Gelechiidae vijftien nieuwe soorten gemeld. Vijf soorten worden besproken in dit artikel, de andere waren *Syncopacma vinella* (Bankes, 1898) (Wullaert 2015), *Monochroa suffusella* (Douglas, 1850) (Slootmakers & De Prins 2015), *Caryocolum vicinella* (Douglas, 1851) (Claerebout 2016a), *Cosmardia moritzella* (Treitschke, 1835), *Scrobipalpa tussilaginis* (Stainton, 1867) (De Prins *et al*. 2016), *Monochroa hornigi* (Staudinger, 1883) (Wullaert 2017), *Anacampsis timidella* (Wocke, 1887) (Wullaert 2017a), *Caryocolum blandulella* (Tutt, 1887), *Anarsia innoxiella* Gregersen & Karsholt, 2017 (Steeman & Sierens 2018) en *Eulamprotes immaculatella* (Douglas, 1850) (Wullaert 2018). Dit komt voornamelijk door doorgedreven onderzoek van de genitaliën van deze kleine vlinders. België telt nu in totaal 175 soorten (De Prins *et al*. 2019).

Gracillariidae – mineermotten

Caloptilia fribergensis (Fritzsche, 1871) – Saksische esdoornsteltmot – **Nieuw voor België.** Tijdens een dag- en nachtvlinderinventarisatie in "La Rochette" te Trooz (NA) op 22.ix.2018 vond de Werkgroep Bladmineerders een aantal Gracillariidae, zowel overdag als tijdens de nacht-

Fig. 17. *Caloptilia fribergensis*, ♂, Trooz – La Rochette (NA), 22.ix.2018. © Steve Wullaert

Fig. 18. *Caloptilia fribergensis*, genitaalpreparaat van het exemplaar afgebeeld in fig. 17, PRE.SW.2266.18.M.TR.57, det. & gen. prep. Steve Wullaert, © Theo Garrevoet.

Fig. 18. *Caloptilia fribergensis*, genitalia preparation of the specimen shown in PRE.SW.2266.18.M.TR.57, det. & gen. prep. Steve Wullaert, © Theo Garrevoet.

vangst, die ter plaatse niet meteen op naam konden gebracht worden. Nadien werden de genitaliën van één van die exemplaren gecontroleerd (fig. 17). Door dat onderzoek werd duidelijk dat het hier om een nieuwe soort voor België ging: *Caloptilia fribergensis*, leg BMW, det. & gen. prep. SW: PRE.SW.2266.18.M.TR.57 (fig. 18).

Wereldwijd komen er uit de familie Gracillariidae 1987 verschillende soorten voor van 107 verschillende genera (De Prins & De Prins 2019). In België staat de teller, inclusief deze nieuwe soort, op 104 soorten. Uit het genus *Caloptilia* zijn dat voor ons land zestien soorten (De Prins

et al. 2019); wereldwijd zijn er zo'n 325 soorten (Beccaloni *et al*. 2019).

Oorspronkelijk werd deze soort door Fritzsche in 1871 beschreven als *Gracillaria fribergensis*. Later werd dezelfde soort als *Gracillaria monspessulanella* beschreven door Klimesch (1942) op basis van een andere waardplant. Later werden deze beide soorten gesynonimiseerd.

De kop en de thorax van deze soort zijn okergeel tot roodachtig. De voorvleugel is roodgeel met een purperen schijn. In het basale gedeelte van de voorvleugel ligt een zwakglanzende trapeziumvormige vlek die sterk contrasteert met de rest van de vleugel. Deze vlek is aan de zoom niet scherp begrensd en loopt gebogen in de voorrand verder (Fritzsche 1871).

De rupsen leven op *Acer pseudoplatanus* (gewone esdoorn) (Fritzsche 1871, Spuler 1910, Hering 1958), maar ook op *Acer monspessulanum* (montpellieresdoorn) (Klimesch 1942, De Prins 2010, Laštůvka & Laštůvka 2011) en volgens Anikin *et al*. (2004) ook op *Acer campestris* (veldesdoorn) en *Acer tataricum* (Tataarse esdoorn). Of deze laatste waardplanten correct zijn is onzeker; latere auteurs of websites noemen deze waardplanten niet.

De rupsen maken in eerste instantie een zeer variabele epidermale gang die later overgaat in een blaasmijn (Klimesch 1942). Volgens Hering (1957) heeft de mijn ook uitlopers in het blad. De volgroeide rups leeft in de grotere bladeren in een bladrol en in kleinere bladeren in een omgeslagen bladrand. De verpopping gebeurt in een glazige, geelachtige cocon (Klimesch 1942).

Rupsen zijn volgens Fritzsche (1871) en Spuler (1910) te vinden in de maand juli tot begin augustus. Volgens Klimesch (1942) is dit vooral in de maand mei in bladomslagen van vooral jonge bomen *Acer monspessulanum*. In Spanje werden rupsen gevonden in de maand juni (Laštůvka & Laštůvka 2011). Ook op Lepiforum zijn foto's te zien van rupsen die werden gevonden in de maand juni (Lepiforum 2019). De imago's zijn te vinden vanaf juli tot ver in oktober (Spuler 1910).

Binnen Europa komt deze soort voor in Centraal-Europees Rusland, Duitsland, Frankrijk, Hongarije, Italië, Kroatië, Macedonië, Oekraïne, Oostenrijk, Polen, Roemenië, Slowakije, Spanje, Tsjechië, Zuid-Europees Rusland en Zwitserland (Buszko 2019). Verder werden ook al waarnemingen gemeld uit Kazachstan, Turkije en Turkmenistan (De Prins & De Prins 2019).

Caloptilia honoratella (Rebel, 1914) – bleke esdoornsteltmot – 4de waarneming voor België – **Nieuw voor Wallonië.** Tijdens een dag- en nachtvlinderinventarisatie in "La Rochette" te Trooz (NA) op 22.ix.2018 vond de werkgroep Bladmineerders niet alleen *Caloptilia fribergensis* (Fritzsche, 1871) nieuw voor ons land, maar ook twee exemplaren van *C. honoratella* (fig. 19 & 20). Eén exemplaar daarvan werd voor de zekerheid gegenitaliseerd, det. & gen. prep. SW: PRE.SW.2265.18.F.TR.56, leg. BMW. Niet zo ver van de vindplaats in Trooz werd in Chaudfontaine (NA) een maand eerder – op 25.vii.2018 – één exemplaar op licht gevangen, leg. DG. (waarnemingen.be 2019).

Deze zeer zeldzame soort werd pas begin 2018 ontdekt op basis van waarnemingen uit 2006 en 2017 (De Prins *et al*. 2018). De eerste vangst van deze soort in België kwam uit Kinrooi (LI) waar één exemplaar werd verzameld op 04.vi.2006, leg. MJ. (De Prins *et al*. 2018).

Het tweede, een overwinterend exemplaar, werd te Kapellen (AN) gevonden op 10.iv.2017, leg. CS. Het derde exemplaar werd opnieuw in de provincie Limburg gevonden, deze keer werd één exemplaar gevangen op licht in Holven – Overpelt (LI) op 22.iv.2018, leg. PDJ (waarnemingen.be 2019).

Fig. 19. ***Caloptilia honoratella*, ♂, Trooz – La Rochette (NA), 22.ix.2018, det. & gen. prep. SW: PRE.SW.2265.18.F.TR.56, ©Steve Wullaert.**

Fig. 20. ***Caloptilia honoratella*, Trooz – La Rochette (NA), 22.ix.2018, © Chris Steeman.**

De rupsen leven op *Acer pseudoplatanus* (gewone esdoorn); in meer zuidelijke streken komt de soort ook voor op *Acer monspessulanum* (montpellieresdoorn). De imago's hebben één generatie per jaar. De vlinders beginnen te vliegen in augustus en na de overwintering opnieuw in het voorjaar (De Prins *et al*. 2018).

Caloptilia honoratella is al gemeld uit Duitsland, Hongarije, Italië, Kroatië, Macedonië, Nederland, Oostenrijk, Slowakije, Spanje en Tsjechië (De Prins & De Prins 2019).

Phyllocnistis valentinensis (M. Hering, 1936) – geelslakkenspoormot – **Nieuw voor België.** Tijdens een dag- en nachtvlinderinventarisatie in het natuurgebied "Negenoord-Kerkeweerd" te Dilsen-Stokkem (LI) op 11.viii.2018 werden 44 bladmijnen gevonden van de

nieuwe soort *P. valentinensis* (M. Hering, 1936), leg. BMW. Door onze werkgroep werden daar later nog een pak waarnemingen aan toegevoegd. Op 01.ix.2018 werden vijf mijnen aangetroffen in het gebied "Montagne Saint-Pierre" te Visé (LG), leg. BMW. De dag erna werden maar liefst 210 mijnen gevonden, opnieuw in het natuurgebied "Negenoord-Kerkeweerd", te Dilsen-Stokkem (LI) op 02.ix.2018, leg. SW & ZV. Nog eens veertien dagen later op 17.ix.2018 vond de auteur 84 mijnen van deze soort in Kotem a/d Maas (LI), leg. SW. Op

Fig. 21. *Phyllocnistis valentinensis*, Dilsen-Stokkem – Negenoord-Kerkeweerd (LI), 11.viii.2018, ©Steve Wullaert.

Fig. 22. *Phyllocnistis valentinensis*, Dilsen-Stokkem – Negenoord-Kerkeweerd (LI), 11.viii.2018, ©Steve Wullaert.

Fig. 23. *Phyllocnistis valentinensis*, Ganshoren – Moeras van Ganshoren, (VB), 06.x.2018, © Wim Declercq.

Fig. 24. *Phyllocnistis valentinensis*, Ganshoren – Moeras van Ganshoren, (VB), 06.x.2018, © Wim Declercq.

06.x.2018 werden tien mijnen gevonden op de "Montagne Saint-Pierre" te Visé (LG), leg. BMW. Eén week later vond de werkgroep 21 mijnen in het natuurgebied "Het Hageven" te Neerpelt op 13.x.2018, leg. BMW. Nog eens zes mijnen werden waargenomen op 18.xi.2018 op de "Montagne Saint-Pierre" te Visé (LG), leg. SW & ZV.

Sinds de publicatie van een artikel door van Nieukerken & Wullaert (2018) op de website van "Nature Today", waarin een aantal nieuwe soorten mineermotten voor België en Nederland werden besproken, werd de soort *Phyllocnistis valentinensis* in sneltreintempo gemeld verspreid doorheen België. Het portaal waarnemingen.be werd overspoeld door waarnemingen van deze soort. Er kwamen meldingen uit West-Vlaanderen, Oost-Vlaanderen, Antwerpen, Vlaams-Brabant, Limburg, Henegouwen en Luik (fig. 23 & 24) (De Prins *et al*. 2019). Dit heeft natuurlijk te maken met het waarnemerseffect.

De waarneming van 11.viii.2018 bleek echter ook niet de eerste te zijn in België. Na wat onderzoek bij de foto's op waarnemingen.be bleek dat er vroeger ook al foto's waren gepost van deze nieuwe soort, maar deze waren verkeerd gedetermineerd als *Phyllocnistis saligna* (Zeller, 1839). De vroegste waarneming gaat terug tot 2013, toen BH één mijn vond op *Salix* x *sepulcralis* (treurwilg) in het "Moeraske" te Evere op 11.xi.2013.

De rupsen maken een onderzijdige epidermale gangmijn met een karakteristieke lineaire smalle frasslijn (fig. 21) (Deschka 2014). In tegenstelling tot *Phyllocnistis saligna,* die van het ene blad naar het andere blad kan mineren via de stengel, blijft de gangmijn van *P. valentinensis* in hetzelfde blad. De verpopping vind plaats op het einde van de gang, meestal tegen de bladrand aan (fig. 22) (Hering 1957).

Als Nederlandse naam voor deze nieuwe soort werd "geel-slakkenspoormot" voorgesteld en die naam is zeker goed gekozen. De gang, die lijkt op een slakkenspoor, ziet er geelachtig uit van kleur. Dit is een tweede kenmerk waarmee deze soort zich van de meer algemene *Phyllocnistis saligna* onderscheidt (van Nieukerken & Wullaert 2018).

De rupsen van deze soort voeden zich met allerlei smalbladige wilgen zoals: *Salix alba* (schietwilg), *S.*

babylonica (groene treurwilg) en *S. fragilis* (kraakwilg) (Laštůvka & Laštůvka 2014). In Slowakije werd *Phyllocnitsis valentinensis* ook al gevonden op *Salix purpurea* (bittere wilg) en *S. matsudana* (krulwilg) (Pastorális *et al*. 2013). In België wordt deze soort vooral gevonden op *S. alba* en ook op *S.* x *sepulcralis* (gele treurwilg).

Phyllocnistis valentinensis werd in 1935 door Hering beschreven na een vondst van een bladmijn op *S. fragilis* in Valencia (Spanje) in een botanische tuin (Hering 1936). In 2014 meldde Deschka (2014) deze soort nieuw voor Oostenrijk. In 2017 werden Nederland en Duitsland toegevoegd aan de landen waar deze soort voorkomt (van Nieukerken & Wullaert 2018). Meldingen zijn er ook uit Bulgarije en Griekenland (Buszko 2019). In het werk van Hering in 1957 werd de vindplaats Oeral toegevoegd (Hering 1957). Nog verder oostelijk wordt de soort ook gemeld in Kazakhstan (De Prins & De Prins 2019). *P. valentinensis* is de 105de soort die wordt toegevoegd aan de familie Gracillariidae voor de Belgische fauna (De Prins & De Prins 2019).

Nepticulidae – dwergmineermotten

Stigmella nivenburgensis (Preissecker, 1942) – smalle wilgenmineermot – **Nieuw voor België.** De Werkgroep Bladmineerders hield op 11.viii.2018 een dag- en nachtvlinderinventarisatie in het natuurgebied "Negenoord-Kerkeweerd" te Dilsen-Stokkem (Ll). Daar werd niet alleen de voorgaande soort *Phyllocnistis valentinensis* (M. Hering, 1936) waargenomen, maar ook nog een andere soort die op smalbladige wilgen voorkomt namelijk *Stigmella nivenburgensis*. Er werden zeven mijnen gevonden van deze soort (fig. 25), leg. BMW.

De familie Nepticulidae heeft wereldwijd zo'n 819 soorten van 13 verschillende genera (van Nieukerken *et al*. 2011). België komt met deze nieuwe soort uit op 85 soorten (De Prins *et al*. 2019). Uit het genus *Stigmella* zijn er wereldwijd gezien ongeveer 430 soorten gekend (Beccaloni *et al*. 2019). In België komen slechts 56 soorten voor (De Prins *et al*. 2019).

Vlinders uit de familie Nepticulidae zijn de kleinste ter wereld, van 2,5–6,5 mm vleugelspanwijdte (Puplesis 1994). De kleine onopvallende imago's worden zelden gevangen of gevonden. Daarom is het bij deze soorten altijd makkelijker om de bladmijnen te zoeken.

Het ei van *S. nivenburgensis* kan zowel op de bladboven- als de bladonderzijde worden afgelegd. De gele rups heeft een bleekbruine kop (Johansson *et al.* 1990) en maakt een gangmijn die vooral tegen de middennerf aanligt. Later kan deze afbuigen en soms een zijnerf volgen (fig. 26). De rand van de mijn is onregelmatig uitgevreten (Hering 1957). De frass ligt in een brede centrale lijn die de gang minstens voor de helft vult (Johansson *et al*. 1990). De frasslijn ligt heel vaak onderbroken in lijnvormige hopen (Preissecker 1942). De mijn is smaller en rechter dan alle andere op *Salix* voorkomende gangmijnen (Johansson *et al*. 1990).

Mijnen kunnen gevonden worden op *Salix alba* (schietwilg) en *S. triandra* (amandelwilg) (Hering 1957), maar ook op *S. babylonica* (groene treurwilg) (Johansson *et al*. 1990) en op *S.* x *sepulcralis* (gele treurwilg) (van Nieukerken *et al*. 2017). In Spanje wordt de soort zelfs waargenomen op *S. fragilis* (kraakwilg) (van Nieukerken *et al*. 2004).

Fig. 25. *Stigmella nivenburgensis*, Dilsen-Stokkem – Negenoord-Kerkeweerd (Ll), 11.viii.2018. © Steve Wullaert.

Fig. 26. *Stigmella nivenburgensis*, Dilsen-Stokkem – Negenoord-Kerkeweerd (Ll), 11.viii.2018. © Steve Wullaert.

Deze soort heeft twee generaties per jaar. Mijnen kunnen gevonden worden vanaf midden juli tot het begin van augustus en dan terug van eind september tot midden oktober (Johansson *et al*. 1990). Imago's vliegen van mei tot begin juli en van eind juli tot midden augustus (Puplesis 1994).

Stigmella nivenburgensis werd beschreven van een vondst in de herfst van 1937 in Klosterneuburg te Oostenrijk. Preissecker gaf de naam "nivenburgensis" omdat Nivenburg één van de oudere benamingen was van Klosterneuburg (Preissecker 1942).

Deze soort, die vooral te vinden is in het zuidoosten van Europa, werd al waargenomen in Griekenland, Hongarije, Italië, Oostenrijk en Polen (Johansson *et al.* 1990). In het jaar 2000 werd de soort gemeld uit Beieren te Duitsland en ook uit Litouwen (van Nieukerken *et al.* 2017). In 2004 werd de soort nieuw gemeld uit Spanje (van Nieukerken *et al*. 2004). Verder zijn er in Europa meldingen uit Estland, Kroatië, Letland, Montenegro, Roemenië, Servië, Slowakije, Slovenië en Tsjechië (van Nieukerken 2019). Buiten Europa komt deze soort ook

voor in Turkmenistan (Puplesis 1994). In 2002 werden er zelfs mijnen gevonden in Ulyanovsk in Rusland (van Nieukerken 2004a). Meldingen zijn er ook van Marokko tot zelfs in Japan (van Nieukerken 2019).

In Nederland werd deze soort pas in 2017 ontdekt door BVA in de provincie Drenthe. Na gerichte zoektochten door BVA & GT werden nog talrijke vindplaatsen toegevoegd in de provincies Drenthe, Friesland en Groningen en zelfs éénmaal in Flevoland. Opmerkelijk was dat er in het gebied van het Lauwersmeer, dat op de grens ligt van de provincie Friesland en Groningen, vaak duizenden mijnen bij elkaar werden gevonden (van Nieukerken *et al*. 2017).

In België is het voorlopig enkel in de provincies Limburg en West-Vlaanderen dat deze soort werd aangetroffen (waarnemingen.be 2019). Het is niet uit te sluiten dat deze soort zich misschien op dezelfde manier uitbreidt zoals in Nederland en dat de komende jaren meer Belgische waarnemingen zullen volgen.

Doordat de Werkgroep Bladmineerders de laatste jaren heel wat intensiever is gaan werken, werden ook heel wat meer waarnemingen verricht van vooral minerende Lepidoptera. Zo zijn er sinds het oprichten van de Werkgroep in 2008 al zes nieuwe soorten gevonden uit het genus *Stigmella*. *S. magdalenae* (Klimesch, 1950) (Baugnée & van As 2012), *S. sorbi* (Stainton, 1861) (Wullaert 2012), *S. paradoxa* (Frey, 1858) (Wullaert 2016), *S. mespilicola* (Frey, 1856) (Wullaert 2017), *S. filipendulae* (Wocke, 1871) (Wullaert 2018) en nu dus *S. nivenburgensis*.

Het is zeker niet uit te sluiten dat er de komende jaren nog meer soorten uit deze familie gevonden zullen worden in België.

Tortricidae – bladrollers

Cnephasia pumicana (Zeller, 1847) – (ivoorspikkel-bladroller) – **Nieuw voor België.** Tijdens een dag- en nachtvlinderinventarisatie op 30.vi.2018 op de "Montagne Saint-Pierre" te Visé (LG) werden een aantal feromoonvallen uitgehangen van verschillende soorten nachtvlinders. Daar werd voor de eerste keer in België *Cnephasia pumicana* vastgesteld (fig. 27) aan de hand van vijftien exemplaren die gevangen werden in één van de feromonenvallen (fig. 28) (leg. BMW).

Omdat dit de eerste keer was dat de Werkgroep Bladmineerders dit feromoon uitprobeerde en het zo'n groot succes was, werd nadien bij alle andere excursies ook dezelfde techniek gebruikt. Dit resulteerde in nog meer exemplaren van deze nieuwe soort. In "Bois de Gueville" te Harnoncourt (LX) werden op 01.vii.2018 nog eens twee exemplaren gevangen (leg. SW & CS). Op 14.vii.2018 in "Réserve naturelle de Sclaigneaux" te Andenne (NA) werden nog twee exemplaren gevangen (leg. BMW).

Omdat *Cnephasia*'s nogal goed op elkaar lijken en het in principe nooit geheel zeker is dat de juiste vlindersoort naar het juiste feromoon gelokt wordt, werden twee exemplaren van Visé gecontroleerd, det. & gen. prep. SW. (PRE.SW.2168.18.M.VIS.46 (fig. 29) & PRE.SW.2176.18. M.VIS.54) en één exemplaar van Andenne, det. & gen. prep. SW. (PRE.SW.2204.18.M.AN.27).

Wereldwijd zijn er ongeveer 10400 soorten en 1071 genera gekend uit de familie Tortricidae (van Nieukerken *et al*. 2011). Het genus *Cnephasia* omvat 132 soorten (Beccaloni *et al*. 2019). In België zijn slechts acht soorten bekend (De Prins *et al.* 2019).

Imago's uit het genus *Cnephasia* zijn heel moeilijk om op zicht te determineren. Het is meestal nodig om het genitaal te prepareren. Zo lijkt deze soort heel goed op *C. pasiuana* (Hübner, 1799) en is het niet mogelijk om beide soorten zonder genitaalpreparatie uit elkaar te houden. Bleke exemplaren kunnen ook verward worden met *C. genitalana* Pierce & Metcalfe, 1915 (Langmaid & Agassiz 2010).

De rups is zeer polyfaag zoals de meeste *Cnephasia*'s. Er werden al rupsen gevonden op *Achillea* (duizendblad), *Agropyron, Anaphalis* (witte knoop), *Anthemis* (schubkamille), *Artemisia* (alsem), *Aster* (aster), *Brassica* (kool), *Centaurea* (centaurie), *Chrysanthemum* (chrysanten), *Cirsium* (vederdistel), *Colchicum* (herfsttijlloos), *Echium* (slangenkruid), *Erigeron* (fijnstraal), *Humulus* (hop), *Hypochaeris* (biggenkruid), *Medicago* (rupsklaver), *Pisum* (erwt), *Prunus* (prunus), *Ranunculus* (boterbloem), *Teucrium* (gamander), *Thalictrum* (ruit) *en Triticum* (tarwe) (Sciarretta & Trematerra 2016).

De belangrijkste waardplanten van economisch belang zijn: granen, groenten en *Linum* (vlas) (Langmaid & Agassiz 2010). De reden waarom er feromonen zijn ontwikkeld voor deze soort is omdat *Cnephasia pumicana* kan optreden als pestsoort. De rupsen van deze soort kunnen grote schade toebrengen aan de gewassen. Een aantal van de opgenoemde waardplanten zijn voor sommige regio's van groot (inter)nationaal belang.

Zo ook in Spanje waar deze soort in de graanteelt grote schade toebrengt. Volgens een Spaanse studie van het Departement van Tuinbouw en Plantenbescherming "ITACyL" leven de rupsen van het eerste en tweede stadium als mineerder in de bladeren en verminderen de bladmassa van de plant. Vanaf de derde fase gaat de rups van de graanzak vreten. Er wordt een cirkelvormig gat gemaakt in de verschillende spiraallagen waardoor de plant wordt aangetast. Tenslotte voedt de rups zich met de graankorrels (Calvo *et al.* 2004 – 2005).

Volgens een studie van Chambon (1979) overwintert de rups van het eerste stadium onder de schors van bomen. De rups hervat zijn activiteit in de lente door zich aan een zijden draadje te laten meevoeren in de wind. Op die manier zoekt de rups een geschikte waardplant (Chambon 1979). Als de rups niet onmiddellijk de geschikte waardplant vindt, dan kunnen breedbladige gewassen en spontane planten zoals luzerne, klaver en vlas als intermediaire gastheren optreden, maar hun cyclus afmaken moet wel in de granen zelf gebeuren. De rupsen zijn zeer actief en lijken te worden aangetrokken door de kleur groen (Calvo *et al*. 2004 – 2005).

Cnephasia pumicana heeft slechts één generatie per jaar (Chambon 1979). Imago's van deze soort vliegen

Fig. 27. *Cnephasia pumicana*, Visé – Montange Saint-Pierre, (LG), 30.vi.2018, ©Steve Wullaert.

Fig. 28. *Cnephasia pumicana*, Visé – Montange Saint-Pierre, (LG), 30.vi.2018 – Feromonenval met vijftien gelokte exemplaren, © Steve Wullaert.

Fig. 28. *Cnephasia pumicana*, Visé – Montange Saint-Pierre (LG), 30.vi.2018 – Pheromone trap with fifteen lured specimens, © Steve Wullaert.

Fig. 29. *Cnephasia pumicana*, Andenne – RN Sclaigneaux – Andenne (NA), 14.vii.2018, PRE.SW.2204.18. M.AN.27, det. & gen. prep. Steve Wullaert. © Theo Garrevoet.

vanaf eind juni tot begin augustus (Langmaid & Agassiz 2010).

Oorspronkelijk beschreven van Sicilië werd deze soort later gevonden in grote delen van West- en Zuid-Europa. De invasieve intrede in Duitsland in 1977 in de graanvelden bleef niet onopgemerkt (Bathon & Glas 1983). Ook in Frankrijk werd deze soort in de jaren 1964 – 1965 als plaag aanzien, vooral in de Gâtinais (Dept. Île-de-France & Centre-Val de Loire). De jaren nadien breidde deze soort zich uit in de richting van het bekken van Parijs.

Door een groot onderzoek met feromonen in 1978 in Frankrijk is duidelijk dat deze soort bijna in alle departementen aanwezig was (Chambon 1979). In Groot-Brittannië was deze soort reeds present in 1986 (Langmaid & Agassiz 2010). Verder in Europa komt ze soort voor in Oostenrijk, Cyprus, Tsjechië, Italië, Slowakije en op de Dodekanesos eilanden (Griekenland) (Aarvik 2019). Deze soort is ook al gemeld uit Spanje, Bulgarije tot zelfs in Rusland (Bathon & Glas 1983). In Nederland kwam de eerste melding in 2011 van imago's gevangen in 2002 (Gielis *et al*. 2011).

Dankwoord

Ik zou iedereen willen bedanken die ons in 2018 geholpen heeft om opnieuw zo'n indrukwekkende lijst te genereren! Zonder de "harde kern" van enthousiastelingen die elke keer opnieuw met ons meegaat zou dit niet gelukt zijn (fig. 30).

Ook wil ik alle personen bedanken die er steeds voor zorgen dat wij met onze werkgroep de natuurgebieden kunnen inventariseren. Dan denk ik in het bijzonder aan Alexander Rauw, Bart Clarebout, Christophe Gruwier, Corry Goossens, Diederik d'Hert, Else De Schrijver, Jos Gorissen, Koen Thijs, Lars Smout, Olivier Baltus, Patrick Lighezzolo, Raphael Thunus, Stéphane Claerebout en Tamara Miseur.

Daarbij wil ik natuurlijk alle instanties bedanken die de vergunningen verlenen: Agentschap voor Natuur en Bos, Ardennes & Gaume, Département de la Nature et des Fôrets, Limburgs Landschap, Natagora, Natuurpunt, Orchis en Patrimoine Nature.

Ik wil ook de mensen bedanken die foto's doorsturen voor de website – www.bladmineerders.be

Dank aan Theo Garrevoet voor het nemen van de preparaatfoto's en Louisana Ramirez voor de gedeeltelijke vertaling van het Spaanse artikel van Calvo *et al*. 2004 – 2005.

Eveneens een woord van dank aan Willy De Prins, Theo Garrevoet, Tom Sierens en Zoë Vanstraelen voor het nalezen van dit artikel.

Fig. 30. Sfeerbeeld van een inventarisatie in het natuurgebied "Naturschutzgebiet der Holzwarche" te Rocherath (LG), 08.ix.2018, © Steve Wullaert.
Fig. 30. Atmosphere of a inventory in the nature reserve "Naturschutzgebiet der Holzwarche" in Rocherath (LG), 08.ix.2018, © Steve Wullaert.

Referenties

Aarvik L. 2019. Fauna Europaea: Tortricidae. – In: Karsholt O. & van Nieukerken E. J. (Eds), *Fauna Europaea: Lepidoptera, Moths. Fauna Europaea version 2017.06*. — https://fauna-eu.org [bezocht op 07 januari 2019].

Aarvik L., Bengtsson B. Å., Elven H., Ivinskis P., Jürivete U., Karsholt O., Mutanen M. & Savenkov N. 2017. Nordic-Baltic Checklist of Lepidoptera. — *Norwegian Journal of Entomology*. Supplement **3**: 1–236.

ANB 2019. *Agentschap voor Natuur en Bos*. — https://www.natuurenbos.be/nphk [bezocht op 07 januari 2019].

Anikin V., Sachkov S. & Zolotuhin V. 2004. "Fauna Lepidopterologica Volga-Uralensis" 150 years later: changes and additions. Part 8. Gracillarioidea (Insecta, Lepidoptera). — *Atalanta* **35** (1/2): 141–151.

Bathon von H. & Glas M. 1983. Zur Verbreitung des Getreidewicklers, *Cnephasia pumicana* Zeller (Lepidoptera: Tortricidae) in der Bundesrepublik Deutschland. Erste Ergebnisse einer Pheromonfallen-Erhebung von 1982). — Nachrichtenhblatt der deutschen Pflanzenschutzdienst **35** (6): 81–86.

Baugnée J. Y. & van As B. 2012. *Stigmella magdalenae* (Lepidoptera: Nepticulidae), new to the Belgian fauna. — *Phegea* **40**(1b): 22–24.

Beccaloni G., Scoble M., Kitching I., Simonsen T., Robinson G., Pitkin B., Hine A. & Lyal C. (2019). LepIndex: The Global Lepidoptera Names Index (version 12.3, Jan 2012). – In: Roskov Y., Ower G., Orrell T., Nicolson D., Bailly N., Kirk P. M., Bourgoin T., DeWalt R. E., Decock W., Nieukerken E. van, Zarucchi J., Penev L. (eds.) (2019). *Species 2000 & ITIS Catalogue of Life, 29th November 2018.* — www.catalogueoflife.org/col [bezocht op 07 januari 2019].

Bland K. P. 2014. Tortricidae, Tortricinae & Cochylinae. – In: Bland K. P. & E. F. Hancock (†) (Eds), *The Moths and Butterflies of Great Britain and Ireland, volume* **5**. — Koninklijke Brill nv, Leiden 245 pp.

Bland K. P., Corley M. F. V., Emmet A. M., Heckford R. J., Huemer P., Langmaid J. R., Palmer S. M., Parsons M. S., Pitkin L. M., Sattler K. & Simpson A. N. B. 2002. Gelechiidae - Gelechiinae – In: Emmet A. M. & Langmaid J. R. (Eds.), *The moths and butterflies of Great Britain and Ireland volume* **4** (*Part 2*) *Gelechiidae*. — Harley books, Great Horkesley, 277 pp.

Buszko J. 2019. Fauna Europaea: Gracillariidae. – In: Karsholt O. & E. J. van Nieukerken (Eds), *Fauna Europaea: Lepidoptera. Fauna Europaea version* 2017.06. — https://fauna-eu.org [bezocht op 07 januari 2019].

Calvo Y. S., Espinilla F. J. C., Gonzáles I. A., Pérez-Sanz A., Pindado J. B., Prieto G. C., Rivera H. P., Rodriguez L. I. & Vargas C. M. 2004–2005. *La polilla del cereal, (Cnephasia pumicana Zeller) en Castilla y Léon.* — Instituto Tecnológico Agrario de Castilla y León (ITACyL) Área de Coordinación y Transferencia de Tecnología. 1–101.

Chambon J. P. 1979. Etude de la répartition géographique de la tordeuse des céréales (*Cnephasia pumicana* Zeller, Lépidoptère Tortricidae) en France. — *Annales de Zoologie Ecologie Animale* **11**(4): 637–639.

Claerebout S. 2016a. *Syncopacma ochrofasciella*, une espèce nouvelle pour la faune belge (Lepdidoptera: Gelechiidae). – *Bulletin de la société royale belge d'Entomologie/Bulletin van de Koninklijke Belgische Vereniging voor Entomologie* **152**: 41–45.

Claerebout S. 2016b. *Caryocolum vicinella* (Lepidoptera: Gelechiidae), une nouvelle espèce pour la faune belge. — *Phegea* **44**(3): 88–93.

Deschka G. 2014. Zur Chorologie von *Phyllocnistis valentinensis* Hering 1936 (Lepidoptera: Gracillariidae). — *Linzer biologische Beiträge* **46**(1): 549–551.

De Prins J. 2010. Notes on the *Acer*-feeding *Caloptilia* species (Lepidoptera: Gracillariidae) in Lithuania. — *New and rare for Lithuania insect species* **22**: 101–108.

De Prins J. & De Prins W. 2019. *Global Taxonomic Database of Gracillariidae* (*Lepidoptera*). *World Wide Web electronic publication*. — http://www.gracillariidae.net [bezocht op 07 januari 2019].

De Prins W. 2007. *Genitalia van Lepidoptera, prepareren en afbeelden. Tweede editie – volledig herwerkt*. — *Entomobrochure* **1**: 1–26. [online www.phegea.org/Documents/Entomobrochure01.pdf].

De Prins W. 2016. Catalogus van de Belgische Lepidoptera – Catalogue of the Lepidoptera of Belgium. — *Entomobrochure* **9**: 1–247. [online www.phegea.org/Documents/ CatalogueBelgianLepidoptera_2016.pdf].

De Prins W., Steeman C. & Sierens T. 2016. Interessante waarnemingen van Lepidoptera in België in 2015 (Lepidoptera). — *Phegea* **44** (3): 50–62.

De Prins W., Steeman C. & Jacobs M. 2018. *Caloptilia honoratella* (Lepidoptera: Gracillariidae) een nieuwe soort voor de Belgische fauna. — *Phegea* **46**(1): 8–9.

De Prins W., Steeman C., De Prins G., De Prins J., Garrevoet T., Meert R., Sierens T., Vanstraelen Z., Verboven A. & Wullaert S. 2019. *Catalogue of the Lepidoptera of Belgium*. 2003–2019. — https://projects.biodiversity.be/lepidoptera/ [bezocht op 07 januari 2019].

Ellis W. 2019. *Leafminers and plant galls of Europe – Bladmineerders en plantengallen van Europa*. — www.bladmineerders.nl [bezocht op 07 januari 2019].

Emmet A. M. 1988. *A field guide to the smaller British Lepidoptera* (2nd edition). — British Entomological & Natural History Society. London. 288 pp.

Fritzsche F. W. 1871. *Gracillaria fribergensis*, nove species. — *Isis, Sitzungs-Berichte der naturwissenschaftlichen Gesellschaft zu Dresden* **1871**: 229–230.

Galford J. R. 1986. Primary infestation of sprouting chesnut, red, and white oak acorns by *Valentinia glandulella* (Lepidoptera, Blastobasidae). — Biostor – *Entomological News* **97**(3): 109–112.

Gielis C., Scheurs A. & van Stiphout M. 2011. *Cnephasia pumicana* – nieuw voor de Nederlande fauna. — *Franje* **14**(27): 12.

Habeler H. 1999. Lepidopterologische Nachrichten aus der Steiermark, 17 (Lepidoptera). — *Joannea Zoologie* **1**: 13–19.

Hering E. M. 1936. Blattminen von Spanien. — *Eos* **11**: 331–384 .

Hering E. M. 1957. *Bestimmunstabellen der Blattminen von Europa: einschliesslich des Mittelmeerbeckens und der Kanarischen Inseln*. **1**,**2**: 1–1185; **3**: 1–221. — Junk, 's Gravenhage.

Huemer P. 1988. A taxonomic revision of *Caryocolum* (Lepidoptera: Gelechiidae). — *Bulletin of the British Museum of Natural History* (*Entomology*) **57**: 439–571.

Huemer P. 1993. *Caryocolum viscariella* (Stainton) und *C. albifasciella* (Heinemann) sp. rev., zwei distincte Arten (Lepidoptera: Gelechiidae). — *Zeitschrift der Arbeitsgemeinschaft österreichischer Entomologen* **45**: 37–34.

Huemer P. & Karsholt O. 1999. Gelechiidae I (Gelechiinae: Teleiodini, Gelechiini). – In: P. Huemer, O. Karsholt & L. Lyneborg (eds.): *Microlepidoptera of Europe* **3**. — Apollo Books, Stenstrup, 356 pp.

Huemer P. & Karsholt O. 2010. Gelechiidae II (Gelechiinae: Gnorimoschemini). – In: P. Huemer, O. Karsholt & M. Nuss (eds.): *Microlepidoptera of Europe* **6**. — Apollo Books, Stenstrup, 586 pp.

Johansson R., Nielsen E. S., van Nieukerken E. J. & Gustafsson B. 1990. The Nepticulidae and Opostegidae (Lepidoptera) of North West Europe. — *Fauna entomologica scandinavica* **23**: 1–739.

Junnilainen J., Karsholt O., Nupponen K., Kaitila J.-P., Nupponen T. & Olschwang V. 2010. *The gelechiid fauna of the southern Ural Mountains, part II: list of recorded species with taxonomic notes (Lepidoptera: Gelechiidae).* — *Zootaxa* **2367**: 1–68.

Kaitila J.-P. 1996. Suomen jäytäjäkoiden (Gelechiidae) elintavat (The biology of the species of Gelechiidae occurring in Finland (Lepidoptera: Gelechiidae). — *Baptria* **21**(2): 81–105.

Karsholt O. 2019. *Fauna Europaea: Lepidoptera, Gelechiidae*. Fauna Europaea version 2017.06, https://fauna-eu.org [bezocht op 07 januari 2019].

Klimesch J. 1942. Über Microlepidopteren-Ausbeuten aus der Gegend von Zaton bei Gravosa (Süddalmatien). — *Mitteilungen der Münchner Entomologische Gesellschaft* **32**(2): 347–399, pls. XIV–XV.

Kumata T. 1982. A taxonomic revision of the *Gracillaria* group occurring in Japan (Lepidoptera: Gracillariidae). — *Insecta Matsumurana. New series* **26**: 1–186.

Landry J. F., Nazari V., de Waard J. R., Mutanen M., Loopez-Vaamonde C., Huemer P. & Hebert P. D. N. 2013. Shared but overlooked: 30 species of Holarctic Microlepidoptera revealed by DNA barcodes and morphology. — *Zootaxa* **3749**: 1-93.

Langmaid J. R. & Agassiz D. J. L. 2010. *Cnephasia pumicana* (Zeller, 1847) (Lep.: Tortricidae) stat. rev. newly recognized as British. — *Entomologist's record & Journal of Variation* **122**: 137–142.

Laštůvka A. & Laštůvka Z. 2011. New records of Nepticulidae and Gracillariidae from the Iberian Peninsula (Insecta: Lepidoptera). — *SHILAP Revista de lepidopterología* **39**(156): 379–387.

Laštůvka A. & Laštůvka Z. 2014. New records of mining Lepidoptera from the Iberian Peninsula (Insecta: Lepidoptera). — *SHILAP Revista de lepidopterología* **42**(165): 121–133.

Lesar T. & Govedič M. 2010. Check list of Slovenian Microlepidoptera — *Natura Sloveniae* **12**(1): 35–125.

Liška J., Laštůvka Z., Laštůvka A., Petrů M., Vávra J., 2005. Faunistic records from the Czech Republic – 182. Lepidoptera: Nepticulidae, Opostegidae, Tineaidae, Gracillariidae, Elachistidae, Blastobasidae, Gelechiidae, Pyralidae. — *Klapalekiana* **41**: 81–83.

Lepiforum 2019. *Bestimmungshilfe für die in Europa nachgewiesenen Schmetterlingsarten*. — www.lepiforum.de [bezocht op 07 januari 2019].

Lhomme L. 1946–1963. *Catalogue des lépidoptères de France et de Belgique*. *Volume* **2** *Microlépidoptères. 2e fascicule Tineina – Lépidoptères homoneures*. — L. Lhomme, Le Carriol, Douelle (Lot), 489–1253 pp.

Muus T. S. T. 2017. Op weg naar een micro veldgids. — *Franje* **20**(40): 49–54.

Muus T. S. T. 2019. *Atlas van de kleinere vlinders in Nederland*. — www.microlepidoptera.nl [bezocht op 07 januari 2019].

 ISSN 0771-5277

Pastorális G. 2010. A Checklist of Microlepidoptera occurred in Slovakia (Lepidoptera: Microlepidoptera) — *Folia Faunistica Slovaca* **15**(9): 61-93.

Pastorális G. 2011. A Magyarországon előforduló molylepkefajok jegyzéke, 2011 – A checklist of the Microlepidoptera occurring in Hungary, 2011 (Lepidoptera, Microlepidoptera) — *Microlepidoptera. hu* **3**: 37–136.

Pastorális G., Elsner G., Kopeček F., Kosorín F., Laštůvka A., Lendel A., Liška J., Němý J., Richter I., Štefanovič R., Šumpich J. & Tokár Z. 2013. Fourteen Lepidoptera species new to the fauna of Slovakia. *Folia faunistica Slovaca* **18** (1): 1–12.

Pelham-Clinton E. C. 1985. Tineidae. – In: Heath J. & Emmet A. M. (Eds.), *The moths and butterflies of Great Britain and Ireland Vol. 2 Cossidae – Heliodinidae*. — Harley books, Great Horkesley, 460 pp.

Petersen G. 1966. Über einige Tineiden aus Thüringen, gasammelt von Dr. H. Steuer. Deutsches Entomologisches Institut, Eberwalde. — *Entomologische Nachrichten und Berichte* **10**: 33–36.

Preissecker F. 1942. Zwei neue Nepticula-Arten aus dem Gebiete des heutigen Reichsgaues Wien. — *Zeitschrift des Wiener Entomologen-Vereines* **27**: 208–211.

Puplesis, R. 1994. *The Nepticulidae of eastern Europe and Asia. Western, Central and Eastern Parts*. — Backhuys Publishers, Leiden. 290 pp.

Sattler K. 1989. The taxonomic status of *Scrobipalpa klimeschi* Povolny, 1967, and *Lita pauperella* Heinemann, 1870 (Lepidoptera: Gelechiidae). — *Entomologist's Gazette* **40**: 7–12.

Sciarretta A. & Trematerra P. 2016. Danni da *Cnephasia pumicana* su frumento duro. — *Terra e vita*, **39**: 56–58.

Sinev S. Yu. 1993. Novye i maloizvestnye vidy molej–blastobazid Palearktiki (Lepidoptera, Blastobasidae). (New and little known species of blastobasid moths (Lepidoptera, Balstobasidae) of the Palaearctic Region). — *Entomologiczeskoe Obozrenie* **72**: 368–377.

Slootmakers, D. & De Prins, W. 2015. *Monochroa suffusella* (Lepidoptera: Gelechiidae, Gelechiinae), new to the Belgian fauna. — *Phegea* **43**(4): 112–114.

Steeman C. & Sierens T. 2018. Interessante waarnemingen van Lepidoptera in België in 2017 (Lepidoptera). — *Phegea* **46**(2): 31–47.

Spuler A. 1910. *Die Schmetterlinge Europas – Kleinschmetterlinge: unveränderte Nachdruck der Seiten 188–523 des 2. Band und der Tafeln 81–91 de 3. Band. 1983.* — Verlag Erich Bauer, Keltern.

Šumpich J. 2010. First record of blastobasid moth *Blastobasis huemeri* Sinev, 1993 in Southern Bohemia and additional information on its spreading in the Czech Republic (Lepidoptera, Blastobasidae) — *Acta Musei Bohemiae Meridionalis in České Budějovice – Scientiae naturales – Sbor. Jihočes. Muz. V Čes. Budějovicích, Přír. vědy* **50**: 167–169.

Šumpich J., Liška J. & Dvořák I. 2011. Contribution to knowledge of the butterflies and moths (Lepidoptera) of north-eastern Poland with a description of a new tineid species from the genus *Monopis* Hübner, 1825. — *Polish Journal of Entomology* **80**: 83–116.

Tokár Z., Richter I., Pastorális, G. & Slamka F. 2002. New and interesting records of Lepidoptera of Slovakia from the years 1998 – 2001. — *Entomofauna carpathica* **14**(1–2): 1–11.

Unger M. 2019. *Swedish moths and butterflies*. — www.lepidoptera.se [bezocht op 07 januari 2019].

van Nieukerken E. J., Laštůvka A. & Laštůvka Z. 2004. Annoted catalogue of the Nepticulidae and Opostegidae of the Iberian Peninsula (Insecta: Lepidoptera). — *SHILAP Revista de lepidopterología* **32** (127): 211–260.

van Nieukerken E. J., Zolotuhin V. & Mistchenko A. 2004a. Nepticulidae from the Volga and Ural region. — *Nota lepidopterological* **27** (2/3): 125–157.

van Nieukerken E. J., Kaila L., Kitching I., Kristensen N. P., Lees D., Minet J., Mitter C., Mutanen M., Regier J. C., Simonsen T., Wahlberg N., Yen S.-H., Zahiri R., Adamski D., Baixeras J., Bartsch D., Bengtsson B. Å., Brown J. W., Bucheli S. & Zwick A. 2011. Order Lepidoptera Linnaeus, 1758. – In: Zhang Z.-Q., editor. 2011. Animal Biodiversity: An outline of higher classification and survey of taxonomic richness. — *Zootaxa* **3148**: 212–221.

van Nieukerken E. J., As B. van & Tuinstra G. 2017. *Nieuwe mini-microvlindersoort voor Nederland al op veel plekken gevonden. (Nature today)* — https://www.naturetoday.com/intl/nl/nature-reports/message/?msg=23867 [bezocht op 07 januari 2019].

van Nieukerken E. J. & Wullaert S. 2018. *Opnieuw nieuwe mineermotten op smalbladige wilgen in Nederland en België. (Nature Today)* — https://www.naturetoday.com/intl/nl/nature-reports/message/?msg=24569 (bezocht op 07 januari 2019].

Van Nieukerken E. J. (ed.) 2019. *Nepticulidae and Opostegidae of the world, version 2.0. Scratchpads, biodiversity online.* — http://nepticuloidea.info/ [bezocht op 07 januari 2019].

Waarnemingen.be 2019. *Een initiatief van Natuurpunt Studie vzw en de Stichting Natuurinformatie.* — www.waarnemingen.be [bezocht op 07 januari 2019].

Wullaert S. 2012. *Stigmella sorbi* (Lepidoptera: Nepticulidae), new to the Belgian fauna. — *Phegea* **40**(4): 92–94.

Wullaert S. 2015. Melding van minerende en andere zeldzame Lepidoptera in België met 10 nieuwe soorten voor de Belgische fauna (Nepticulidae, Tineidae, Gelechiidae, Momphidae, Tortricidae en Cosmopterigidae). — *Phegea* **43**(3): 50–63.

Wullaert S. 2016. *Stigmella paradoxa* – meidoornvlekmineermot (Lepidoptera: Nepticulidae), nieuw voor de Belgische fauna. — *Phegea* **44**(2): 28–30.

Wullaert S. 2017. *Monochroa hornigi* – duizendknoopboegsprietmot (Lepidoptera: Gelechiidae), nieuw voor de Belgische fauna. — *Phegea* **45**(2): 37–40.

Wullaert S. 2017a. Resultaten van de Werkgroep Bladmineerders uit 2016 met meldingen van minerende en andere zeldzame Lepidoptera in België en met 5 nieuwe soorten voor de Belgische fauna (Coleophoridae, Tortricidae, Gelechiidae en Nepticulidae). — *Phegea* **45**(3): 79–96.

Wullaert S. 2018. Resultaten van de Werkgroep Bladmineerders uit 2017 met meldingen van minerende en andere zeldzame Lepidoptera in België en met 9 nieuwe soorten voor de Belgische fauna (Depressariidae, Gelechiidae, Hepialidae, Nepticulidae, Pterophoridae en Tortricidae). — *Phegea* **46**(3): 74–90.

Wullaert S. 2019. *Vlaamse Vereniging voor Entomologie: Werkgroep Bladmineerders.* — www.bladmineerders.be [bezocht op 07 januari 2019].

Synanthedon spuleri (Fuchs, 1908) (Lepidoptera: Sesiidae) nieuw voor België

Ruben Meert, Rudi Goossens & Theo Garrevoet

Samenvatting. In juni en juli 2017 en januari 2018 werden sporen en rupsen van *Synanthedon spuleri* (Fuchs, 1908) in België aangetroffen, respectievelijk in de provincies Namur, Luxembourg en Liège. Het gaat om de eerste waarnemingen van deze wespvlindersoort in België. De Belgische vondsten worden uitgebreid besproken en met fotomateriaal geïllustreerd. Tevens wordt het vraatbeeld vergeleken met dat van *Cydia interscindana* (Möschler, 1866) op *Juniperus* spp.

Abstract. In June and July 2017 and January 2018, several feeding signs and larvae of *Synanthedon spuleri* (Fuchs, 1908) were found in the Belgian provinces of Namur, Luxembourg and Liège. These are the first records of this clearwing species in Belgium. In this article the Belgian observations are described in detail and illustrated. Feeding signs of this species on *Juniperus* spp. are compared with those of *Cydia interscindana* (Möschler, 1866).

Résumé. En juin et juillet 2017 et janvier 2018 plusieurs traces et larves de *Synanthedon spuleri* (Fuchs, 1908) ont été trouvés en Belgique dans les provinces de Namur, Luxembourg et Liège. Il s'agit des premières données de cette espèce de Sésie. Dans cet article ces observations sont décrites et illustrées en détail. Les traces extérieurs de cette espèce sur *Juniperus* spp. sont comparées à ceux de *Cydia interscindana* (Möschler, 1866).

Key words: Sesiidae – *Synanthedon spuleri* – wespvlinder – faunistics – first record – Belgium.
Meert R.: Grote Snijdersstraat 75, B-9280 Lebbeke. ruben_meert@hotmail.com
Goossens R.: Broekkantstraat 298a, B-9200 Dendermonde.rudigoossens2@gmail.com
Garrevoet T.: Kampioenstraat 14, B-2020 Antwerpen. theo.garrevoet@telenet.be

Inleiding

In juni en juli 2017 en januari 2018 werd in de provincies Namur, Luxembourg en Liège de wespvlindersoort *Synanthedon spuleri* (Fuchs, 1908) voor het eerst waargenomen. Met deze vondst komt het aantal soorten van deze familie voor België op 22 (De Prins *et al*. 2018).

Synanthedon spuleri komt voor in grote delen van West-, Zuid- en Centraal Europa (Laštůvka 2017). Taxonomisch gezien behoort deze wespvlindersoort tot de zogenaamde '*tipuliformis*'-groep, waartoe naast *S. tipuliformis* (Clerck, 1759), bessenglasvlinder, ook nog *S. conopiformis* (Esper, [1782]), oranjetip-eikenwespvlinder, *S. loranthi* (Králíček, 1966) en *S. cephiformis* (Ochsenheimer, 1808) behoren.

De imago's van deze soorten zijn qua morfologie vrij gelijkaardig, maar verse exemplaren kunnen op basis van enkele details meestal toch van elkaar onderscheiden worden. Typisch voor *S. spuleri* is vooral dat de punt van de voorvleugel (apical area) zwart is met hoogstens wat geel-oranje schubben tussen de aders en de zwarte achterlijfsborstel (anal tuft) aan de buikzijde vaak wat gele haartjes bevat. Bij *S. tipuliformis* is de voorvleugelpunt tussen de aders zeer duidelijk met oranje schubben bezet en is de anal tuft volledig zwart. *S. conopiformis* is duidelijk herkenbaar door de vierkante gele vlek op de metathorax en de koperrode schubben tussen de aders in de voorvleugelpunt. Beide andere soorten werden in België nog niet vastgesteld.

Afgevlogen vlinders daarentegen zijn moeilijk op naam te brengen. Hoewel soms genitaalonderzoek wordt aanbevolen, zijn de verschillen klein, niet constant genoeg en, zeker bij de vrouwtjes, zelfs helemaal onbruikbaar.

Biologie

De rupsen van *S. spuleri* ontwikkelen zich in één jaar en voeden zich endofaag met het sap van bomen en struiken. Ze zijn uitermate polyfaag en werden reeds in zeer uiteenlopende loof- en naaldbomen aangetroffen: beuk (*Fagus silvatica*), jeneverbes (*Juniperus* spp.), eik (*Quercus* spp.), ruwe berk (*Betula pendula*), hazelaar (*Corylus avellana*), esdoorn (*Acer* spp.), wilg (*Salix* spp.), populier (*Populus* spp.), olm (*Ulmus* spp.), pruim (*Prunus domestica*), zilverspar (*Abies* spp.) en kaki (*Diospyros kaki*) (Bąkowski 2013; Ebert 1997). Bij de laatst vermelde waardplant gaat het wellicht niet om *S. spuleri,* maar wel om *Synanthedon tenuis* (Butler, 1878), die vermoedelijk samen met de waardplant mee werd ingevoerd uit Japan in het begin van de 20ste eeuw in de Campania regio in Zuid-Italië (Bellini *et al*. 2008). Mogelijk worden nog andere waardplanten gebruikt. De rupsen zijn te vinden van eind juli tot ongeveer begin juni van het daaropvolgende jaar.

Doorgaans leven de rupsen in vrij brede, platte gangen (galerijen) die zich net onder de schors van beschadigde delen van de waardplant bevinden. Niet zelden gaat het daarbij om door zwammen geïnfecteerd weefsel. Bekende voorbeelden zijn *Neonectria ditissima* (boomkankermeniezwammetje) op loofhout (Bąkowski 2013) en *Gymnosporangium clavariiforme* (meidoorn-jeneverbesroest) op *Juniperus* spp. (Ebert 1997). Ook boomwonden veroorzaakt door bijvoorbeeld takbreuk, bliksem of voertuigen worden door de soort gebruikt. De barsten die hierdoor in de schors ontstaan, geven pas uitgeslopen rupsen de mogelijkheid makkelijk naar binnen te kruipen, iets wat in gezonde beukenstammen veel moeilijker is. Vermoed wordt dat aan dergelijke wonden en infecties de eitjes gericht door het vrouwtje worden afgezet (Schweizerischer Bund für Naturschutz 2000). Volgroeide rupsen verpoppen ter plaatse in een vrij stevige cocon die vervaardigd is uit met spinseldraden versponnen frass en die aan de binnenkant met zijde bekleed wordt. Imago's verschijnen van eind mei tot begin

 ISSN 0771-5277

augustus, maar de hoofdvliegtijd valt begin juli. Mannetjes kunnen met behulp van het kunstmatige feromoon ontwikkeld voor *Bembecia ichneumoniformis* ([Denis & Schiffermüller], 1775) [samenstelling: (Z,Z)-3,13-Octadecadieen-1-ol + (E,Z)-2,13-Octadecadieen-1-ol (100:1,5)] en het best in de namiddag (vooral 14h30 – 18h00) worden gelokt (Pühringer 2018).

Vondsten in België en omgeving

In de lente van 2017 werd door de directie van het toeristisch centrum 'Domaine des Grottes de Han' een grootscheepse, geautoriseerde biologische inventarisatie-campagne op poten gezet, teneinde de biodiversiteit op hun grondgebied te Rochefort (NA) in kaart te brengen. In het kader van deze inventarisatie werd op 23 juni 2017 op een zuidgerichte kalkhelling door de eerste auteur een door *Gymnosporangium* spp. veroorzaakt gezwel opgemerkt aan een tak van jeneverbes (*Juniperus communis*), waarin zich naast een exuvium eveneens een cocon met daarin de larvehuid van de laatste vervelling van een wespvlinder bevonden.

Deze konden in combinatie met de specifieke waardplant en het gevonden vraatbeeld worden toegeschreven aan *Synanthedon spuleri*. Eind juli bleken zich in datzelfde gezwel ook nog drie jonge wespvlinder-rupsen te bevinden.

Op 26 juli 2017 werden door de tweede auteur in een gelijkaardig gezwel op jeneverbes in de omgeving van Tellin (LX) eveneens drie rupsen van deze soort aangetroffen.

Enige tijd later, op 3 november 2017, vond de derde auteur in het Duitse Heimbach (Duitsland, Nordrhein-Westfalen), op 13 km van de Belgische grens, rupsen van de soort in beuk. Daarom werd door de drie auteurs begin januari 2018 in het aangrenzende Belgische deel van de Eifel een gezamenlijke en gerichte zoekactie ondernomen. In Eupen (LG) werden niet minder dan vier rupsen (waarvan één dode) gelokaliseerd in beukenstammen, die vermoedelijk door de schimmel *Neonectria ditissima* aangetast waren. Van de drie levende rupsen konden twee binnenskamers tot imago worden opgekweekt, maar de derde bleek geparasiteerd door een sluipwesp.

In juli 2018 werden door de Werkgroep Bladmineerders van de Vlaamse Vereniging voor Entomologie in Tellin, vlakbij de tweede rupsenvindplaats, twee imago's gevangen met behulp van het kunstmatige feromoon ontwikkeld voor *Bembecia ichneumoniformis* (pers. comm. S. Wullaert).

Op 10 mei 1997 werden op exact dezelfde locatie in Tellin door de derde auteur verschillende jenever-besgezwellen verzameld, waaruit achteraf een tiental imago's van *Cydia interscindana* (Möschler, 1866), zonnegloedbladroller zijn geslopen. Ondanks intensief speurwerk konden op dat ogenblik echter geen sporen of rupsen van *S. spuleri* gevonden worden. Daarom is het niet denkbeeldig dat de soort, althans in die streek, een nieuwkomer van de laatste jaren is. Ook meer recente zoekpogingen van derde auteur op meerdere locaties in het zuiden van België aan kwetsuren van beuken bleven tot nog toe vruchteloos.

Fig. 1. *Synanthedon spuleri*, exuvium, Han-sur-Lesse (NA), 23.vi.2017, © Ruben Meert.

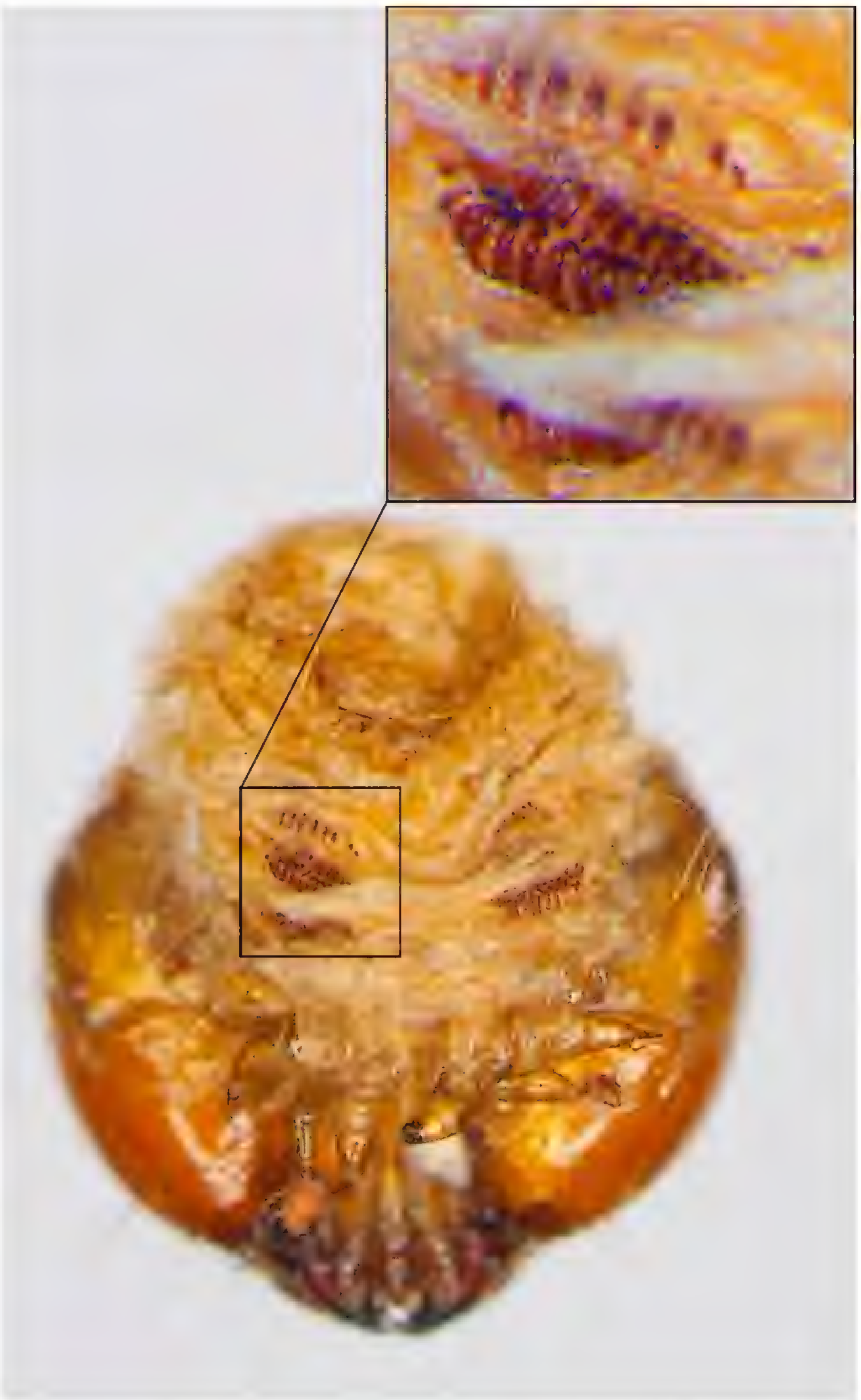

Fig. 2. *Synanthedon spuleri*, larvale huid met duidelijk zichtbare haakjes op de prolegs, Han-sur-Lesse (NA), 23.vi.2017, © Theo Garrevoet.
Fig. 2. *Synanthedon spuleri*, larval skin with clearly visible hooks on the prolegs, Han-sur-Lesse (NA), 23.vi.2017, © Theo Garrevoet.

De momenteel gekende vondsten van *S. spuleri*, met inbegrip van de waarnemingen in de aangrenzende Duitse Bundesländer (Schmetterlinge Deutschlands 2019 en Datenbank Rheinisch-Westfälischer Lepidopterologen 2019), zijn weergegeven in fig. 3. De waarneming uit het Franse departement Aisne, vermeld in Lépi'Net (Lepinet 2019), gaat om een andere soort en is dus niet opge-nomen.

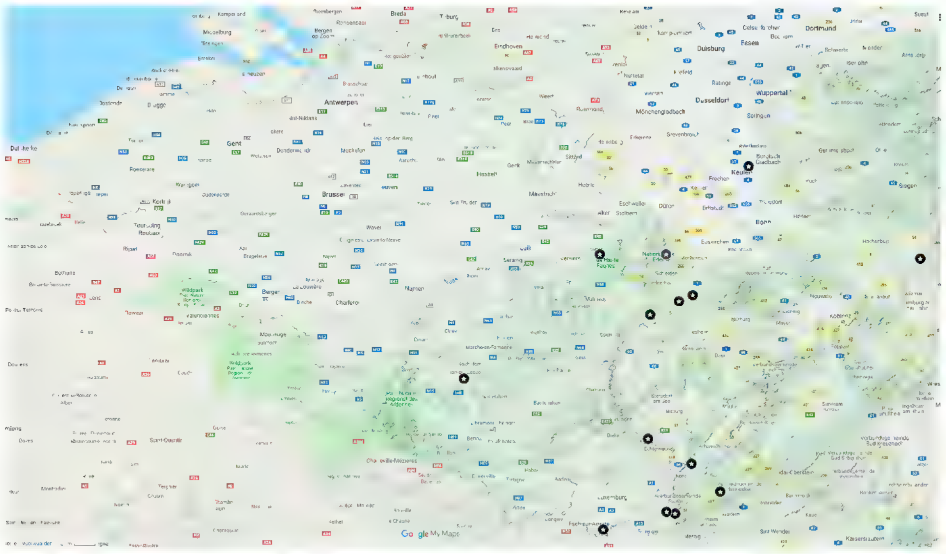

Fig. 3. Momenteel gekende verspreiding van *S. spuleri* in België en omliggende gebieden. *Google Maps*, 2019.

Fig. 3. Currently known distribution of *S. spuleri* in Belgium and surrounding areas. *Google Maps*, 2019.

Vraatbeeld op *Juniperus* spp. (jeneverbes)

De hierboven vermelde waarnemingen van rupsen van *S. spuleri* op *Juniperus* spp. gebeurden telkens na het gericht speuren naar de aanwezige *Gymnosporangium* spp.-gezwellen, in het Nederlands beter bekend als 'roesten'. In Europa komen twaalf soorten van dit geslacht voor (bladmineerders.nl). De soorten hebben twee gastheren nodig om hun cyclus te volmaken, meestal een combinatie van *Juniperus* spp. enzerzijds en houtachtige gewassen uit de familie van de *Rosaceae* anderzijds.

De zwelling die door de zwam wordt veroorzaakt op *Juniperus* spp. is eigenlijk een gal (bladmineerders.nl) en zorgt voor een verstoorde sapstroom ter plaatse. Hieruit verschijnen in het voorjaar opvallend gekleurde vruchtlichamen die de zogenoemde teleutosporen van de zwam produceren.

Door *S. spuleri* geïnfecteerde gezwellen zijn herkenbaar aan de frasskorrels die door de rupsen worden uitgeworpen en vaak in de schorsspleten blijven hangen. De rups bevindt zich in galerijen vlak onder de schors en voedt zich daar met het sap van de plant.

Opmerkelijk zijn de zeer gelijkaardige levenswijze en het sterk gelijkende vraatbeeld van de eveneens op *Juniperus* spp. levende *Cydia interscindana*.

Rupsen van deze bladroller produceren tevens frasskorrels en maken ook een cocon om in te verpoppen. Ze missen echter de voor *Sesiidae* typische halvemaanvormige hakenkransjes op de buikpoten. Verder zijn de cocon en het exuvium – en uiteraard het imago – beduidend kleiner dan die van *S. spuleri*. Zie fig. 4 voor een vergelijking van beide soorten.

Kenmerken	*S. spuleri*	*C. interscindana*
Inplanting haakjes buikpoten larve	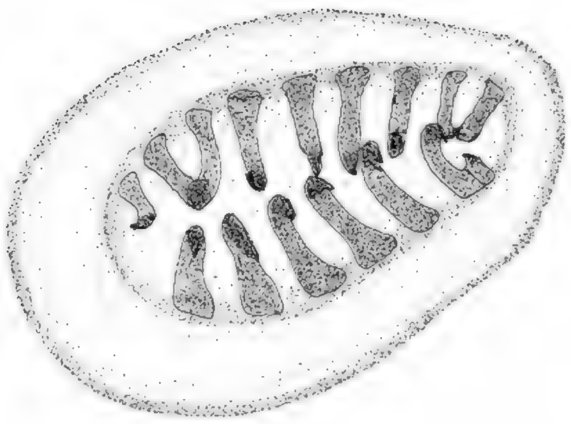	
Grootte exuvium	> 7 mm	< 6 mm

Fig. 4. Verschillen in morfologie van de buikpoten en grootte van het exuvium van *Synanthedon spuleri* en *Cydia interscindana*, © Rudi Goossens.

Fig. 4. Differences in proleg morphology and exuvium size between *Synanthedon spuleri* and *Cydia interscindana*, © Rudi Goossens.

Fig. 5. *Synanthedon spuleri*, frass op een *Juniperus* gezwel, Han-sur-Lesse (NA), 27.vii.2017, © Ruben Meert.

Fig. 5. *Synanthedon spuleri*, frass on a swelling on *Juniperus*, Han-sur-Lesse (NA), 27.vii.2017, © Ruben Meert.

Fig. 6. *Synanthedon spuleri*, rups in een gezwel op *Juniperus*, Han-sur-Lesse (NA), 27.vii.2017, © Ruben Meert.

Fig. 6. *Synanthedon spuleri*, larva inside a *Juniperus swelling*, Han-sur-Lesse (NA), 27.vii.2017, © Ruben Meert.

Fig. 7. *Cydia interscindana*, frass op een *Juniperus* gezwel, Ave-et-Auffe (NA), 13.ii.2018, © Rudi Goossens.
Fig. 7. *Cydia interscindana*, frass on a swelling on *Juniperus*, Ave-et-Auffe (NA), 13.ii.2018, © Rudi Goossens.

Fig. 8. *Cydia interscindana*, larve in een gezwel op *Juniperus*, Ave-et-Auffe (NA), 13.ii.2018, © Rudi Goossens.
Fig. 8. *Cydia interscindana*, larva inside a *Juniperus swelling*, Ave-et-Auffe (NA), 13.ii.2018, © Rudi Goossens.

Fig. 9. *Cydia interscindana,* exuvium, Rochefort (NA), 15.viii.2018, © Ruben Meert.

Vraatbeeld op *Fagus sylvatica* (beuk)

Bij beuk (fig. 10) is de aanwezigheid van de rupsen moeilijker vast te stellen. Aan de rand van geïnfecteerde schors wordt best met hamer en beitel voorzichtig de zone tussen levend en dood weefsel blootgelegd. Platte, vochtige en donker gekleurde galerijen wijzen op de aanwezigheid van een wespvlinderrups (fig. 11).

Verlaten gangen kunnen met de eventueel nog aanwezige cocon, exuvium en/of de laatste vervellingshuid aan een wespvlinder worden toegeschreven. Zonder uitgekweekt imago is het evenwel moeilijk om de vondst met zekerheid aan *S. spuleri* toe te schrijven: ook *S. vespiformis* (Linnaeus, 1761), eikenwespvlinder heeft soms

Fig. 10. Kankergezwel met frass op *Fagus sylvatica*, Duitsland, Nordrhein-Westfalen, Heimbach, 02.xi.2017, © Theo Garrevoet.
Fig. 10. Tree cancer with frass on *Fagus sylvatica*, Duitsland, Nordrhein-Westfalen, Heimbach, 02.xi.2017, © Theo Garrevoet.

Fig. 11. *Synanthedon spuleri*, rups in *Fagus sylvatica*, Eupen (LG), 06.i.2018, © Ruben Meert.
Fig. 11. *Synanthedon spuleri*, larva in *Fagus sylvatica*, Eupen (LG), 06.i.2018, © Ruben Meert.

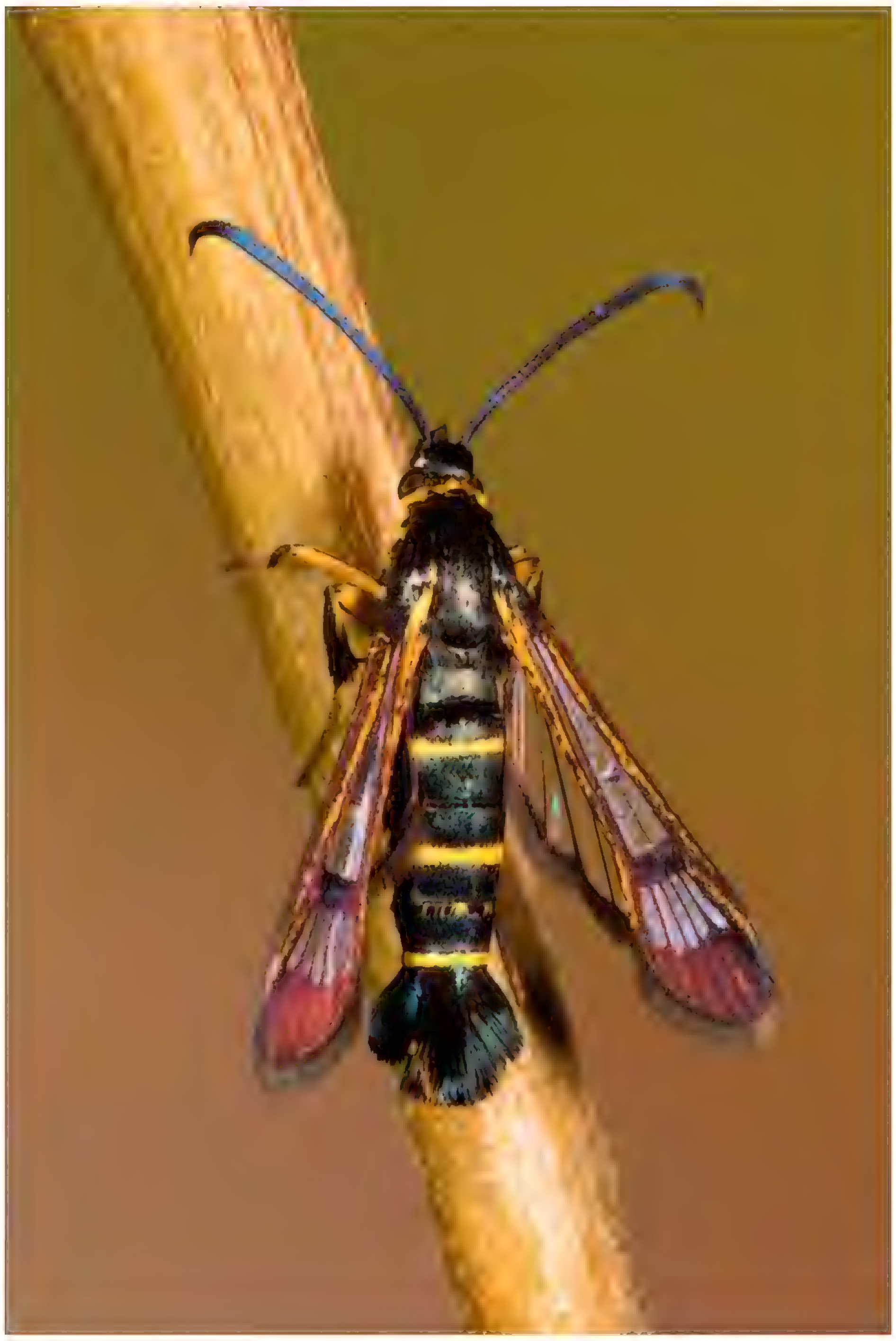

Fig. 12. *Synanthedon spuleri* ♀, ex larva 06.i.2018, Eupen (LG), imago op 12.ii.2018, © Theo Garrevoet.

Fig. 13. *Cydia interscindana*, ex larva, 05.iv.2018, Tellin (LX), imago on 06.v.2018, © Theo Garrevoet.

beuk als waardplant en wordt in fungaal geïnfecteerde stammen aangetroffen. Zo werd door de derde auteur op 20 mei 1998 een rups gevonden in een beuk in Meix-devant-Virton, waaruit later een wijfje *S. vespiformis* sloop.

Nederlandse naamgeving

Omdat *S. spuleri* ondertussen in het Nederlandse taalgebied voorkomt, werd geopteerd om de soort ook een Nederlandse naam te geven. In het Nederlands verwijzen alle wespvlindernamen naar een typisch uiterlijk kenmerk van het imago, naar de voornaamste waardplant van de rupsen, of naar een combinatie van beide. Gezien de sterke gelijkenissen met andere soorten uit de *tipuliformis*-groep en zijn zeer polyfage karakter, biedt dit voor *S. spuleri* evenwel geen soelaas. Daarom werd geopteerd voor 'Spulers wespvlinder', naar analogie met het Duitse 'Spulers Glasflügler' en verwijzend naar de Duitse entomoloog Arnold Spuler naar wie de soort oorspronkelijk werd vernoemd. In samenspraak met de verantwoordelijken van zowel waarnemingen.be als waarneming.nl werd die naam ondertussen aanvaard (waarnemingen.be 2018; waarneming.nl 2018).

Conclusies

Synanthedon spuleri wordt aan de lijst van Belgische Lepidoptera toegevoegd. Dankzij de vondsten in Han-Sur-Lesse, Tellin en Eupen wordt de soort tevens als nieuw gemeld voor de respectievelijke provincies Namur, Luxembourg en Liège.

In totaal werden twee imago's, één exuvium en tien rupsen waargenomen. Het exuvium en zes rupsen werden gevonden in twijgen van jeneverbes, de overige vier rupsen werden in beukenstammen aangetroffen.

Dankwoord

Les auteurs remercient la direction du Domaine des Grottes de Han et Anthony Kohler en particulier pour leur collaboration, ainsi que Patrick Lighezollo pour co-ordonner les inventaires sur place.

Ten slotte dank aan de redactieleden van Phegea voor het nalezen en de nuttige correcties en aanvullingen en in het bijzonder Zoë Vanstraelen voor het lay-outen van de tekst.

Fig. 14. ***Synanthedon spuleri*** **♀, ex larva 06.i.2018, Eupen (LG), imago on 12.ii.2018, © Theo Garrevoet.**

Referenties

Bąkowski M. 2013. *The Sesiidae* (*Lepidoptera*) *of Poland*. — Kontekst, Poznan, 277 pp.

Bellini E., Giordani E. & Nin S. 2008. Evolution of perimmo cultivation and use in Italy — *Advances in Horticultural Science* **22**(4): 233–238.

Datenbank Schmetterlinge AG Rheinisch-Westfälischer Lepidopterologen. — http://nrw.schmetterlinge-bw.de [bezocht op 5 februari 2019].

Laštůvka Z. 2013. Fauna Europaea: Sesiidae. – In: Karsholt O. & van Nieukerken E.J. (Eds) *Fauna Europaea: Lepidoptera, Moths*. Fauna Europaea version 2017.06. — https://fauna-eu.org [bezocht op 9 augustus 2018].

De Prins W., Steeman C., De Prins G., De Prins J., Garrevoet T., Meert R., Sierens T., Vanstraelen Z., Verboven A. & Wullaert S. 2018. *Catalogue of the Lepidoptera of Belgium*. — Online https://projects.biodiversity.be/lepidoptera/about/ [bezocht op 30 oktober 2018].

Ebert G. (ed.) 1997. *Die Schmetterlinge Baden-Württembergs. 5. Nachtfalter 3.* — Ulmer, Stuttgart, 575 pp.

Ellis W. N. 2018. *Plantparasieten van Europa*. — www.bladmineerders.nl [bezocht op 12 augustus 2018].

Lépi'Net 2019. *Les Carnets du Lépidoptériste Français*. — https://www.lepinet.fr [bezocht op 5 februari 2019].

Pühringer F. 2018. *Synanthedon spuleri.* — www.sesiidae.net/sesiidae.htm [bezocht op 9 augustus 2018].

Waarnemingen.be 2017. *Synanthedon spuleri. — www.waarnemingen.be* [bezocht op 25 juni 2017].

Lepidopterologen-Arbeitsgruppe — Pro Natura — Schweizerischer Bund Für Naturschutz [Hrsg.] (2000): *Schmetterlinge und ihre Lebensräume. Arten • Gefährdung • Schutz. Schweiz und angrenzende Gebiete*. Band **3**: Hepialidae (Wurzelbohrer), Cossidae (Holzbohrer), Sesiidae (Glasflügler), Thyrididae (Fensterschwärmer), Lasiocampidae (Glucken), Lemoniidae (Wiesenspinner), Endromidae (Frühlingsspinner), Saturniidae (Pfauenspinner), Bombycidae (Seidenspinner), Notodontidae (Zahnspinner), Thaumetopoeidae (Prozessionsspinner), Dilobidae (Blaukopf-Eulenspinner), Lymantriidae (Trägspinner), Arctiidae (Bärenspinner). — XI + 914 pp.; Egg/Schweiz (Fotorotar AG).

Schmetterlinge Deutschlands. — https://www.schmetterlinge-d.de [bezocht op 5 februari 2019].

Interessante waarnemingen van Lepidoptera in België in 2018

Chris Steeman en Tom Sierens

Samenvatting. Een aantal nieuwe provinciegegevens en andere interessante waarnemingen van Lepidoptera in 2018 worden gemeld evenals enkele oudere gegevens. De hele lijst is alfabetisch gerangschikt en volgt de systematiek en nomenclatuur volgens de Catalogus van de Belgische Lepidoptera (De Prins 2016). Verschillende nieuwe soorten voor de Belgische fauna worden vermeld: *Elachista consortella*, *Eublemma candidana*, *Gelechia sestertiella*, *Gnorimoschema herbichii*, *Karsholtia marianii*, *Oegoconia novimundi*, *Phyllocnistis extrematrix*, *Hypsopygia nostralis* en *Stigmella freyella*.

Abstract. Some new province records and interesting observations of Lepidoptera in 2018 are mentioned. The whole list is arranged in alphabetical order and follows the systematics and nomenclature according to Catalogus van de Belgische Lepidoptera (De Prins 2016). Several new Belgian species are mentioned: *Elachista consortella*, *Eublemma candidana*, *Gelechia sestertiella*, *Gnorimoschema herbichii*, *Karsholtia marianii*, *Oegoconia novimundi*, *Phyllocnistis extrematrix*, *Hypsopygia nostralis* and *Stigmella freyella*.

Résumé. Plusieurs données provinciales et nouvelles sont mentionnées, ainsi que quelques observations intéressantes en 2018. La liste est rangée alphabétiquement et suit la systématique et nomenclature suit du Catalogus van de Belgische Lepidoptera (De Prins 2016). Des nouvelles espèces pour la Belgique sont mentionnées: *Elachista consortella*, *Eublemma candidana*, *Gelechia sestertiella*, *Gnorimoschema herbichii*, *Karsholtia marianii*, *Oegoconia novimundi*, *Phyllocnistis extrematrix*, *Hypsopygia nostralis* et *Stigmella freyella*.

Key words: Lepidoptera – faunistics – Belgium.

Steeman C.: Koning Albertlei 90, B-2950 Kapellen. christiaan.steeman@gmail.com
Sierens T.: Tijkstraat 6, B-9000 Gent. sierenstom@gmail.com

Inleiding

In deze vaste rubriek worden de meest interessante waarnemingen van Lepidoptera uit het voorbije jaar (en eventueel vorige jaren) geciteerd. Vele van de nieuwigheden in dit artikel vermeld, zijn reeds gepubliceerd op de website van de Belgische Lepidoptera (De Prins & Steeman 2003–2018). De hele lijst is alfabetisch gerangschikt volgens familie-, genus- en soortnaam; zo sluit hij beter aan bij de gegevens op de website. Systematiek en nomenclatuur volgens de Catalogus van de Belgische Lepidoptera (De Prins 2016). Afkortingen: AN = Antwerpen, VBR = Vlaams-Brabant, BR = Brabant, BW = Brabant Wallon, HA = Hainaut, LG = Liège, LI = Limburg, LX = Luxembourg, NA = Namur, OV = Oost-Vlaanderen en WV = West-Vlaanderen.

Autostichidae

***Oegoconia novimundi* (Busck, 1915)**. Eén ♂ op 07.x.2018 te Sint-Denijs-Westrem (OV), leg. J. Dewolf, gen. det. D. De Groote. **Deze soort is nieuw voor BE**.

Argyresthiidae

***Argyresthia abdominalis* Zeller, 1839** – oranje vlekpedaalmot. Zes ex. op 02.vi.2018 te Les Pairées Ouest nabij Resteigne (LX), leg. Werkgroep Bladmineerders. Nieuw voor LX.

***Argyresthia fundella* (Fischer von Röslerstamm, 1835)** – grofgevlekte pedaalmot. Eén bewoonde mijn met rups in *Abies* sp. (zilverspar sp.) op 04.iii.2018 in Groenhovebos / De Nachtegaal te Torhout (WV), leg. W. Declercq. Nieuw voor WV.

***Argyresthia glaucinella* Zeller, 1839** – schorspedaalmot. Eén ♂ op 13.vii.2018 te Torgny (LX), leg. C. Steeman *et al*., gen. det. C. Steeman. Deze zeer zeldzame soort is nieuw voor LX.

Bucculatricidae

***Bucculatrix cristatella* (Zeller, 1839)** – duizendbladooglapmot. Eén ex. op 19.ix.2018 te Stockay nabij Saint-Georges-sur-Meuse (LG), leg. P. Vanmeerbeeck *et al.* Nieuw voor LG.

Coleophoridae

***Coleophora ahenella* von Heinemann, 1877** – heksenmutskokermot. Eén koker op 19.v.2018 te Averbode (VBR), leg. F. Van de Meutter. Eén koker op 17.xi.2016 in Polygoonbos te Zonnebeke (WV), leg. M. Willems. Nieuw voor VBR en WV.

***Coleophora alcyonipennella* (Kollar, 1832)** – metaalkokermot. Eén ex. op 06.vii.2013 te Nismes (NA), leg. D. Slootmaekers, gen. det. H. van der Wolf. Nieuw voor NA.

***Coleophora albitarsella* Zeller, 1849** – zwarte weidekokermot. Eén ♂ op 20.vi.2015 in Demerbroeken te Zichem (VBR), leg. Werkgroep Bladmineerders, gen. det. S. Wullaert. Nieuw voor VBR.

***Coleophora artemisicolella* Bruand, 1855** – bijvoetbloemkokermot. Eén vraatspoor in een bloemhoofdje van *Artemisia vulgaris* (bijvoet) op 04.iii.2018 in Décanteurs d'Eghezée te Longchamps (NA), leg. T. Mariage. Eén koker op een bloemhoofdje van *Artemisia vulgaris* (bijvoet) op 07.ix.2018 in Vallée de la Holzwarche te Büllingen (LG), leg. Werkgroep Bladmineerders. Nieuw voor NA en LG.

***Coleophora lutipennella* (Zeller, 1838)** – gewone eikenkokermot. Eén ♂ 22.vii.2017 in La Rochette te Trooz (LG), leg. Werkgroep Bladmineerders, gen. det. S. Wullaert

Nieuw voor LG.

Coleophora ornatipennella **(Hübner, 1796)** – graskokermot. Eén ♂ op 28.v.2018 in Vallée de la Holzwarche te Büllingen (LG), leg. S. Wullaert & C. Steeman, gen. det. S. Wullaert. Nieuw voor LG.

Coleophora paripennella **Zeller, 1839** – bronskokermot. Vijf kokers op *Cirsium arvense* (akkerdistel) op 10.viii.2018 in Dunbergbroek te Holsbeek (VBR), leg. C. Van Steenwinkel. Nieuw voor VBR.

Coleophora potentillae **Elisha, 1885** – braamkokermot. Eén koker op *Betula pendula* (ruwe berk) op 11.x.2016 in Walenbos te Sint-Joris-Winge (VBR), leg. W. Veraghtert. Nieuw voor VBR.

Coleophora saponariella **Heeger, 1848** – zeepkruidkokermot. 195 kokers op *Saponaria officinalis* (zeepkruid) op 09.vii.2018 te Virton (LX), leg. C. Steeman *et al*. Tien kokers op *Saponaria officinalis* (zeepkruid) op 04.viii.2018 te Lebbeke (OV), leg. R. Meert. Nieuw voor LX en OV.

Coleophora saxicolella **(Duponchel, 1843)** – donkere meldekokermot. Eén ♀ op 20.viii.2018 in Doornpanne te Koksijde (WV), leg. S. Wullaert *et al*., gen. det. S. Wullaert. Nieuw voor WV.

Coleophora sternipennella **(Zetterstedt, 1839)** – ganzenvoetkokermot. Eén ♂ op 12.viii.2018 in Negenoord-Kerkeweerd te Dilsen-Stokkem (LI), leg. Werkgroep Bladmineerders, gen. det. S. Wullaert. Nieuw voor LI.

Coleophora striatipennella **Nylander, 1848** – muurkokermot. Twee ♂ op 06.vii.2017 te Comogne nabij Focant (NA), leg. C. Steeman, gen. det. G. De Prins. Nieuw voor NA.

Coleophora tamesis **Waters, 1929** – zomprus-kokermot (fig. 1). Acht kokers op *Juncus articulatus* (zomprus) op 25.viii.2018 te Fouches nabij Arlon (LX) en zestien kokers op 07.ix.2018 in Vallée de la Holzwarche te Büllingen (LG), beide leg. Werkgroep Bladmineerders. Nieuw voor LX en LG.

Fig. 1. *Coleophora tamesis*, Waters, 1929, 25.viii.2018, Marais du Landbruch (LX), © C. Steeman.

Coleophora trifariella **Zeller, 1849** – bremkokermot. Eén koker op 15.iv.2014 te Vielsalm (LX), leg. W. Declercq. Nieuw voor LX.

Coleophora vestianella **(Linnaeus, 1758)** – zandmeldekokermot. Eén ♀ op 23.ix.2018 op Belvédère te Han-sur-Lesse (NA), S. Wullaert *et al.*, gen. det. S. Wullaert. Nieuw voor NA.

Cosmopterigidae

Sorhagenia janiszewskae **Riedl, 1962** – wegedoorn-twijgmot. Vier ♂ op 29.vii.2018 te Moeskroen (HA), leg. Werkgroep Bladmineerders, gen. det. S. Wullaert & C. Steeman. Nieuw voor HA.

Crambidae

Ancylolomia palpella **(Denis & Schiffermüller, 1775)** – kromvleugellichtmot. Eén ex. op licht op 31.vi.2018 te Zemst (VBR), leg. T. Deroover en één ex. op dezelfde dag te Hoogstraten (AN), leg. B. Hoeymans. Nieuw voor VBR en AN.

Crambus ericella **(Hübner, 1813)** – heidegrasmot. Eén ♂ op 22.vii.1983 in Roelandsveld te Dilbeek (VBR), leg. & gen. det. W. Troukens. Nieuw voor VBR.

Paracorsia repandalis **(Denis & Schiffermüller, 1775)** – honingbandmot. Eén ex. op 12.ix.2018 te Ieper (WV), leg. M. Willems. Voor zover is gekend, is dit de tweede waarneming van deze zeer zeldzame trekvlinder in België; de eerste waarneming dateerde van 1906. Nieuw voor WV.

Pyrausta obfuscata **(Scopoli, 1763)** – roestige donderkruidmot. Eén rups tussen samengesponnen bladeren van *Inula conyzae* (donderkruid) op 06.xi.2018 te Flône nabij Stockay (LG), leg. P. Vanmeerbeeck. Nieuw voor LG.

Schoenobius gigantella **(Denis & Schiffermüller, 1775)** – rietsnuitmot. Vier ex. op 16.v.2018 te Stockay nabij Saint-Georges-sur-Meuse (LG), leg. P. Vanmeerbeeck *et al*. Nieuw voor Wallonië en LG.

Spoladea recurvalis **(Fabricius, 1775)** – spinaziemot. Eén ex. op 17.x.2018 te Hooglede (WV), leg. W. Declercq (fig. 2). Nieuw voor WV.

Fig.2. *Spoladea recurvalis* (Fabricius, 1775) Hooglede (WV) leg. W. Declercq.

Drepanidae

Sabra harpagula **(Esper, 1786)** – linde-eenstaart. De soort blijkt bij nader onderzoek van de bossen van de

Gaume hier nog op veel plaatsen goed vertegenwoordigd te zijn (bv. tien ex. op 9.vii.2018, Bois de Guéville te Torgny, leg. S. Wullaert, C. Steeman *et al.*). De soort blijkt zelfs ook noordelijker, in de bossen van de Ardennen aanwezig te zijn (13.vii.2018, Les Hayons, leg. L. Kestermont en M. Henry).

Depressariidae

Depressaria chaerophylli **Zeller, 1839** – kervel-platlijfje. twee ex. op 21.iv.2018 te Stockay nabij Saint-Georges-sur-Meuse (LG), leg. P. Vanmeerbeeck. Nieuw voor LG.

Depressaria ultimella **Stainton, 1849** – torkruid-platlijfje. Eén ex. op 26.viii.2016 in Snippenweide te Eine nabij Oudenaarde (OV), leg. D. De Groote *et al*. Nieuw voor OV.

Elachistidae

Elachista adscitella **Stainton, 1851** – ruwe smele-mineermot. Eén ex. op 14.vii.2018 in Vallée de la Holzwarche te Büllingen (LG), leg. J. Elst *et al*.; twee ♂ op 12.vii.2018 in Vallée de Laclaireau te Ethe (LX), leg. C. Steeman *et al*., gen. det. C. Steeman. Nieuw voor LG en LX.

Elachista bedellella **(Sircom, 1848)** – glanshaver-mineermot. Eén ♂ op 19.v.2018 in Doornpanne te Koksijde (WV), leg. Werkgroep Bladmineerders, gen. det. S. Wullaert. Nieuw voor WV.

Elachista bifasciella **Treitschke, 1833** – tweeband-grasmineermot. Zes ex. op 24.v.2015 te Oignies-en-Thiérache (NA), leg. S. Claerebout. Nieuw voor NA.

Elachista bisulcella **(Duponchel, 1843)** – duinriet-mineermot. Eén ♂ op 23.vii.2018 in Domaine des Grottes te Han-sur-Lesse (NA), leg. C. Steeman *et al*., gen. det. S. Wullaert. Nieuw voor NA.

Elachista consortella **Stainton, 1851** – kustgras-mineermot. Eén ex. op 02.vi.2017 in IJzermonding te Nieuwpoort (WV), leg. R. Recour *et al*., gen. det. R. Recour. Eén ♂ op 17.ix.2018 te Han-sur-Lesse (NA), leg. C. Steeman *et al*., gen. det. S. Wullaert. **Nieuw voor de Belgische fauna** en nieuw voor WV en NA.

Elachista pollinariella **Zeller, 1839** – gepuncteerde grasmineermot. Eén ex. op 21.v.2018 te Sint-Denijs-Westrem nabij Gent (OV), leg. J. Dewolf. Nieuw voor OV.

Elachista subnigrella **Douglas, 1853** – kalkgrasland-mineermot. Eén ♂ op 08.v.2018 te Resteigne (LX), leg. & gen. det. C. Steeman. Nieuw voor LX.

Elachista unifasciella **(Haworth, 1828)** – dwarsband-grasmineermot. Eén ♂ op 23.vi.2017 te Amberloup (LX), leg. D. De Mesel, gen. det. C. Steeman. Nieuw voor LX.

Elachista utonella **Frey, 1856** – gevlekte zegge-mineermot. Eén ex. op 25.vii.2012 te Muizen nabij Mechelen (AN), leg. G. Verbeylen. Eén ex. op 24.vii.2013 te Zichem (VBR), leg. W. Veraghtert *et al*. Eén ex. op 18.vii.2014 te Matagne-la-Grande nabij Doische (NA), leg. P. Vanmeerbeeck. Eén ex. op 20.vii.2016 in IJzermonding te Nieuwpoort (WV), leg. R. Recour *et al*. Eén ♂ op 27.v.2018 in Koerselse heide te Koersel (LI), leg. Werkgroep Bladmineerders, gen. det. S. Wullaert. Eén ex. op 27.vii.2018 te Melsen nabij Merelbeke (OV), leg. H. Van Doorslaer *et al*. Nieuw voor AN, VBR, NA, WV, LI en OV.

Stephensia brunnichella **(Linnaeus, 1767)** – halsband-mineermot. Eén ♀ op 08.v.2018 te Wiesme nabij Beauraing (NA), leg. & gen. det. C. Steeman. In het najaar werden bewoonde mijnen van de soort gevonden op 14.xi.2018 in Tienne aux Boulis te Nismes (NA) en Le Gros Tienne te Lavaux-Sainte-Anne (NA), leg. R. Meert en op 16-xi-2018 te Modave (LG), leg. P. Vanmeerbeeck (fig 3 & 4). Het was geleden van 1862 dat de soort werd waargenomen in België. Nieuw voor NA en LG.

Fig. 3. ***Stephensia brunnichella*** **(Linnaeus, 1767), 16.xi.2018, Modave (LG) © P. Vanmeerbeeck.**

Fig. 4. ***Stephensia brunnichella*** **(Linnaeus, 1767), 16.xi.2018, Modave (LG) © P. Vanmeerbeeck.**

Erebidae

Catocala fraxini **(Linnaeus, 1758)** – blauw weeskind. De opmars van de soort in noordelijke richting gaat verder. Nieuwe vondsten in Mouscron (HA), op de grens met WV (21.viii.2018, leg. C. Gruwier) en in VBR (Huldenberg, 9.ix.2018, leg. J.P. Heiremans) tonen dit aan. Ten zuiden van Samber en Maas is de soort steeds meer een gewone verschijning.

Catocala fulminea **(Scopoli, 1763)** – gevlamd weeskind (fig. 5). Warmteminnende soort die tot voor kort als een bijzondere rariteit werd beschouwd. In 2018 lokaal al in zeer grote aantallen in de Gaume (51 ex. op 9.vii in Torgny, leg. S. Wullaert, C. Steeman *et al.*) en langsheen de hele

 ISSN 0771-5277

Semoisvallei gevonden, noordelijk tot diep in de Ardennen (10 ex. op 7.vii in Bouillon, leg. E. Van de Sloot en 1 ex. op 28.vii in Vresse, leg. R. Recour).

Fig. 5. *Catocala fulminea* (Scopoli, 1763), 9.vii.2018, Torgny (LX), © C. Steeman.

***Dysauxes ancilla* (Linnaeus, 1767)** – dienares. Verschillende nieuwe populaties in het Luikse, met exemplaren uit een opvallende tweede generatie in Stockay (twee ex. op 17.x.2018, leg. P. Vanmeerbeeck *et al.*).

Dysgonia algira (Linnaeus, 1767) – bruine prachtuil. Zuidelijke, warmteminnende soort met migratieneigingen die steeds vaker in West-Europa opduikt. Nu ook in Olen (10.vi, 4.vii en 5.vii.2018, leg. A. De Wilde) en Stockay (13.vii.2018, leg. P. Vanmeerbeeck). Nieuw voor AN en LG.

***Eublemma candidana* (Fabricius, 1794) –** wit purperuiltje. Eerste waarneming uit België van een vlinder uit het migrerende genus *Eublemma*, dat sinds enkele jaren fors in opmars is. Het afgevlogen dier werd gevonden in natuurreservaat De Westhoek in De Panne (3.viii.2018, leg C Steeman *et al.*, nieuw voor WV en **nieuwe soort voor België**). De soort werd recent ook aangetroffen in het Franse departement Nord (www.lepinet.fr).

***Eublemma purpurina* (Denis & Schiffermüller, 1775)** – prachtpurperuiltje. Deze zuidelijke migrerende soort rukt verder op en is nu voor het eerst ook in WV gezien, op 4.viii.2018 in Ieper (leg. M. Willems) en op 17.viii.2018 in Ryckevelde in Sijsele (leg. J. Vanhoutte). Nieuw voor WV.

Gelechiidae

***Acompsia schmidtiellus* (Heyden, 1848)** – Limburgse fluweelpalpmot. Eén ex. op 02.vii.2018 te Stockay nabij Amay (LG), leg. P. Vanmeerbeeck *et al.* Nieuw voor LG.

***Aristotelia ericinella* (Zeller, 1839)** – heidepistoolmot. Eén ex. op 08.viii.2018 te Couthuin (LG), leg. P. Vanmeerbeeck. Nieuw voor LG.

***Bryotropha basaltinella* (Zeller, 1839)** – grootvlekmospalpmot. Eén ex. op 05.viii.2018 te Moeskroen (HA), leg. C. Gruwier. Nieuw voor HA.

***Carpatolechia decorella* (Haworth, 1812)** – schouderstreepmot. 1 ♂ op 10.vi.2018 te Lamorteau (LX), leg. Werkgroep Bladmineerders, gen. det. S. Wullaert. Nieuw voor LX.

***Carpatolechia notatella* (Hübner, 1813)** – lichte smalpalpmot. Eén ♀ op 27.v.2017 te Ensebach-Our (LG), leg. D. De Groote, gen. det. S. Wullaert. Nieuw voor LG.

***Caryocolum tricolorella* (Haworth, 1812)** – driekleurige kustmot. Eén ex op 28.vii.2018 te Ru des Fagnes te Waimes (LG), leg. D. Gailly & N. Terorde. Nieuw voor LG.

***Gelechia sestertiella* Herrich-Schäffer, 1854 –** witpuntesdoornhaakpalpmot. Eén ex. op 01.vii.2018 op de VUB (Vrije Universiteit Brussel) campus te Elsene (VBR), leg. B. Van Camp. **Nieuwe soort voor de Belgische fauna** en nieuw voor VBR.

***Gnorimoschema herbichii* (Nowicki, 1864)** – schemamotje. Eén ex. op 17.vii.2005 in Doornpanne te Koksijde (WV), leg. C. Steeman *et al.*, conf. W. De Prins. Dit is de eerste en tot hiertoe enige waarneming van deze soort voor België. Voor Nederland zijn de eerste waarnemingen ingevoerd in 2011 (waarnemingen.nl) en is daar ook nog altijd zeer zeldzaam met slechts een dertigtal waarnemingen vooral in Noord-Brabant, Noord- en Zuid-Holland. De rups voedt zich met *Equisetum arvense* (heermoes). In Denemarken worden rupsen gevonden op *Salix repens* (kruipwilg) in zeeduinen. De imago's hebben een vleugelspanwijdte van 10–15 mm en vliegen in onze contreien vanaf begin juni tot eind augustus. **Nieuw voor de Belgische fauna** en voor WV.

***Isophrictis striatella* (Denis & Schiffermüller, 1775)** – streepbandmot. Twaalf rupsen in *Tanacetum vulgare* (boerenwormkruid) op 02.ii.2018 te Ben-Ahin nabij Huy (LG), leg. P. Vanmeerbeeck. Nieuw voor LG.

***Monochroa lutulentella* (Zeller, 1839)** – spireaboegsprietmot. Eén ♂ op 27.vi.2018 in Ri d'Howisse te Tellin (LX), leg. & gen. det C. Steeman. Drie rupsen in wortelstokken van *Filipendula ulmaria* (moerasspirea) op 14.xi.2018 in Lessive (NA), leg. R. Meert. Het was geleden van voor 1980 dat deze soort nog werd opgemerkt in België, waarschijnlijk te wijten aan de verborgen levenswijze en minieme aantrekking tot UV licht. Nieuw voor LX.

***Monochroa hornigi* (Staudinger, 1883)** – duizendknoopboegsprietmot. Eén rups op *Persicaria lapathifolia* (beklierde duizendknoop) op 27.ix.2018 in Argilière du Sterrenberg te Moeskroen (HA), leg. C. Gruwier. Nieuw voor HA.

***Monochroa suffusella* (Douglas, 1850)** – tweevlekboegsprietmot. Acht ex. op 27.v.2018 op Militair Kamp Beverlo te Koersel (LI) en twee ex. op 04.vi.2018 te Arlon-Toernich (LX), beide leg. Werkgroep Bladmineerders. Nieuw voor LI en LX.

***Phthorimaea operculella* (Zeller, 1873)** – aardappelmot. Eén ex. op 03.viii.2018 te Moeskroen (HA), leg. C. Gruwier. Nieuw voor HA.

Prolita solutella* (Zeller, 1839*) – zesvlekpalpmot. Eén ex. op 04.vi.2018 te Arlon-Toernich (LX), leg. Werkgroep Bladmineerders. De soort was voorheen alleen maar waargenomen van lang voor 1980.

***Ptocheuusa paupella* (Zeller, 1847)** – alantpalpmot. Eén ex. op 29.vii.2018 te Argilière du Sterreberg te Moeskroen (HA), leg. Werkgroep Bladmineerders. Nieuw voor HA.

***Scrobipalpa salinella* (Zeller, 1847)** – zeekraalzandvleugeltje. Eén ex. op 17.viii.2017 te Wuustwezel

(AN), leg. E. Wille. Eén ex. op 26.vii.2018 te Lembeke (OV), leg. E. Blomme. Eén ex. op 04.viii.2018 te Leuze (HA), leg. T. Mariage. Nieuw voor AN, OV en HA.

***Scrobipalpa ocellatella* (Boyd, 1858)** – bietzandvleugeltje. Eén ex. op 09.ix.2017 te Zichem (VBR), leg. M. Herremans. Eén ex. op 14.vii.2018 in Vallée de la Holzwarche te Büllingen (LG), leg. R. Recour *et al.*, gen. det. R. Recour. Eén ex. op 04.viii.2018 in de Carrière van Bastogne te Bastogne (LX), leg. J. Poncin. Eén ex. op 08.viii.2018 te Lier (AN), leg. W. Veraghtert. Eén ex. op 08.viii.2018 te Cambron-Casteau (HA), leg. B Van Camp. Nieuw voor VBR, LG, LX, AN en HA. Deze soort is sinds 2018 aan een sterke opmars bezig en is in bijna alle Belgische provincies waargenomen.

***Scrobipalpula tussilaginis* (Stainton, 1867)** – hoefbladpalpmot. twee mijnen op *Tussilago farfara* (klein hoefblad) in Argilière du Sterreberg te Moeskroen (HA), leg. Werkgroep Bladmineerders. Nieuw voor HA.

***Teleiodes flavimaculella* (Herrich-Schäffer, 1854)** – donkere maanpalpmot. Eén ♂ op 28.v.2018 in Vallée de la Holzwarche te Büllingen (LG), leg. C. Steeman & S. Wullaert, gen. det. S. Wullaert. Nieuw voor LG.

***Tuta absoluta* (Meyrick, 1917)** – tomatenmineermot. Een duizendtal mijnen op *Solanum nigrum* (zwarte nachtschade) op 02.viii.2018 te Kortrijk (WV), leg. D. Derdeyn. Eén ♀ op 07.x.2018 te Lanaye (LG), leg. Werkgroep Bladmineerders, gen. det. S. Wullaert. Nieuw voor WV en LG.

Geometridae

***Charissa pullata* (Denis & Schiffermüller, 1775)** – steenoogspanner. Van deze soort van kalkrotsen waren de laatste decennia slechts waarnemingen bekend uit NA (Rochefort, Viroinval en Maasvallei). Bevestiging dat de soort ook nog voorkomt in de Ourthevallei in LG (4 ex. op 1.vii. 2018 in Esneux, waar de soort blijkt gelijktijdig te vliegen met een grote nieuw ontdekte populatie van *Hoplodrina superstes* (Ochsenheimer, 1816) (twijfelstofuil), leg. E. Wille en één ex. op 12.vii. 2018 in Palogne, leg. M. Valdueza).

***Chlorissa cloraria* (Hübner, 1813)** – sierlijke zomerspanner. Bevestiging dat deze rariteit nog wel degelijk voorkomt in België, met een goede populatie in de omgeving van Theux (ca. twintig ex. op 9.vi.2018, leg. T. Sierens *et al.*). Naar aanleiding van de herontdekking van de soort in Theux heeft Willy De Prins de collectie-exemplaren van het geslacht *Chlorissa* in het Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen (KBIN) onderzocht. Hieruit bleek dat tussen exemplaren van *C. viridata* zich ook verkeerd gedetermineerde exemplaren van *C. cloraria* bevonden (afkomstig uit Torgny en Barvaux-sur-Ourthe). Artikel in voorbereiding.

***Deileptenia ribeata* (Clerck, 1759)** – satijnen spikkelspanner. De soort lijkt zich voorzichtig uit te breiden en is in 2018 ook van twee plaatsen in AN bekend (7.vi Kruisberg te Arendonk en 22.vii De Kluis te Oostmalle, leg. W. Veraghtert *et al*). Nieuw voor AN.

***Eupithecia egenaria* Herrich-Schäffer, 1848** – lindedwergspanner. Deze spanner, die tot voor enkele jaren beschouwd werd als een vrijwel exclusieve soort van kasteelparken in de Voorkempen, wordt de laatste tijd op steeds meer plaatsen gezien, onder andere in de parkengordel rond Brussel. Onderzoek in oud collectiemateriaal bracht nu aan het licht dat de soort alleszins al in de Nationale plantentuin van Meise al aanwezig was op 13.v.1998 (leg. en det. O. Van de Kerckhove). Wellicht is de soort in het verleden soms over het hoofd gezien.

***Eupithecia millefoliata* Rössler, 1866** – duizendbladdwergspanner. Eén ex. op 14.vi.2018 in Tongerlo-Bree, leg. K. Eerdekens. Eerste zekere waarneming sinds vele decennia in LI en daarmee ook in het oosten van het land.

***Eupithecia simpliciata* (Haworth, 1809)** – meldedwergspanner. Eén ex. op 25.vii.2018 te Moeskroen (HA), leg. C. Gruwier. Nieuw voor HA.

***Eupithecia subumbrata* (Denis & Schiffermüller, 1775)** – dwarsbanddwergspanner. Eén ex. in Lembeke (OV) op 12.vi.2018, leg. E. Blomme. Nieuw voor OV.

***Idaea deversaria* (Herrich-Schäffer, 1847)** – dubbellijnstispanner. Eerste waarneming sinds de jaren 1970 in de omgeving van Luik, ver weg van de vindplaatsen in Viroinval en bij Rochefort (één ex. in Chaudfontaine, 6.vi.2018, leg. D. Gailly, fig. 6).

Fig. 6. *Idaea deversaria* (Herrich-Schäffer, 1847), 6.vi.2018, Chaudfontaine, © D. Gailly.

***Idaea sylvestraria* (Hübner, 1799)** – randstipspanner. Merkwaardige nieuwe vindplaatsen van deze traditionele duin- en heidesoort in Marais d'Harchies (HA) op 28.viii.2017 en 31.vii.2018, leg. P. Jenard en in de nabijheid van het Stropersbos in Sint-Gillis-Waas (OV) op 1 en 9.vii.2018, leg. D. Baert. Uit OV is op waarnemingen.be ook een eerdere vondst gepost uit Kallo nabij het Antwerps havengebied op 29.vii. 2011, leg. D. De Mesel. Nieuw voor HA en OV.

***Idaea trigeminata* (Haworth, 1809)** – zuidelijke stipspanner. Zo goed als alle recente Belgische waarnemingen van deze zuidelijke soort met migratieneigingen zijn afkomstig uit de regio Roeselare-Tielt-Waregem. Ook in 2018 werden hier drie exemplaren gevonden, op 16.vi (Wielsbeke, leg. M. Valdueza) en op 17.vi (Sint-Baafs-Vijve, leg. M. Lans en Dentergem, leg. R. Claeys). De soort lijkt zich hier in kleine aantallen te kunnen handhaven.

***Lycia zonaria* (Denis & Schiffermüller, 1775)** – rouwrandspanner. Eerste bevestiging sinds de jaren 1990 dat de soort nog steeds voorkomt in Belgisch Lotharingen (één ex. op 8.iv.2018 in Autelbas (LX), leg. S. Raison).

***Macaria artesiaria* (Denis & Schiffermüller, 1775)** – wilgenspanner. Eerste waarneming op Vlaams grondgebied van deze zuidelijke soort, in Grobbendonk (AN) op 19.vii.2018, leg. L. De Ridder. Voor 1980 werd deze soort eenmaal waargenomen in Loën (LG), wat toen beschouwd werd als een incidentele vondst. In Nederland bekend van enkele oude waarnemingen vóór 1982, maar recent meermaals waargenomen in Kreis Kleve in Nordrhein-Westfalen (Duitsland), dichtbij de grens met Nederland (http://nrw.schmetterlinge-bw.de). Meer zuidelijk heeft de soort met zekerheid populaties in de Rijnvallei in Rheinland-Pfalz (Duitsland) (http://rlp.schmetterlinge-bw.de) en het Lotharingse departement Meurthe-et-Moselle (Frankrijk) (https://www.lepinet.fr), dichtbij de Belgische grens. Deze warmteminnende soort is mogelijk in opmars. Artikel volgt.

***Macaria signaria* (Hübner, 1809)** – lariksspanner. Eerste waarneming sinds de jaren 1980 uit het westen van het land, in de nabijheid van een lariksbos in Bourgoyen te Mariakerke bij Gent (OV, 1.vii.2018, leg. P. en M. Vangansbeke).

***Menophra abruptaria* (Thunberg, 1792)** – zwartvlekspikkelspanner. De kolonisatie van het hele land gaat door en in 2018 is de soort ook op zes plaatsen in LG gevonden. De eerste waarneming was op 19.iv in Fexhe-Slins, leg. R. Weber; op 27.vii werd de vlinder gevonden op de Limburgse grens in Lanaye, leg. G. Band. De soort is nu nog alleen binnen de grenzen van LI en BR nog niet waargenomen. Nieuw voor LG.

Rheumaptera hastata (Linnaeus, 1758) – speerpuntspanner. Eén ex. in het Turnhouts Vennengebied op 20.v.2018, leg. R. Hendrix. Bevestiging dat de soort nog voorkomt in de Antwerpse Kempen.

Glyphipterigidae

***Glyphipterix forsterella* (Fabricius, 1781)** – zeggeparelmot. vijf ex. op 16.v.2018 te Moen nabij Zwevegem (WV), leg. L. Clarysse. Nieuw voor WV.

Gracillariidae

***Caloptilia falconipennella* (Hübner, 1813)** – variabele elzensteltmot. Twee bladmijnen op *Alnus glutinosa* (zwarte els) op 28.vii.2018 te Réserve de la Fontaine Bleue te Moeskroen (HA), leg. Werkgroep Bladmineerders. Nieuw voor HA.

***Caloptilia populetorum* (Zeller, 1839)** – witteberkensteltmot. Eén ex. op licht op 05.viii.2018 te Moeskroen (HA), leg. C. Gruwier. Nieuw voor HA.

***Parectopa robiniella* Clemens, 1863** – acaciawolkje. (fig. 7). Eén bladmijn op 01.vii.2018 te Kontich (AN), leg. K. Maes. Zes bladmijnen op 07.vii.2018 in Abeekvallei te Peer (LI), leg. Werkgroep Bladmineerders. Drie mijnen op 13.viii.2018 te Moen nabij Zwevegem (WV), leg. R. Recour. Tien bladmijnen op 20.viii.2018 in de Demervallei te Rillaar nabij Aarschot (VBR), leg. E. Van de Schoot. Eén bladmijn op 31.viii.2018 in Bos t'Ename te Oudenaarde (OV), leg. L. Reychler. Twee bladmijnen op 04.x.2018 te Stockay in Saint-Georges-sur-Meuse (LG), leg. P. Vanmeerbeeck. Al deze bladmijnen werden gevonden op *Robinia pseudoacacia* (acacia). De eerste waarneming voor België was in 2007 in NA en na een lange afwezigheid terug in 2018 gevonden in verschillende provincies. Nieuw voor AN, LI, WV, VBR, OV en LG.

Fig. 7. *Parectopa robiniella* Clemens, 1863, 23.x-2018, Modave, © P. Vanmeerbeeck.

***Phyllocnistis extrematrix* Martynova, 1955** – peppeltwijgmineermot. Eén bladmijn op *Populus nigra var. italica* (Italiaanse populier) op 02.x1.2018 te Kooigen/Sint-Denijs (WV) en te Pepingen (VBR), leg. D. Derdeyn en L. Decrick. Eén mijn op *Populus nigra var. italica* op 09.xi.2018 te Merelbeke (OV), leg. R. Nossent. Tien mijnen op *Populus x canadensis* (canadapopulier) op 18.xi.2018 te Zwijndrecht (AN), leg. R. Meert. Telkens één mijn op 25.xi.2018 te Grande Espièrres en Orroir (HA), leg. C. Gruwier en D. Derdeyn. **Nieuw voor de Belgische fauna** en voor WV, VBR, OV, AN en HA.

***Phyllocnistis labyrinthella* (Bjerkander, 1790)** – labyrintmot. Drie mijnen op *Populus tremula* (ratelpopulier) op 28.viii.2018 te Gentbrugge. (OV), leg. R. Nossent. Eén mijn op *Populus alba* (witte abeel) op 01.ix.2018 in De Blankaart te Woumen nabij Diksmuide (WV), leg. R. Recour. Nieuw voor OV en WV.

***Phyllonorycter issikii* (Kumata, 1963)** – lindevouwmot. Zeven mijnen op *Tilia cordata* (winterlinde) op 22.ix.2018 in La Rochette te Trooz (LG), leg. Werkgroep Bladmineerders. Zeven mijnen op *Tilia* sp. op 19.x.2018 te Hertberg te Herselt (AN), leg. C. Van Steenwinkel. Nieuw voor LG en AN.

***Phyllonorycter kuhlweiniella* (Zeller, 1839)** – gezaagde eikenvouwmot. Eén ex. 27.vi.2011 te Zarlardinge nabij Geraardsbergen (OV), leg. W. Decock. Eén ex. op 04.vii.2014 te Aische-en-Refail (NA), leg. R. Raison & I. Volont. Nieuw voor OV en NA.

Phyllonorycter nigrescentella (Logan, 1851) – tentjesklavervouwmot. Twee mijnen op *Vicia sepium* (heggenwikke) op 17.vii.2018 te Arlon (LX), leg. J. Y. Baugnée. Nieuw voor LX.

Phyllonorycter quinqueguttella (Stainton, 1851) – kruipwilgvouwmot. 26 mijnen op *Salix repens* (kruipwilg) op 18.viii.2018 in Vallei van de Ziepbeek te Lanaken (LI), leg. Werkgroep Bladmineerders. Nieuw voor LI.

Phyllonorycter scopariella – bremstengelvouwmot. Eén ♀ op 13.v.2084 in Nationaal Park Hoge Kempen te Maasmechelen (LI), leg. Werkgroep Bladmineerders, gen. det. S. Wullaert. Nieuw voor LI.

Heliozelidae

***Heliozela hammoniella* Sorhagen, 1885** – berkenzilvervlekmot. Eén mijn op *Betula* sp. (berk sp.) op 24.x.2015 te Averbode (VBR), leg. P. Wouters & M. Horemans. Nieuw voor VBR.

Meessiidae

***Karsholtia marianii* (Rebel, 1936)** – Karsholts kroeskopje. Eén ♂ op 13.vii.2018 te Torgny (LX), leg. C. Steeman *et al.*, gen. det. C. Steeman. Deze vrijwel overal zeldzame en lokale soort heeft een beperkte verspreiding in Europa en komt voor in Frankrijk (2002), Denemarken, Duitsland (2003), Oostenrijk (1996), Nederland (2015), Noorwegen, Sicilië (Italië; 1934) en Zweden. Gaedike (2015) vermeldt ook Bulgarije en Groothertogdom Luxemburg. De vrij kleine soort heeft een vleugelspanwijdte van 8 – 11 mm. De rupsen van *K. marianii* zijn gebonden aan schimmelmycelia en zijn onder andere gevonden in rottend hout van *Carpinus betulus* (haagbeuk), *Fagus sylvatica* (beuk) en *Corylus avellana* (hazelaar). De rupsen leven sociaal en bedekken de gang waarin ze vertoeven met een soort webachtig spinsel. Imago's vliegen van einde mei tot in augustis met een piek in juli. **Nieuw voor de Belgische fauna** en voor LX.

Micropterigidae

***Micropterix aureatella* (Scopoli, 1763)** – gebandeerde oermot. Eén ex. op 30.v.2014 in Massief van Croix-Scaille te Willerzie nabij Gedinne (NA), leg. L. De Wit. Nieuw voor NA.

***Micropterix mansuetella* Zeller, 1844** – Zeggeoermot. Eén ex. op 14.v.2015 te Buzenol (LX), leg. J. Jansen. Nieuw voor LX.

Momphidae

***Mompha jurassicella* (Frey, 1881)** – wilgenroosjesboorder. Twee ex. op 29.iv.2010 te Muizen nabij Mechelen (AN), leg. G. Verbeylen. Nieuw voor AN.

Nepticulidae

***Ectoedemia minimella* (Zetterstedt, 1839)** – gerekte berkenblaasmijnmot. Eén bladmijn op *Betula pubescens* (zachte berk) op 25.viii.2018 te Arlon-Toernich (LX), leg. Werkgroep Bladmineerders. Nieuw voor LX.

***Ectoedemia quinquella* (Bedell, 1848)** – late eikenmineermot. Drie bladmijnen op *Quercus robur* (zomereik) op 14.x.2018 te Warneton nabij Comines-Warneton (HA), leg. M. Willems. Nieuw voor HA.

***Stigmella filipendulae* (Wocke, 1871)** – spireamineermot. Zes bewoonde bladmijnen op *Filipendula ulmaria* (moerasspirea) op 09.ix.2017 in Vallée de l'Emmels te Amel (LG), leg. Werkgroep Bladmineerders. Nieuw voor LG.

***Stigmella freyella* (Heyden, 1858)** – windemineermot. Dertig bladmijnen op *Convolvulus arvensis* (akkerwinde) op 10.viii.2018 in IJzermonding te Nieuwpoort (WV), leg. R. Recour *et al.* en één mijn dezelfde dag te Oostduinkerke (WV), leg. P. Wijnsouw. Nieuw voor de Belgische fauna en nieuw voor WV.

***Stigmella perpygmaeella* (Doubleday, 1859)** – meidoornhoekmineermot. Eén bladmijn op *Crataegus monogyna* (éénstijlige meidoorn) op 28.viii.2018 in Vorstdonkbos te Betekom (VBR), leg. E. Van de Schoot. Nieuw voor VBR.

***Stigmella viscerella* (Stainton, 1853)** – veelkleurige mineermot. Eén mijn met rups op *Ulmus* sp. (iep sp.) op 15.xi.2017 te Ronse (OV), leg. J. Gilbert & G. Groenez. Eén mijn op *Ulmus* sp. (Iep sp.) op 15.ix.2018 te Ingelmunster (WV), leg. W. Declercq. Nieuw voor OV en WV.

Noctuidae

Fig. 8. ***Ammoconia caecimacula*** **(Denis & Schiffermüller, 1775), 9.ix.2018, Rocherath, © C. Steeman.**

***Ammoconia caecimacula* (Denis & Schiffermüller, 1775)** – nazomeruil (fig. 8.). Eén ex. in Vallée de la Holzwarche te Büllingen (LG) op 9.ix.2018, leg. Werkgroep Bladmineerders. Dit is een zeer verrassende locatie voor de eerste vondst in meer dan drie decennia in België, omdat de vlinder in onze contreien geassocieerd wordt met droge graslanden. In Nederland is het een soort die lokaal gevonden wordt in de Hollandse duinen en op de Veluwe, in de Kempen vloog de soort vroeger op droge heide.

***Amphipoea lucens* (Freyer, 1845)** – hoogveenvlekuil. Zekere bevestiging dat deze zeer typische hoogveensoort lokaal nog zeer goed vertegenwoordigd is op het plateau van de Hoge Venen. Honderden exemplaren op *Molinia caerulea* (pijpenstrootje) in het Fagne Wallonne rond Baraque Michel (LG) op 11.viii.2018, leg. en det. T. Sierens; maar ook waargenomen in de venen van de Petite Rür

 ISSN 0771-5277

(LG), drie ex. op 24.vii, leg. S. Wullaert *et al.*, gen. det. S. Wullaert, 14 en 15.viii respectievelijk 2 en 21 ex. leg. C. Steeman *et al.*, gen. det. C. Steeman & D. De Groote (fig. 9).

Fig. 9. *Amphipoea lucens* (Freyer, 1845), 24.vii.2018, Petite Rür (LG), © C. Steeman.

***Amphipyra perflua* (Fabricius, 1787)** – grote piramidevlinder. Lokaal in de Gaume (LX) verbazingwekkend grote aantallen van deze doorgaans zeldzame soort die normaal slechts in kleine aantallen gezien wordt (tot 64 ex. in het Bois de Guéville, Torgny op 13.vii.2018, leg. C. Steeman *et al.*).

***Aporophyla australis* (Boisduval, 1829)** – geveerde witvleugeluil. Eén ex. op 28.vi.2018 in Jemappe-sur-Sambre (NA), leg. P. Lorand. Enigmatische vondst ver buiten het bekende Belgisch areaal (Scheldepolders en kust) en de normale vliegtijd (september). Nieuw voor NA.

***Eugnorisma glareosa* (Esper, 1788)** – grijze herfstuil: één ex. op 24.ix.2016 te Zichem (VBR), leg. M. Herremans. Nieuw voor VBR.

Fig. 10. *Eugraphe sigma* (Denis & Schiffermüller, 1775), 6.vi.2018, Chaudfontaine (LG), © G. Dailly.

***Lycophotia molothina* (Esper, 1789)** – grijze heide-uil. Ontdekking van een goede populatie in Arlon-Toernich van deze in heel Europa sterk achteruitgegane en bedreigde heidesoort (LX, 4.vi.2018, leg. Werkgroep Bladmineerders).

***Noctua orbona* (Hufnagel, 1766)** – zwartpuntvolgeling. Eerste zekere vaststelling van de soort aan de Belgische kust. Eén ex. in Ter Yde, Oostduinkerke (WV) op 20.v.2018, leg. Werkgroep Bladmineerders.

***Plusia putnami* (Grote, 1873)** – moerasgoudvenstertje. Eén ex. op 30.vii.2016 in Oedelem (WV), leg. R. Hullebusch. Eerder was de soort al zeer zeldzaam aangetroffen in het Waasland en Zeeuws-Vlaanderen. Het hoofdverspreidingsgebied van de soort in de Benelux blijven de heidegebieden van de Kempen en de polder-en veengronden van Noord Nederland. Nieuw voor WV.

***Spodoptera littoralis* (Boisduval, 1833)** – katoenuil. Pestsoort op verschillende soorten gecultiveerde fruit en groenten in Afrika en het Midden-Oosten, ook op verschillende plaatsen aan de Middellandse Zee aanwezig, zoals aan de Côte d'Azur. Soms worden exemplaren in West-Europa waargenomen, waarbij het doorgaans onduidelijk is in welke mate het gaat om geïmporteerde dieren of incidentele migranten die op eigen kracht naar hier geraakt zijn. De soort is op 17.ix, 19.ix (twee ex.) en 20.ix in eenzelfde tuin in Hooglede (WV) waargenomen (leg. W. Declercq; fig 11), elders zijn er dit jaar geen waarnemingen bekend uit België of Nederland. Voor zover bekend de eerste waarnemingen in België, maar waarschijnlijk adventief.

Fig. 11. *Spodoptera littoralis* (Boisduval, 1833), 19-ix-2018, Hooglede (WV), © W. Declercq.

Notodontidae

***Clostera anastomosis* (Linnaeus, 1758)** – roestbruine wapendrager. Eén ex. op 8.ix.2018 in Tilff (LG), leg. F. Schmitz. Deze in West-Europa achteruitgaande soort bereikt vermoedelijk de grens van haar areaal in Belgisch Lotharingen. Dit exemplaar betreft waarschijnlijk een zwerver.

Oecophoridae

***Pleurota bicostella* (Clerck, 1759)** – gemsmot. Eén ex.op 20.vi.2018 te Sint-Amandsberg nabij Gent (OV), leg. E. Thoen. Nieuw voor OV.

***Schiffermuelleria schaefferella* (Linnaeus, 1758)** – zilverstraalmot. Eén ex. op 17.v.2017 in Bossen Lindeveld te Beernem (WV), leg. A. De Ketelaere. Eén ex. op 04.vi.2018 te Arlon-Toernich (LX), leg. Werkgroep Bladmineerders. Nieuw voor WV en LX.

Psychidae

***Bankesia douglasii* (Stainton, 1854)** – voorjaarszakdrager. Eén ex. op 19.iii.2016 te Marcourt (LX), leg. D. Slootmaekers. Nieuw voor LX.

***Pachythelia villosella* (Ochsenheimer, 1810)** – grote reuzenzakdrager. Eén zak op 03.vi.2018 te Arlon-Toernich (LX), leg. Werkgroep Bladmineerders (fig 12). Nieuw voor LX.

Fig. 12. *Pachythelia villosella* (Ochsenheimer, 1810), 03.vi.2018, Arlon-Toernich (LX), © C. Steeman.

Pterophoridae

***Agdistis bennetii* (Curtis, 1833)** – lamsoorvedermot. Eén ♂ op 22.vii.2018 te Tienne Breumont te Nismes (NA), leg. Werkgroep Bladmineerders. Het is uitzonderlijk dat een soort die gebonden is aan *Limonium vulgare* (lamsoor) landinwaarts is te vinden. Volgens Gielis (1996) kan de soort ook op gecultiveerde lamsoor voorkomen. In Denemarken heeft de soort zelfs de neiging om te migreren. Nieuw voor NA.

Pyralidae

***Ancylosis oblitella* (Zeller, 1848)** – levervlekmot. Eén ex. op licht op 07.vii.2018 te Zemst (VBR), leg. E. Lauwers *et al.* Eén ex. op 05.viii.2018 te Ovifat (LG), leg. F. Mennes. Eén ex. op 07.viii.2018 te Diepenbeek (LI), leg. J. Verstraeten. 2018 was blijkbaar een goed jaar met veel waarnemingen van deze zeer zeldzame trekker. Nieuw voor VBR, LG en LI.

***Ephestia parasitella* Staudinger, 1859** – zuidelijke bladvreter: één ♂ op 02.vii.2018 te Harnoncourt (LX), leg. C. Steeman & S. Wullaert, gen. det. C. Steeman. Nieuw voor LX.

***Hypsopygia nostralis* (Guenée, 1854)**. Eén ex. op licht op 22.vii.2017 te Edegem (AN), leg. L. Janssen, det T. Muus. Deze Noord-Amerikaanse soort is meer dan waarschijnlijk door import hier terecht gekomen. Is tevens de eerste waarneming in Europa (fig. 13). **Nieuw voor België** en AN.

***Phycitodes albatella* (Ragonot, 1887)** – grootvlekweidemot. Eén ♂ op 02.vii.2018 te Harnoncour (LX), leg. S. Wullaert & C. Steeman, gen. det. S. Wullaert. Nieuw voor LX.

Fig. 13. *Hypsopygia nostralis* (Guenée, 1854), 22.vii.2017, Edegem (AN), © L. Janssen.

***Phycitodes binaevella* (Hübner, 1813)** – weidemot. Eén ♂ op 25.vii.2017 te Torgny (LX), leg. D. De Groote & C. Steeman, gen. det. D. De Groote. Eén ex. op 15.vii.2018 te Sclaigneaux (NA), leg. Werkgroep Bladmineerders, gen. det. R. Recour. Nieuw voor LX en NA.

Scythrididae

***Enolmis acanthella* (Godart, 1824)** – korstmosdikkopmot. Eén ex. op 03.vi.2018 te Stockay nabij Saint-Georges-sur-Meuse (LG), leg. P. Vanmeerbeeck *et al.* Nieuw voor LG.

***Scythris crassiuscula* (Herrich-Schäffer, 1855)** – zonneroosjesdikkopmot. Eén ♂ op 02.vi.2018 te Tienne des Vignes nabij Resteigne (LX), leg. Werkgroep Bladmineerders, gen. det. S. Wullaert. Nieuw voor LX.

***Scythris potentillella* (Zeller, 1847)** – tijmdikkopmot. Eén ♀ op 03.vi.2018 te Arlon-Toernich (LX), leg. Werkgroep Bladmineerders, gen. det. S. Wullaert. Nieuw voor LX.

Sesiidae

***Bembecia ichneumoniformis* (Denis & Schiffermüller, 1775)** – klaverwespvlinder. Een reeks vondsten in De Gavers te Harelbeke (WV), vanaf 25.vi.2018 (leg. W. Dekoninck *et al.*) en in Geluwe (30.vii.2018, leg. P. Debeuf). Nieuw voor WV.

Tineidae

***Infurcitinea teriolella* (Amsel, 1954)** – Italiaans zandkroeskopje. Eén ex. op 01.vii.2015 te Gent (OV), leg. W. Tamsyn. Eén ex. op 20.vi.2016 te Overpelt (LI), leg. G. Van Hertum. Eén ex. op 17.vi.2018 te Erpion (HA), leg. T. Deroover. Nieuw voor OV, LI en HA.

***Monopis imella* (Hübner, 1813)** – egaal kijkgaatje. Eén ex. op 24.v.2018 te Sint-Amandsberg nabij Gent (OV), leg. E. Thoen. Nieuw voor OV.

***Nemaxera betulinella* (Fabricius, 1787)** – oranjebruin kroeskopje. Eén ex. op 25.v.2017 in Rue du Poncé te Waimes (LG), leg. H. Paye. Nieuw voor LG.

***Oinophila v-flava* (Haworth, 1828) – wijnkeldermot.** Eén ex. op 09.vi.2016 te Handzame nabij Kortemark (WV), leg. D. Pollet. Vijf ex. op 11.ix.2016 in Pairi Daiza te Cambron-Casteau (HA), leg. F. Van de Meutter. Eén ex. op 21.vii.2018 te Vilvoorde (VBR), leg. O. Deplus. Nieuw voor WV, HA en VBR.

***Trichophaga tapetzella* (Linnaeus, 1758)** – roomtipje. Eén ex. uitgekweekt uit braakballen van Kerkuil op 18.iii.2018 te Westkapelle (WV), leg. K. Van Damme. Nieuw voor WV.

Tortricidae

***Acleris abietana* (Hübner, 1822)** – dennenboogbladroller. Eén ex. op 24.xi.2017 te Wavreille (LX), leg. C. Steeman *et al.* Nieuw voor LX.

***Acleris ferrugana* (Denis & Schiffermüller, 1775)** – lichte boogbladroller. Eén ♂ op 02.vii.2016 te Jabbeke (WV), leg. & gen. det. D. De Groote. Nieuw voor WV.

***Acleris kochiella* (Goeze, 1783)** – iepenbladroller. Eén ♀ op 13.vii.2018 te Torgny (LX), leg. C. Steeman *et al.*, gen. det. C. Steeman. Nieuw voor LX.

***Acleris lipsiana* (Denis & Schiffermüller, 1775)** – grijze boogbladroller. Eén ex. op 31.iii.2017 te Bihain (LX), leg. C. Steeman *et al.* Nieuw voor LX.

***Acleris notana* (Donovan, 1806**) – oranje boogbladroller. Eén rups tussen samengesponnen bladeren van *Betula* sp. (berk sp.) op 23.viii.2014 te Charrière nabij Vresse-sur-Semois (NA), imago verscheen op 19.ix.2014 leg. C. Snyers *et al.* Eén ♂ op 02.iv.2017 te Fagnes de la Petite Rür nabij Waimes (LG), leg. Werkgroep Bladmineerders, gen. det. S. Wullaert. Nieuw voor NA en LG.

***Aethes piercei* Obraztsov, 1952** – schijnbeemdkroonsmalsnuitje. Eén ex. op 16.v.2017 te Feschaux (NA), leg. C. Steeman. Nieuw voor NA. Volgens sommige bronnen is dit een taxonomische omstreden soort; *A. piercei* wordt soms als extreme variant van *A. hartmanniana* (Clerck, 1759; beemdkroonsmalsnuitje) aanzien.

***Ancylis tineana* (Hübner, 1799)** – bruine haakbladroller. Twee ex. op 15.vii.2018 te Sclaigneaux nabij Andenne (NA), leg. Werkgroep Bladmineerders. Nieuw voor NA.

***Apotomis semifasciana* (Haworth, 1811)** – grijze marmerbladroller. Eén ex. op 14.vii.2018 te Sourbrodt nabij Waimes (LG), leg. D. Moonen. Nieuw voor LG.

***Bactra lacteana* Caradja, 1916** – schijnbiesbladroller. Twee ♀ op licht op 26.viii.2016 in Snippenweide te Eine nabij Oudenaarde (OV), leg. D. De Groote *et al.*, gen. det. D. De Groote. Nieuw voor OV.

***Celypha siderana* (Treitschke, 1835)** – kristalbladroller. Eén rups tussen samengesponnen bladeren van *Spirea* sp. op 02.v.2018 te Jemelle (NA), leg. R. Meert. Nieuw voor NA.

***Cnephasia genitalana* Pierce & Metcalfe,** 1922 – vale spikkelbladroller. Eén ♂ op 29.vii.2017 in Argilière du Sterreberg te Moeskroen (HA), leg. Werkgroep Bladmineerders, gen. det. C. Steeman. Nieuw voor HA.

***Cnephasia pasiuana* (Hübner, 1799)** – moerasspikkelbladroller. Eén ♂ uitgekweekt vanaf rups op 15.vi.2015 in Nachtegalenpark te Antwerpen (AN), leg. C. Snyers, & gen. det. H. van der Wolf. Twee ex. op 16.vii.2015 te Eine nabij Oudenaarde (OV), leg. & gen. det. D. De Groote. Eén ex. op 19.vi.2016 te Villers-Devant-Orval (LX), leg. D. De Groote *et al.*, gen. det. D. De Groote. Eén ♂ op 28.v.2017 te Nieuwpoort (WV), leg. R. Recour *et al.*, gen. det. R. Recour. Eén ♂ op 15.vii.2018 te Sclaigneaux (NA), leg. Werkgroep Bladmineerders, gen. det. C. Steeman. Nieuw voor AN, OV, WV, LX en NA.

***Cochylidia heydeniana* (Herrich-Schäffer, 1851)** – fijnstraalbladroller. Eén ♂ op 14.viii.2016 in reservaat De Kijkuit te De Haan (WV), leg. D. De Groote *et al.*, gen. det. D. De Groote. Nieuw voor WV.

***Cochylis molliculana* Zeller, 1847** – dubbelkelkbladroller. Eén ex. op 16.ix.2016 te Neerijse (VBR), leg. V. Ralph. Nieuw voor VBR.

***Dichrorampha alpinana* (Treitschke, 1830)** – brede geelvlekwortelmot. Eén ♂ op 05.vii.2016 te Ronse (OV), leg. D. De Groote *et al.*, gen. det. D. De Groote. Nieuw voor OV.

***Endothenia pullana* (Haworth, 1811)** – moeraskuifbladroller. Eén rups in stengel/wortelstok van *Stachys palustris* (moerasandoorn) op 05.v.2017 te Frasnes (NA), leg. R. Meert, bevestiging T. Muus. Nieuw voor NA.

***Epinotia signatana* (Douglas, 1845)** – bruine oogbladroller. Eén ex. op 18.vi.2005 in Groot Broek te Kinrooi (LI), leg. C. Steeman *et al.* Nieuw voor LI.

***Eriopsela quadrana* (Hübner, 1813)** – stuifmeelbladroller. Eén ex. op 16.v.2017 in Marais d'Harchies te Hensies (HA), leg. P. Jenard. Nieuw voor HA. Een veertigtal rupsen werden gevonden op *Solidago virgaurea* (echte guldenroede) op 12.vi.2018 te Petigny (NA), leg. R. Meert. Nieuw voor HA en voor NA was het geleden van voor 1980 dat deze zeldzame soort nog werd gevonden.

***Eucosma balatonana* (Osthelder, 1937)** – bitterkruidknoopvlekje. Eén ♂ op licht op 27.v.2018 in Vallei van de Zwarte Beek te Koersel (LI), leg. Werkgroep Bladmineerders. Eén ♂ op 03.vi.2018 in Tienne des Vignes te Resteigne (LX), leg. Werkgroep Bladmineerders, beide gen. det. S. Wullaert. Nieuw voor LI en LX.

***Gynnidomorpha alismana* (Ragonot, 1883)** – alismabladroller. Eén rups in *Alisma plantago-aquatica* (grote waterweegbree) op 27.ix.2018 in Grande Espierres te Dottignies nabij Moeskroen (HA), leg. C. Gruwier. Nieuw voor HA.

***Gynnidomorpha vectisana* (Humphreys & Westwood, 1845)** – zwarstipbladroller. Eén ex. op 20.vii.2016 in IJzermonding reservaat te Nieuwpoort (WV), leg. R. Recour *et al.*, gen. det. T. Muus. Nieuw voor WV.

***Grapholita gemmiferana* Treitschke, 1835** – egaalvlakbladroller. Eén ♀ op 09.vi.2018 te Torgny (LX),

leg. Werkgroep Bladmineerders, gen. det. S. Wullaert. Nieuw voor LX.

Grapholita pallifrontana **Lienig & Zeller, 1846** – hokjespeulbladroller. Eén ex. op 09.vi.2018 te Aywaille (LG), leg. B. Mosbeu. Nieuw voor LG.

Gypsonoma nitidulana **(Lienig & Zeller, 1846)** – grijze populierenbladroller. Eén ex. op 13.v.2018 in Nationaal Park Hoge Kempen (LI), leg. J. Gorissen, gen. det. S. Wullaert. Het was geleden van voor 1980 dat deze soort nog werd gezien, nieuw voor LI.

Lobesia littoralis **(Westwood & Humphreys, 1845)** – strandkruidbladroller. Eén ex. op 10.ix.2018 te Moeskroen (HA), leg. C. Gruwier. Nieuw voor HA.

Pammene gallicolana **(Lienig & Zeller, 1846)** – galdwergbladroller. Eén ♀ op 05.viii.2018 in Vallée du Glain te Bovigny (LX), leg. J. Dewulf *et al.*, gen. det. D. De Groote. Nieuw voor LX.

Pammene populana **(Fabricius, 1787)** – populierendwergbladroller. Eén ♀ op 07.viii.2018 in Vallei van de Laclaireau te Ethe (LX), leg. & gen. det. C. Steeman. Nieuw voor LX.

Pelochrista caecimaculana **(Hübner, 1799)** – knoopkruidknoopvlekje. Vijftiental ex. op 21.vi.2018 te Stockay nabij Saint-Georges-sur-Meuse (LG), leg. P. Vanmeerbeeck *et al.* Nieuw voor LG.

Fig. 14. ***Pelochrista caecimaculana*** **(Hübner, 1799), 21.vi.2018, Stockay, © P. Vanmeerbeeck.**

Phalonidia gilvicomana **(Zeller, 1847)** – gemaskerde bladroller. Eén ex. op 02.viii.2018 in Mont des Pins te Bomal-sur-Ourthe (LX), leg. D. Gailly. Nieuw voor LX.

Phalonidia udana **(Guenée, 1845)** – wederik- te Büllingen (LG), leg. C. Steeman & S. Wullaert. Eén ♂ op bladroller. Eén ♂ op 27.v.2018 in Vallée de la Holzwarche 08.vii.2018 in Abeekvallei te Reppel nabij Bocholt (LI), leg. Werkgroep Bladmineerders, beide gen. det. S. Wullaert. Nieuw voor LG en LI.

Strophedra weirana **(Douglas, 1850)** – beukenbladroller. Eén ex. op 27.v.2017 te Lanzerath nabij Manderfeld (LG), leg. E. Thoen *et al.* Nieuw voor LG.

Thaumatotibia leucotreta **(Meyrick, 1913)** – Afrikaanse fruitmot. Eén ex. op 16.x.2018 te Merksem (AN), leg. G. De Prins. Van deze invasieve soort, die waarschijnlijk geïmporteerd is vanuit Afrika met fruit, is nog één waarneming bekend van OV in 2016, leg. D. De Groote. Nieuw voor AN.

Yponeumeutidae

Zelleria oleastrella **(Millière, 1864)** – olijfmineermot. Eén ex. op 08.viii.2018 te Cambron-Casteau (HA), leg. B. Van Camp. Nieuw voor HA.

Ypsolophidae

Scythropia crataegella **(Linnaeus, 1767)** – doornspinnertje. Eén ex. op 21.vii.2013 te Longlier (LX), leg. B. Molitor. Nieuw voor LX.

Dankwoord

Wij danken de vele waarnemers die hun waarnemingen doorgaven aan waarnemingen.be (op basis waarvan dit artikel voor een goed deel tot stand kwam). Bijzondere dank ook aan wie ons attenteerde op bijzondere vondsten en meldingen: o.a. J.-Y. Baugnée, S. Claerebout, D. De Groote, J. Dewolf, D. Sierens, P. Vanmeerbeeck en S. Wullaert.

Dank aan W. Declercq, D. Gailly, L. Janssen en P. Vanmeerbeeck en voor het gebruik van foto's.

W. De Prins, W. Ellis, C. Gielis, K. Larsen, T. Muus, M. Prick, H. van der Wolf, S. Wullaert en E. van Nieukerken worden bedankt voor de determinatie van enkele moeilijk te determineren soorten.

Tevens worden de validators van waarnemingen.be, en in het bijzonder L. Janssen en W. Veraghtert, hartelijk bedankt voor hun zeer gewaardeerde medewerking.

Bibliografie

De Prins W. 2016. Catalogus van de Belgische Lepidoptera. — *Entomobrochure* **9**: 1–279.

De Prins W., Steeman C., De Prins G., De Prins J., Garrevoet T., Meert R., Sierens T., Vanstraelen Z., Verboven A. & Wullaert S. 2018. *Catalogue of the Lepidoptera of Belgium*. — https://projects.biodiversity.be/lepidoptera/ [bezocht op 30 december 2018].

Gaedike R. 2015. Tineidae I, (Dryadaulinae, Hapsiferinae, Euplocaminae, Scardiinae, Nemapogoninae and Meessiinae). – In: Karsholt O., Mutanen M. & Nus, M. (eds.). *Microlepidoptera of Europe, Volume* **7**. — Brill, Leiden. pag 158.

Gaedike R. 2007. New and poorly known Lepidoptera from the West Palaearctic (Tineidae, Acrolepiidae, Douglasiidae, Epermeniidae). — *Nota lepidopterologica* **29** (3/4) 159–176.

Gielis C. 1996. *Pterophoridae, Microlepidoptera of Europe, Volume* **1**. — Apollobooks, Stenstrup, 1–222.

www.fauna-eu.org

www.waarnemingen.be

www.waarneming.nl

Attagenus smirnovi (Zhantiev, 1973) aan de westrand van Brussel (Coleoptera: Dermestidae)

Willy Troukens

Samenvatting. *A. smirnovi* is een Dermestidae van Oost-Afrikaanse origine. In Europa werd dit spektorretje voor het eerst gevangen in Rusland in 1961. Sindsdien bereikte de soort ook de Oost-Europese landen en nog later zowat alle Europese landen ten noorden van de Alpen. In België werd *A. smirnovi* vanaf 2006 waargenomen in twee lokaliteiten in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. In Europa leeft dit kevertje uitsluitend in verwarmde gebouwen, rusthuizen en musea waar de larven zich voeden met producten van dierlijke oorsprong bestaande uit keratine zoals huiden, haar en veren.

Abstract. *A. smirnova* is an indigenous dermestid in East Africa. In Europe this skin beetle was recorded for the first time in Russia in 1961. Since then the species spread to Eastern European countries and later on to most European countries north of the Alps. In Belgium *A. smirnovi* was discovered from 2006 on two localities in the Brussels Capital Region. In Europe this little beetle lives in buildings, homes and museums where the larvae eat products of animal origin consisting of keratin-like skin, hair and feathers.

Résumé. *A. smirnova* est un Dermestidae d'origine est-africaine. En Europe ce coléoptère fût d'abord trouvé en Russie en 1961. Depuis lors, l'espèce s'est propagé dans les pays de l'Europe de l'Est, et ensuite dans la plupart des pays européens au nord des Alpes. En Belgique l'espèce a été observé à partir de 2006 dans deux localités de la Région de Bruxelles-Capitale. En Europe ce petit coléoptère vit dans des bâtiments, des maisons, et des musées où les larves se nourrissent avec des produits animaux à base de kératine: peaux, poils, et plumes.

Key words: Coleoptera – Dermestidae – *Attagenus smirnovi* – faunistics – Belgium.
Troukens W.: Ninoofsesteenweg 782/8, B-1070 Anderlecht. willy.troukens@gmail.com

Inleiding

Men hoeft niet altijd naar verre landen te reizen om op jacht te gaan naar exotische insecten. Dikwijls vindt men ze gewoon in eigen tuin of woning. Het zijn soorten die Europa meestal bereikten als verstekeling via internationale transporten van eetwaren en goederen. Ze staan bekend als adventieven, invasieven, expansieven of exoten. Heel wat van deze nieuwkomers hebben zich hier blijvend gevestigd en richten vaak economische schade aan. De Europese lijst van exoten wordt elk jaar langer. Iedereen kent beslist enkele voorbeelden zoals de coloradokever, *Leptinotarsa decemlineata* (Say, 1824) (Coleoptera: Chrysomelidae) en het Aziatisch lieveheersbeestje, *Harmonia axyridis* (Pallas, 1773) (Coleoptera: Coccinellidae). Naast deze twee soorten noteerde ik sinds 1990 ook nog de volgende soorten aan de westrand van Brussel:

Soort	Taxonomie
Cacyreus marshalli Buttler, 1898 geraniumblauwtje	Lepidoptera: Lycaenidae
Cydalima perspectalis (Walker, 1859) buxusmot	Lepidoptera: Crambidae
Cameraria ohridella Deschka & Dimic, 1986 paardenkastanjemineermot	Lepidoptera: Gracillariidae
Litargus balteatus (LeConte, 1856)	Coleoptera: Mycetophagidae
Cartodere bifasciata (Reitter, 1877)	Coleoptera: Latridiidae
Anthrenus australis (Hope, 1843)	Coleoptera: Dermestidae
Leptoglossum occidentalis Heideman, 1910 (bladpootrandwants)	Hemiptera: Coreida

Alle genoemde soorten zijn afkomstig van continenten buiten Europa en deze lijst is ver van volledig.

Op 02.xi.2012 ontdekte ik binnenshuis op een vensterbank voor het eerst een bruin, onopvallend spektorretje met de vreemde naam, *Attagenus smirnovi* (Zhantiev, 1973). Ook weer een exoot. In dit artikel wordt deze interessante nieuwkomer nader besproken. De gebruikte afkortingen zijn HGB: Hoofdstedelijk Gewest Brussel, NL: Nederland en KBIN: Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen.

Beschrijving van *A. smirnovi* (fig. 1 – 2)

A. smirnovi is een lang-ovaal spektorretje van 3–5,5 mm groot. De kop en het halsschild zijn donkerbruin tot zwart. Midden op de kop, tussen de ogen, bevindt zich een klein enkelvoudig oog (ocellus). De elfledige, bruingele voelsprieten eindigen op een drieledige knots. Bij het ♂ is het laatste sprietlid opvallend lang, sabelvormig, en langer dan de twee voorgaande sprietleden samen. De dekschilden zijn roodbruin tot geel en bedekt met korte, gele, aanliggende haartje.

De slanke, alerte larven kunnen tot 8 mm lang worden. Achter de kop zitten elf zwart-en-lichtbruin geringde segmenten waartussen lange, fijne, opstaande borstelharen staan. Aan het laatste segment heeft de larve een haarpenseel dat als een waaier kan uitgespreid worden (Forster z.j.: 209).

Levenswijze

Omwille van zijn Afrikaanse herkomst spreekt het voor zich dat *A. smirnovi* zich het best thuisvoelt in een warm milieu. In Europa wordt dit spektorretje daarom uitsluitend aangetroffen in verwarmde gebouwen. Het

wijfje legt dertig à zeventig eitjes in reten en spleten, vooral nabij voedselbronnen zoals wollen tapijten, zijde, pelzen en leder (Hansen *et al.* 2012). Hieruit sluipen na tien à veertien dagen de larven. Afhankelijk van de temperatuur, de luchtvochtigheid en het voedselaanbod duurt het larvestadium vier tot twaalf maanden.

De larven zijn erg lichtschuw en leiden een verborgen leven. Uit eigen onderzoek bleek dat de larven vlot keratine verteren. De larven ontwikkelden zich tot volwaardige imago's met een eenzijdig dieet van fazantenveren, konijnenhaar of zelfs menselijk hoofdhaar. Na hun twaalfde vervelling volgt het popstadium. Dit is bijzonder kort: na acht à dertien dagen verschijnen de imago's. Hun levensduur bedraagt ongeveer twintig dagen (Hansen *et al.* 2012). In tegenstelling tot de larven worden de imago's aangetrokken door het daglicht. Dit verklaart waarom de kevers meestal in gebouwen ontdekt worden op vensterbanken. Volgens Bruge (2008: 29–39) zouden de imago's zich niet meer voeden. Dit lijkt me onwaarschijnlijk. Heel wat volwassen Dermestidae worden immers gevonden op bloemen waar ze stuifmeel vreten. Voor de imago's van *A. smirnovi*, die binnenshuis leven, is dit soort voedsel onbereikbaar.

Fig. 1. *Attagenus smirnovi* (Zhantiev, 1973), A. ♂, Anderlecht (HGB), 22.i.2019, leg. Willy Troukens. © David Ignace. B. ♀, Anderlecht (HGB), 07.iii.2018, leg. Willy Troukens. © Camille Locatelli.

Fig. 2. *Attagenus smirnovi* (Zhantiev, 1973), larve, Anderlecht (HGB), 12.vi.2018, leg. Willy Troukens © Camille Locatelli.

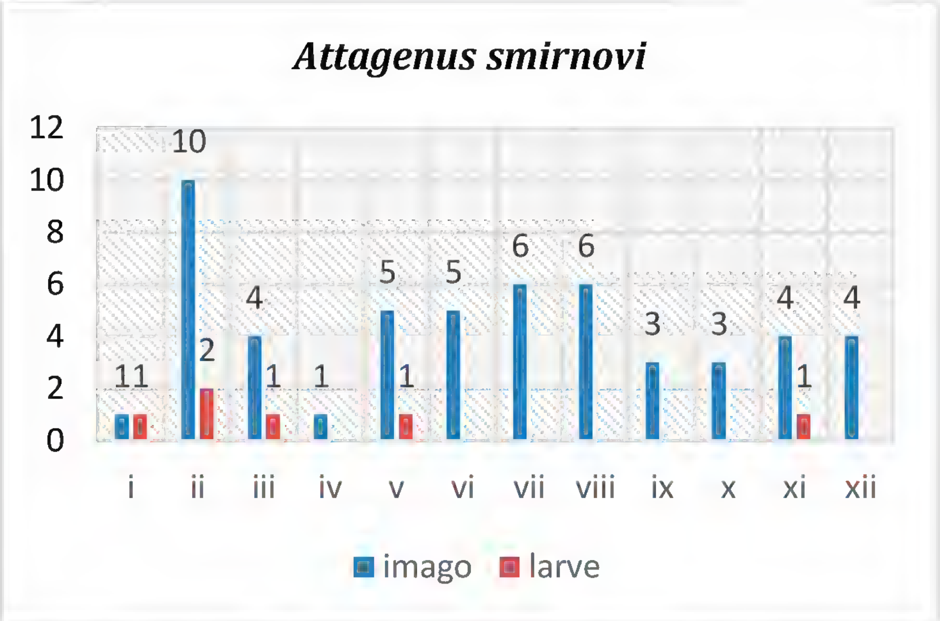

Fig. 3. Staafdiagram activiteitsperiode van *Attagenus smirnovi* (Zhantiev, 1973) aan de hand van 52 datagegevens, blauw = imago's en rood = larven.

Fig. 3. Bar graph of the activity period of Attagenus smirnovi (Zhantiev, 1973) based on 52 data records, blue = adults and red = larvae.

Verspreiding

In Oost-Afrika (Kenya en Ethiopië) is *A. smirnovi* inheems. De kever leeft er in vogelnesten, in slaapplaatsen van vleermuizen en in de buurt van mensen in schuren en opslagplaatsen (Bruge 2008: 29–34). Buiten Afrika werd de soort voor het eerst ontdekt in 1961 in Rusland (Moskou) waar R. D. Zhantiev (1973: 282–284) de kever in 1973 wetenschappelijk beschreef als nieuwe soort. Door handelstransporten verspreidde *A. smirnovi* zich daarna verder over Oost- en Noord-Europa maar de soort kon zich nog niet vestigen in het Middellands Zeegebied en de Balkan (Hansen *et al.* 2012: 22–27). In 1978 werd *A. smirnovi* in Groot-Brittannië ontdekt in de buurt van Londen (Peacock 1979: 131–136). Daar geraakte hij al vlug bekend als "vodka-beetle": een knipoog naar het bekende wodka-merk. *A. smirnovi* bereikte ook al IJsland. Ólafsson (2017: 1) meldt hem voor het eerst in de hoofdstad Reykjavik in 1992 en daarna nog in twaalf andere lokaliteiten van het eiland. Op dit ogenblik is *A. smirnovi* al gemeld in de volgende Europese landen: België, Denemarken, Duitsland, Estland, Frankrijk, Finland, Letland, Litouwen, Noorwegen, Polen, Slowakije, Tsjechië, Wit-Rusland, Zweden en Zwitserland. Hij ontbreekt voorlopig nog in Nederland, het Groothertogdom Luxemburg en Ierland (Hansen *et al.* 2012: 22–27; Lillig 2008: 52).

A. smirnovi in België

A. smirnovi werd in België voor het eerst opgemerkt in februari 2006 te Schaarbeek (HGB) door Hubert Bruge (2008: 29-34). Dit gebeurde in een flat waar het spektorretje op een trui neerstreek en prompt werd plat - geklopt. Op 18.iii.2006 volgde in dezelfde woning een tweede vondst. Deze kever, een ♂, zat op een tafel in een werkkamer. Van juli tot december 2006 noteerde Bruge nog zes ♂, telkens op een vensterbank. Na wat speurwerk bleek dat de kevers zich ontwikkeld hadden in een tapijt van een benedenbuur. Sinds deze vaststelling controleerde Bruge regelmatig zijn eigen tapijten. Hij ontdekte een larve op 16.iii.2007 en een larve op 04.ii.2008. Door de larven uit te kweken bekwam hij twee ♂, respectievelijk op 11.v.2007 en op 19.iv.2008. Het besmette tapijt van de buurman was vermoedelijk afkomstig uit Scandinavië. De geschiedenis van Hubert Bruge herhaalde zich enkele jaren later te Anderlecht (HGB). Het begon op 02.xi.2012 met de vangst van een ♀

 ISSN 0771-5277

op een vensterbank. Daarna werd *A. smirnovi* in dezelfde woning regelmatig opgemerkt; tot 2017 alleen imago's; vanaf 2018 ook af en toe een larve. Tapijten en textiel werden grondig onder-zocht maar er werd geen besmettingshaard gevonden. Net als in Schaarbeek zou de besmettingshaard elders in het flatgebouw kunnen liggen. Een andere mogelijkheid voor het voorkomen van *A. smirnovi* is de aanwezigheid van twee dwergkonijnen in de woning. In verborgen stofpluisjes zit immers ook wel wat konijnenhaar verweven. Uit een eigen experiment is gebleken dat de larven zich probleemloos kunnen ontwikkelen met konijnenhaar als enige voedselbron. In Anderlecht werden tot op heden 32 imago's en vier larven verzameld. Dankzij het regelmatig gebruik van de stofzuiger vormen zij gelukkig geen echt probleem.

Besluit

De twee vindplaatsen in HGB zijn tot nu toe de enige in België. Vermoedelijk komt *A. smirnovi* ook elders voor maar wordt de soort gewoon niet herkend. Vooral in natuurhistorische musea moet scherp naar deze kleine kever uitgekeken worden. De larven kunnen er vraat-schade aanrichten aan organisch materiaal. In het Nationaal Museum van Denemarken is *A. smirnovi* nu al de meest algemene Dermestidae-soort die gevonden wordt in tentoongestelde stukken en in opslagruimten. Een gifvrije bestrijding is mogelijk door verhitting boven 34° C en bevriezing onder -14,4 °C, en dit gedurende 24 uur (Hansen *et al.* 2012: 22-27).

Dankwoord

Dit artikel kon geschreven worden dankzij de medewerking en de informatiebronnen, mij vriendelijk bezorgd door de volgende personen: Bas Drost (Wadenoijen, NL), Alain Drumont (KBIN, Brussel), Stefan Kerkhof (KBIN, Brussel) en Hugo Raemdonck (Jette).

De bijzonder geslaagde foto's werden gemaakt door Camille Locatelli (KBIN, Brussel) en David Ignace (Courcelles).

Aan allen hartelijk dank!

Bibliografie

Bruge H. 2008. *Attagenus smirnovi* Zhantiev, 1973 (Coleoptera: Dermestidae), B. sp. N. avec information originale sur la mode de nutrition des adultes. — *Bulletin van de Koninklijke Belgische Vereniging voor Entomologie* **144**: 29–34.

Forster W. z.j. *Thieme's Insektenboek. Handboek der entomologie voor natuurvrienden en verzamelaars.* — Thieme & Cie, Zutphen.

Hansen L. S., Åkerlund M., Grøntoft T., Ryhl-Svendsen M., Schmidt A. L., Bergh K.-M. & Jensen K.-M. V. 2012. Future pest status of an insect pest in museums, *Attagenus smirnovi*: Distribution and food consumption in relation to climate change. — *Journal of Cultural Heritage* **13**: 22–27.

Lillig M. 2008. Der Speckkäfer *Attagenus smirnovi* Zhantiev, 1973 und Asiatische Mariënkäfer *Harmonia axyridis* (Pallas, 1773): zwei invasive Arten im Saarland (Coleoptera: Dermestidae *et* Coccinellidae). — *Delattinia* **34**: 51–64.

Ólafsson E. 2017. Feldgaera (*Attagenus smirnovi). — Icelandic Institute of Natural History*, Garđabaer, Iceland.

Peacock E. R. 1979. *Attagenus smirnovi* Zhantiev (Coleoptera: Dermestidae) a species new to Britain, with keys tot the adults and larvae of British *Attagenus*. — *Entomologist's Gazette* **30**(2): 131–136.

Zhanthiev R. D. 1973. New and little known dermestids (Coleoptera) in the fauna of the USSR. — *Zoologicheskiy Zhurnal* **52**: 282–284.

Acleris roscidana (Lepidoptera: Tortricidae, Tortricini), nieuw voor de Belgische fauna

Chris Steeman

Samenvatting. Op 6 augustus 2018 werd het eerste exemplaar van *Acleris roscidana* (Hübner, 1799) voor België verzameld te Focant (NA) en wordt hier voor het eerst vermeld. De rups van deze soort leeft op *Populus tremula*.

Abstract. On August 6, 2018, the first specimen of *Acleris roscidana* (Hübner, 1799) for Belgium was caught at Focant (NA) and is mentioned here for the first time. The caterpillar of this species lives on *Populus tremula*.

Résumé. Le premier exemplaire belge de *Acleris roscidana* (Hübner, 1799) a été capturé à Focant (NA) le 6 août 2018 et est mentionné ici pour la première fois. La chenille de cette espèce vit sur *Populus tremula*.

Key Words: *Acleris roscidana* – Faunistics – Lepidoptera – First record – Belgium.
Steeman C.: Koning Albertlei 90, B-2950 Kapellen, christiaan.steeman@telenet.be

Inleiding

Tijdens een nachtvlinderinventarisatie werd er tijdens de nachtvangst met UV-licht op 6 augustus 2018 te Focant (NA), een *Acleris* gevangen die in eerste instantie deed denken aan een grote *Acleris logiana* (Clerck, 1759). Wat opviel, was dat dit exemplaar veel groter was en een duidelijke inkeping had aan de voorrand van de voorvleugel. Een snelle zoektocht op het internet ter plaatse wees in de richting van *A. roscidana*, wat nadien bevestigd werd door genitaalonderzoek.

Fig. 1. ***Acleris roscidana*** **(Hübner, 1799), Focant (NA), 06.viii.2018, © C. Steeman**

Taxonomie

Het genus *Acleris* is met 43 soorten vertegenwoordigd in Europa (Aarvik 2017). In België werden er tot dusver 29 soorten waargenomen (De Prins *et al*. 2018) en *Acleris roscidana* is de 30ste soort. Als Nederlandse naam werd ratelpopulierbladroller voorgesteld naar de waardplant van de rups.

Biologie

Het genus is bekend om zijn uitgesproken polymorfie en het voorkomen van opstaande schubben op de voorvleugel.

Fig. 2. Preparaat van de ♂ genitaliën van ***Acleris roscidana*** **(Hübner, 1799), Focant (NA), 06.viii.2018, © C. Steeman.**

Fig. 2. Genitalia preparation of a ♂ *Acleris roscidana* (Hübner, 1799), Focant (NA), 06.viii.2018, © C. Steeman.

De rupsen van *A. roscidana* worden gevonden van juni tot juli en voeden zich tussen samen gesponnen bladeren van ratelpopulier (*Populus tremula*). Hoewel de meeste bronnen deze voedselplant citeren, zijn er een aantal die ook berk (*Betula* sp.) vermelden (Kuznetsov 1988, Revilla *et al*. 2017, Klimesch 1961).

De meeste *Acleris*-soorten zijn na- en voorjaarsvliegers die overwinteren als imago. Imago's van *A. roscidana* vliegen meestal vanaf augustus en na overwintering tot april. Volgens Pröse (1993) zouden de imago's in de hogere boomtoppen van oude ratelpopulieren (*Populus tremula*) leven en deze zelden of nooit verlaten. Dit zou kunnen verklaren waarom de soort in Europa weinig wordt waargenomen en als zeldzaam beschouwd wordt, hoewel de voedselplant vrijwel overal algemeen is.

Kenmerken

A. roscidana is een vrij grote *Acleris* met een vleugelspanwijdte van 26 tot 28 mm. De voorvleugels zijn licht concaaf uitgesneden en voorzien van kleine groepjes schuine opstaande schubben, die her en der verspreid over het oppervlak staan en het duidelijkst zijn in het

 ISSN 0771-5277

middenveld. De grondkleur van de voorvleugels is asgrijs, terwijl de vlekken en markeringen donkerder zijn. Meestal drie wazige vlekken aanwezig ter hoogte van de costale vlek. Daarnaast zijn er nog verschillende donkere dwarslijnen aan de achterrand van de voorvleugel. De cilia zijn witachtig en de achtervleugels zijn bruingrijs. Er is weinig variatie in kleur en tekening bij deze soort.

Verspreiding

Acleris roscidana is een soort die nagenoeg in heel Europa en Rusland voorkomt, maar vrijwel overal als een zeldzame soort omschreven wordt.

A. roscidana is aanwezig in Duitsland, Estland, Finland, Frankrijk, Hongarije, Italië, Letland, Litouwen, Noorwegen, Oekraïne, Oostenrijk, Polen, Roemenië, Slowakije, Spanje, Tsjechië, Zweden en Zwitserland.

Dankwoord

Mijn dank gaat uit naar Département de la Nature et des Forêts (DNF) voor het bezorgen van de nodige vergunningen om inventarisaties te mogen verrichten in het Waals landgedeelte.

Literatuur

Aarvik L. 2017. Fauna Europaea: Tortricidae. – In: Karsholt O. & van Nieukerken E. J. (Eds), *Fauna Europaea : Moths*. Version 2017.06. — https:www.fauna_eur.org [bezocht op 15 december 2018].

Chambon J. P. 1999. *Atlas des Genitalia mâles des Lépidoptères Tortricidae de France et Belgique*. — Inra, Paris, 395 pp.

De Prins W., Steeman C., De Prins G., De Prins J., Garrevoet T., Meert R., Sierens T., Vanstraelen Z., Verboven A. & Wullaert S. 2018. Catalogue of the Lepidoptera of Belgium. — https://projects.biodiversity.be/lepidoptera/ [bezocht op 24 december 2019].

Pröse H. 1993. Die bayerischen *Acleris* Hbn.-Arten: eine illustrierte Übersicht (Lepidoptera: Tortricidae). — *Galathea* **9**(1): 8–17.

Kuznetsov V. I. 1988. Leaf-rollers (Lepidoptera: Tortricidae) of the southern part of the Soviet Far East and their seasonal cycles. – In: Kryzhanovskii O. L. (Ed.), *Lepidopterous fauna of the USSR and adjacent countries*. — Onoxian Press, New Delhi, pp. 57–249.

Revilla Tx., Gastón J. & Redondo V. 2017. Seis especies nuevas de microlepidós para España (Lepidoptera: Tortricidae). — *Arquivos Entomolóxicos* **17**: 449–454.

Razowski J. 2002. *Tortricidae of Europe Volume* **1**. — Frantisek Slamka, Bratislava, Slovakia, 247 pp.

Klimesch J. 1961. Ordnung Lepidoptera, I. Teil. – In: Franz H. (Hrsg.): *Die Nordost-Alpen im Spiegel ihrer Landtierwelt, Band* **II**. — Universitätsverlag Wagner, Innsbruck, 481–789.

www.lepiforum.be

Cosmopterix pulchrimella (Lepidoptera: Cosmopterigidae) nieuw voor België

Ruben Meert

Samenvatting. Op 3 november 2017 werd in een Skinnerval in het reservaat Doornpanne te Koksijde (West-Vlaanderen) een imago *Cosmopterix pulchrimella* Chambers, 1875 (glaskruidprachtmot) aangetroffen. Het gaat om de eerste waarneming van de soort voor België. Nog dezelfde maand werden in de buurt twee verlaten mijnen op klein glaskruid (*Parietaria judaica*) gevonden. Met de vondst van vele tientallen bewoonde mijnen in september 2018 blijkt er in het historische centrum van Brugge (West-Vlaanderen) een grote populatie te huizen. In dit artikel worden de vondsten en de biologie van de soort besproken.

Abstract. On 3 November 2017 an adult *Cosmopterix pulchrimella* Chambers, 1875 was found in a Skinner trap in Koksijde (West-Flanders). This is the first record of this species in Belgium. Later that month two vacated mines of this species on pellitory of the wall (*Parietaria judaica*) were observed near the first location. In September 2018 a large population of several dozens of occupied mines was discovered in the historic centre of Brugge (West-Flanders). This article provides information about these first Belgian records and about the biology of *C. pulchrimella*.

Résumé. Le 3 novembre 2017, un adulte de *Cosmopterix pulchrimella* Chambers, 1875 a été observé dans un piège Skinner à Koksijde (Flandre-Occidentale). Il s' agit de la première observation de cette espèce en Belgique. Fin novembre, deux mines abandonnées ont été trouvées dans des feuilles de pariétaire diffuse (*Parietaria judaica*). En septembre 2018, une grande population, avec des dizaines de mines occupées, a été découverte au centre historique de Bruges. Dans cet article, des informations concernant les premières données belges et la biologie de *C. pulchrimella* sont commentées.

Keywords: *Cosmopterix pulchrimella* – Faunistics – Lepidoptera – First record – Belgium.

Ruben Meert, Grote Snijdersstraat 75, B-9280 Lebbeke. ruben_meert@hotmail.com

Inleiding

In de nacht van 2 op 3 november 2017 werd met toestemming van het Agentschap voor Natuur en Bos (ANB) een nachtvangst georganiseerd door Ruben Recour en Diederik D'hert in het natuurreservaat Doornpanne te Koksijde. Bij controle in de ochtend van 3 november werd een imago *Cosmopterix pulchrimella* Chambers, 1875 (fig. 1. A) (glaskruidprachtmot) gevonden in één van de Skinnervallen (pers. comm. Ruben Recour). De soort was tot dan onbekend uit België.

C. pulchrimella kent in continentaal Europa een eerder zuidelijke verspreiding, met waarnemingen uit nagenoeg heel Mediterraans Europa. Daarnaast zijn er ook vondsten in Zwitserland, Portugal en de twee Macaronesische archipels: de Azoren (Portugal) en de Canarische eilanden (Spanje) (Koster & Sinev 2017). De soort is ook uit Hongarije bekend (Koster & Sinev 2003). Sinds 2001 wordt *C. pulchrimella* eveneens gemeld uit Groot-Brittannië, waar de soort haar areaal aan het uitbreiden is (Sterling & Parsons 2012: 170). In Nederland werd op 27 september 2014 één exemplaar op licht gevangen in Bergen (Noord-Holland) door John Van Roosmalen. De waarneming in Bergen is tot hiertoe de meest noordelijke Europese vindplaats van *C. pulchrimella*, maar waarnemingen blijven daar voorlopig beperkt tot een geïsoleerde exemplaar (pers. comm. Sjaak Koster). Wereldwijd komt deze prachtmot ook voor in bepaalde delen van de USA en Canada (Koster 2010). Nu *C. pulchrimella* ook in België opduikt, komt het aantal Belgische vertegenwoordigers van het geslacht *Cosmopterix* Hübner, 1825 op vijf te staan. De familie Cosmopterigidae Heinemann & Wocke, 1876 telt in België ondertussen tien soorten (Koster & Sinev 2017; De Prins *et al* 2018).

Biologie

C. pulchrimella vliegt in diverse, deels overlappende generaties en wordt als imago het vaakst gevonden in oktober en november (Sterling & Parsons 2012). Fotogegevens op diverse Lepidoptera websites tonen aan dat ook in juni, september en december imago's worden aangetroffen (Lepiforum 2018; Hantsmoths 2018; Dorset Moths 2018). Kweekverslagen uit Engeland melden zelfs al imago's in februari (Sterling & Parsons 2012). Bij eigen kweekervaringen met rupsen gevonden op 10 juli 2016 te Serres (Hautes-Alpes, Frankrijk) kwamen de imago's pas vanaf eind juli 2016 tevoorschijn (observation.org 2018). Afhankelijk van de weersomstandigheden en de geografische ligging in Europa zijn imago's dus vermoedelijk zowat het hele jaar door te vinden.

In Europa worden zowel groot glaskruid (*Parietaria officinalis*) als klein glaskruid (*P. judaica*) als waardplant door de bladminerende rupsen gebruikt, waarbij grote bladeren van planten in de schaduw worden geprefereerd (British leafminers 2018). Eigen vondsten op klein glaskruid bevestigen deze voorkeur.

De volgende beschrijvingen van de eerste twee levensstadia zijn volgens Ellis (2018). Het witachtige ei is ovaal en geribd en wordt meestal aan de onderzijde van het blad afgelegd. De mijn begint als een korte onregelmatige gang, meestal langs de hoofdnerf, waarna ze overgaat in een onregelmatige blaas (fig. 1. B). De rups zet spinsel af in de mijn, waardoor die een beetje samentrekt. Het grootste deel van de frass wordt naar buiten gewerkt via een opening nabij het begin van de mijn. Hierbij blijven vaak wat frasskorrels in een spinseltje onder het blad hangen (fig. 1. C). De groenachtige, deels transparante rups met zwartbruine kop en thoracale plaat (fig. 1. D)

 ISSN 0771-5277

verlaat regelmatig de mijn om in een ander blad een nieuwe te maken. De verpopping vindt plaats in een omgeslagen bladrand of bladplooi (bladmineerders.nl 2018) en soms in de bladmijn zelf (Koster & Sinev 2003).

Bewoonde mijnen worden vooral gevonden in mei-juni en opnieuw van oktober tot januari (Pitkin *et al.* 2018). De eerder vermelde vondsten in Serres en bijkomende observaties op de Mont-St-Michel te Normandië (Frankrijk), waarbij bewoonde mijnen aangetroffen werden op respectievelijk 10 juli 2016 en 5 april 2017 tonen aan dat ook hier best een ruime marge qua fenologie in acht genomen wordt.

Fig. 1. A. Imago *Cosmopterix pulchrimella* Chambers, 1875 (glaskruidpracntmot), 03.xi.2017, Koksijde © Christophe Gruwier; B. Bewoonde mijn op *Parietaria judaica* (klein glaskruid), 18.ix.2018, Brugge © Ruben Meert; C. Onderzijde mijn met uitgeworpen frass, 18.ix.2018, Brugge © Ruben Meert; D. Rups in mijn, 18.ix.2018, Brugge © Ruben Meert; E. *Parietaria judaica* (klein glaskruid), 18.ix.2018, Brugge © Ruben Meert; F. Bescherming waardevolle muurplanten tijdens herstelwerken, 28.ix.2016, Brugge © Heidi Demeyer.

Fig. 1. A. Imago *Cosmopterix pulchrimella* Chambers, 1875, 03.xi.2017, Koksijde © Christophe Gruwier; B. Occupied mine on *Parietaria judaica* (pellitory of the wall), 18.ix.2018, Brugge © Ruben Meert; C. Ejected frass at underside of mine, 18.ix.2018, Brugge © Ruben Meert; D. Caterpillar in mine, 18.ix.2018, Brugge © Ruben Meert; E. *Parietaria judaica* (pellitory of the wall), 18.ix.2018, Brugge © Ruben Meert; F. Protection of wall vegetation during renovations, 28.ix.2016, Brugge © Heidi Demeyer.

Verspreiding in België

Tijdens de drie jaren die aan de eerste Belgische vondsten vooraf gingen, werd in Koksijde door de auteur jaarlijks naar het voorkomen van deze soort uitgekeken.

Gezien de nabije verspreiding in het zuidelijke deel van Engeland was het immers niet denkbeeldig dat de soort zich ooit in ons land zou vestigen. Zoektochten in de Marcel De Manlaan, met een uitbundige populatie aan klein glaskruid, op 3 oktober 2015, 8 oktober 2016, 8 augustus en 8 oktober 2017 leverden echter niets op. Na de vondst van het imago in november 2017 wist Wim Declerck op dezelfde locatie op 20 november 2017 echter wel twee verlaten mijnen te lokaliseren. Een zoektocht – tegen beter weten in – op klein glaskruid aan de voet van 'Rochers de Beez' in Marche-les-Dames (Namur) leverde op 22 juni 2018 geen bijkomende waarnemingen op.

Op 18 september 2018 werd op de 'Site Oud Sint-Jan' te Brugge echter wel een grote populatie van *C. pulchrimella* vastgesteld. In de binnentuin van het museumcomplex bevonden zich namelijk een dertigtal bewoonde mijnen op klein glaskruid, dat er welig tiert onder hagen en in oude keldergaten (fig. 1. E). Eind september en begin oktober 2018 werden ook in andere delen van de historische binnenstad van Brugge vele tientallen mijnen gespot (pers. comm. Regis Nossent, Chris Steeman & Steve Wullaert). In dezelfde periode konden op locaties met veel klein glaskruid in de buurt van de vindplaatsen in Koksijde (o.a. Marcel De Manlaan, Damesweg en domein Ten Bogaerde) echter geen sporen worden gevonden (eigen obs. + pers. comm. Ruben Recour). Ook op 'De Vesten' te Ieper, waar honderden mogelijks geschikte waardplanten groeien, werd de soort niet vastgesteld (pers. comm. Maarten Willems). De populatie met de grootste dichtheid lijkt zich anno 2018 dus vooralsnog in Brugge te bevinden.

Toekomst

De nulwaarnemingen van de afgelopen jaren suggereren dat de soort een recente nieuwkomer is in België. Na de ontdekking in Engeland (2001), Nederland (2014) en België (2017) blijkt deze prachtmot zijn areaal gestaag noordwaarts uit te breiden. De soort werd hier nog niet gemeld van groot glaskruid, maar groeiplaatsen met veel klein glaskruid – zelfs in de binnenstad – bieden de soort een potentieel leefgebied.

Dat er in de stad stilaan meer plaats komt voor verwilderde plekjes met geschikte vindplaatsen voor allerhande insecten wordt mooi geïllustreerd door het groenbeleid van de stad Brugge. Reeds vele jaren gebeurt de onkruidbestrijding daar herbicidenvrij. Op oude muren, zoals die aan de Brugse Reien, mogen planten ongestoord hun gang gaan. Bij restauraties wordt zelfs gepoogd de vegetatie zo veel mogelijk te ontzien door ze fysiek af te schermen (fig. 1. F) (pers. comm. Heidi Demeyer – Groendienst Brugge). Met deze maatregelen heeft *C. pulchrimella* ongetwijfeld zijn voordeel gedaan.

Op de verspreidingskaart van het overigens vrij zeldzame klein glaskruid op waarnemingen.be (2018) is te zien hoe, naast Brugge, ook andere grote steden (o.a. Gent, Antwerpen en Brussel) bolwerken blijken te zijn voor deze plant. Het valt dus niet uit te sluiten dat *C. pulchrimella* er in de toekomst opduikt. Aansluitend op de Belgische kustlijn kan op termijn zelfs die van Zeeuws-Vlaanderen (Nederland) in het vizier komen. Accidenteel transport door de mens valt in deze niet uit te sluiten als versnellende verspreidingsfactor.

Om de uitbreiding van *C. pulchrimella* op de voet te volgen, verdient het aanbeveling dat groeiplaatsen van zowel groot glaskruid als klein glaskruid de komende jaren regelmatig worden gemonitord. Wegens de omvang en contrasterende kleur van de blaasmijnen is de soort overigens vrij eenvoudig en snel vast te stellen. Belangrijk daarbij is ook het ingeven van eventuele nulwaarnemingen via het observatieplatform van Natuurpunt Studie vzw (www.waarnemingen.be).

Verder wordt een oproep gedaan aan alle (planten)waarnemers om bij vondsten van *Parietaria* spp. een realistische schatting van het aantal aanwezige planten aan de waarneming toe te voegen. Op die manier kan sneller ingeschat worden of het de moeite loont om de groeiplaats te onderzoeken op de aanwezigheid van *C. pulchrimella*.

Dankwoord / Remerciements

Mijn dank gaat uit naar iedereen die een bijdrage heeft geleverd aan dit artikel: Ruben Recour, Chris Steeman, Regis Nossent, Christophe Gruwier, Steve Wullaert, Heidi Demeyer en Sjaak Koster.Eveneens dank aan Karen Segers en Stéphane Claerebout voor het corrigeren van de anderstalige samenvattingen. Ten slotte dank aan Theo Garrevoet voor de nuttige aanvullingen.

Referenties

British Leafminers 2018. *Cosmopterix pulchrimella*. — http://www.leafmines.co.uk/index.htm [bezocht op 22.oktober.2018].

De Prins W., Steeman C., Sierens T., Garrevoet T., De Prins G. and Verboven A. 2018. *Catalogue of the Lepidoptera of Belgium*. — http://projects.biodiversity.be/lepidoptera/ [bezocht op 22 oktober 2018].

Dorset Moths 2018. *Cosmopterix pulchrimella*. — http://www.dorsetmothgroup.info/portal/p/Picture/r/view/s/0896b+Cosmopterix+pulchrimella+01 [bezocht op 22 oktober 2018].

Ellis W. N. 2018. *Plantenparasieten van Europa*. *Cosmopterix pulchrimella*. — www.bladmineerders.nl [bezocht op 22 oktober 2018].

Hantsmoths 2018. *Cosmopterix pulchrimella*. — http://www.hantsmoths.org.uk/species/0896b.php [bezocht op 22 oktober 2018].

Koster J. C. 2010. The genera *Cosmopterix* Hübner and *Pebobs* Hodges in the New World with special attention to the Neotropical fauna (Lepidoptera: Cosmopterigidae). — *Zoölogische Mededelingen Leiden* **84**: 251–575.

Koster J. C. & Sinev S. Y. 2003. Momphidae, Batrachedridae, Stathmopodidae, Agonoxenidae, Cosmopterigidae, Chrysopeleiidae. – In: P. Huemer, O. Karsholt & L. Lyneborg (eds), *Microlepidoptera of Europe* **5**: 1–387. — Apollo Books, Stenstrup.

Koster J. C. & Sinev S. Y. 2017. Fauna Europaea: Cosmopterigidae. – In: Karsholt O. & van Nieukerken E. J. (Eds.) Fauna Europaea: Lepidoptera, Moths. Fauna Europaea version 2017.06. — https://fauna-eu.org [bezocht op 20 oktober 2018].

Lepiforum 2018. *Cosmopterix pulchrimella*. — http://www.lepiforum.de/lepiwiki.pl?Cosmopterix_Pulchrimella [bezocht op 22 oktober 2018].

Observation.org 2018. *Cosmopterix pulchrimella*. — https://observation.org/waarneming/view/121869074 [bezocht op 22 oktober 2018].

Pitkin B., Ellis W., Plant C. & Edmunds R. 2018. The leaf and stem mines of British flies and other insects. *Cosmopterix pulchrimella*. — http://www.ukflymines.co.uk [bezocht op 22 oktober 2018].

Sterling P. & Parsons M. 2012. *Field Guide to the micromoths of Great Britain and Ireland*. — British Wildlife Publishing Ltd, Dorset, 416 pp.

Boekbespreking

Smit H.: *De Nederlandse watermijten* (Acari: Hydrachnidia).

17 × 24 cm, 300 pagina's, 1354 figuren, *Nederlandse Entomologische Tabellen* **11**, uitgegeven door de Nederlandse Entomologische Vereniging, Naturalis Biodiversity Center en EIS Kenniscentrum Insecten en andere ongewervelden, te bestellen bij EIS Nederland, eis@naturalis.nl, paperback, 17,50 € (ISSN 1875-760x).

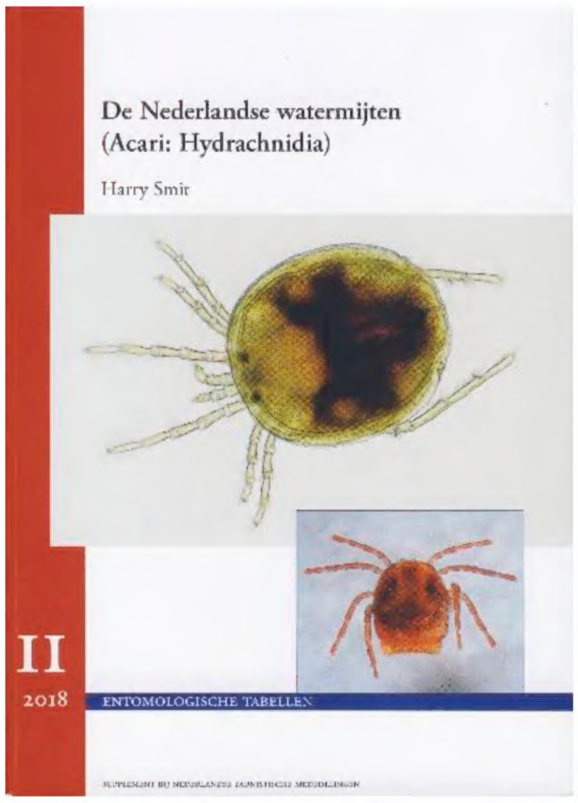

Dit elfde deel in de reeks *Nederlandse Entomologische Tabellen* is meteen het dikste, terwijl het over een dierengroep handelt met wellicht de kleinste afmetingen. Watermijten behoren tot de spinachtigen (klasse Arachnida) en zijn van de insecten dus af te scheiden doordat ze 8 poten bezitten waarmee ze zeer snel kunnen rondzwemmen, terwijl er ook soorten zijn die traag voortkruipen over de bodem.

Wereldwijd komen er ca. 6000 soorten watermijten voor, waarvan er 1100 in Europa leven en 273 in Nederland. De hele groep heeft slechts in deze eeuw meer aandacht gekregen in Nederland, want de eerste overzichtspublicatie verscheen pas in 2000. Dat er meer naar watermijten gekeken wordt, blijkt uit de 40 soorten die sinds dat jaar nieuw voor de Nederlandse fauna zijn vermeld. Sommige soorten zijn zeer algemeen en komen in allerlei watertypes voor, terwijl er vele andere kieskeuriger zijn in hun habitatkeuze. Ze zijn daardoor zeer geschikt om de waterkwaliteit te beoordelen en daarom werden watermijten opgenomen in de maatlatten voor de Kaderrichtlijn Water. De huidige publicatie is daarom een zeer nuttige bron van informatie voor de mensen die het zoetwater in de Lage Landen moeten monitoren. De basis van dit boek geeft namelijk een algemeen overzicht over de huidige kennis van de watermijten in Nederland en de nadruk ligt verder op de talrijke determineertabellen.

Watermijten zijn niet alleen nuttig voor het monitoren van de waterkwaliteit, ze hebben ook een zeer ingewikkelde levenscyclus. De larven parasiteren op waterinsecten, maar sommige soorten ontwikkelen zich in sponzen of mossels. De volwassen dieren voeden zich met watervlooien, mosselkreeftjes, muggenlarven en insecteneieren. Naast het ei, verloopt de ontwikkeling over een prelarve, een larve, protonimf, deutonimf, tritonimf en adult. Het zijn de larven die zich vasthechten op hun gastheer en zo als ectoparasiet kunnen zorgen voor de verspreiding naar andere watergebieden.

Het boek bestaat, na de gebruikelijke inleidende hoofdstukken over de levenswijze, lichaamsbouw en algemeen systematisch overzicht, hoofdzakelijk uit determineertabellen en de bespreking van de individuele soorten. De tabellen beslaan ca. 125 pagina's en zijn zeer rijkelijk geïllustreerd met tekeningen van de volledige mijt of van enkele belangrijke onderscheidingskenmerken. De details waarop moet gelet worden zijn met een rood lijntje aangeduid. De bladschikking is zo gekozen dat de teksten van de tabellen bovenaan staan met de tekeningen die bij die teksten horen onderaan. Dit maakt het gebruik van de tabellen bijzonder gebruiksvriendelijk, en men hoeft hoogstens één pagina naar voor of achter te bladeren om de juiste figuur te vinden.

De soortbesprekingen zelf worden redelijk kort gehouden (65 pagina's in totaal) en ze geven details over het voorkomen in Nederland, de voorkeurbiotopen en de algemene verspreiding. Bij heel wat soorten wordt met een diagram aangegeven wanneer ze werden aangetroffen. De verspreiding in Nederland van alle soorten wordt op verspreidingskaartjes voorgesteld. Daarbij wordt rekening gehouden met drie perioden: vóór 1970 (grijze cirkel), de periode 1970 tot 2000 (grijs vierkant) en waarnemingen vanaf 2000 (rode cirkel). Van deze kaartjes kan men ogenblikkelijk aflezen niet alleen waar de soorten voorkomen (of voorkwamen) maar ook welke soorten ondertussen verdwenen zijn uit Nederland, hun verspreiding sterk hebben aangepast of slechts recent uit Nederland bekend zijn geworden.

Achteraan volgen nog een literatuurlijst en een alfabetische index. De publicatie is, zoals in de vorige delen in de reeks, zeer verzorgd uitgegeven, maar ze bevat, gezien het onderwerp, heel wat minder afbeeldingen in kleur van de behandelde dieren. Iedereen die met waterkwaliteit te maken krijgt of geïnteresseerd is in de zoetwaterfauna vindt in dit boek een rijke bron aan informatie over een belangrijke groep waterbewonende dieren.

Willy De Prins